

Α.Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

**ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

**ΚΙΤΣΟΥΛΗ ΕΥΓΝΩΜΙΑ-ΛΑΜΠΡΙΝΗ
ΚΕΦΑΛΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ**

ΠΑΤΡΑ 2005

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	10
1.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ	10
- ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	
- ΠΟΛΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	
- ΠΕΡΙΧΩΡΑ	
1.2 ΙΣΤΟΡΙΑ.....	13
1.3 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΘΕΛΓΗΤΡΑ.....	16
- ΙΩΑΝΝΙΝΑ	
- ΠΕΡΙΧΩΡΑ	
1.4 ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	20
1.5 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ	23
2.1 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ.....	23
- ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	
- ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	
- ΠΟΥ ΒΑΣΙΣΤΗΚΕ Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ	
- ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	
- ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	
- ΠΟΛΥΚΡΙΤΗΡΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ	
Α. ΠΟΥ ΣΤΗΡΙΖΟΝΤΑΙ	
Β. ΠΟΥ ΒΑΣΙΖΟΝΤΑΙ	
- ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	
- ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΟΥΝ ΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ	
- ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗ «ΖΩΗ» ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	
- ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ	
- ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ	
- ΔΙΑΒΑΘΜΙΣΕΙΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	
- ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ	
- ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ	
- ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	
- ΠΙΝΑΚΑΣ 2.4 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ - ΥΠΟΔΟΜΕΣ	
- ΠΙΝΑΚΑΣ 2.5 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΔΙΚΤΥΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ - ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΗΣ	
2.2 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ	39
- ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ	

3.5	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	67
	-ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ	
	- ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΣΤΗΝ ΑΣΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	
3.6	ΦΥΣΙΚΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ.....	71
	- ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΤΣΟΒΟΥ – ΒΑΛΙΑ ΚΑΛΝΤΑ	
	- ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΖΑΓΟΡΟΧΩΡΙΩΝ	
	- ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ – ΜΑΣΤΡΟΧΩΡΙΩΝ	
	- ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΩΓΩΝΙΟΥ	
	- ΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ – ΔΩΔΩΝΗΣ	
3.7	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ.....	79
	- ΚΡΙΤΗΡΙΑ	
	✓ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΟΡΕΙΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΤΣΟΒΟΥ – ΒΑΛΙΑ ΚΑΛΝΤΑ	
	✓ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΖΑΓΟΡΟΧΩΡΙΩΝ	
	✓ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	
3.8	ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	87

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	89
4.1	ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΓΕΝΙΚΑ)	89
4.2	ΜΕΣΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΓΕΝΙΚΑ)	89
4.3	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΓΕΝΙΚΑ)	90
4.4	ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΕΝΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΡΑΣΗΣ.....	91
4.5	ΣΤΟΧΟΙ – ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	92
	- ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΜΕΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	
	- ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	
	- ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ (ΠΕΠ ΗΠΕΙΡΟΥ 2000-2006)	
	- ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	
	- ΚΥΡΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	
	- ΣΤΟΧΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	
	- ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	
	- ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΠΟΥ ΕΝΙΣΧΥΟΥΝ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	
4.6	ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΞΟΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΤΗΣ Γ.Γ. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ, ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ Α' ΚΑΙ Β' ΒΑΘΜΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ	105
	- ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	
	- ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ, ΣΤΟΧΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ - ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	134
5.1 ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ (ΓΕΝΙΚΑ)	134
- ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	
- ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΩΔΟΜΗ (ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ)	
- ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ	
- ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΣΤΟ Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	
- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	140
6.1 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	140
6.2 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	141
6.3 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΕΝ ΔΥΝΑΜΕΙ ΑΠΕΙΛΕΣ	142
6.4 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ....	144
- ΔΙΚΤΥΑ ΥΠΟΔΟΜΩΝ, ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	
- ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ	
- ΛΟΙΠΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ	
✓ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΥΠΕΡΤΟΠΙΚΗΣ ΕΜΒΕΛΕΙΑΣ	
✓ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΥΠΕΡΤΟΠΙΚΗΣ ΕΜΒΕΛΕΙΑΣ	
✓ ΑΣΤΙΚΑ ΛΥΜΑΤΑ	
6.5 ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	149
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	151
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	157
ΠΙΝΑΚΑΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΚΛΙΝΕΣ 2001 ΚΑΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	
ΠΙΝΑΚΑΣ ΒΟΗΘΗΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ 2001 ΚΑΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	159

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Ο κόσμος πάντα ταξίδευε, αλλά ο τουρισμός όπως τον ξέρουμε σήμερα είναι ένα πρόσφατο φαινόμενο. Ο τουρισμός και ειδικότερα ο διεθνής τουρισμός αναπτύχθηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Πριν από την εποχή αυτή απευθυνόταν μόνο στους πολύ πλούσιους ή στους πολύ τολμηρούς. Με τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο οι άνθρωποι συνειδητοποίησαν ότι τα γεγονότα σε ένα σημείο της γης μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά και τους κατοίκους ενός άλλου, πολύ μακρινού, μέρους του κόσμου. Έτσι οι άνθρωποι άρχισαν να έχουν ενδιαφέρον για τον κόσμο. Ένιωθαν και νιώθουν την ανάγκη να ξεφύγουν από την καθημερινότητα και να ζήσουν τουριστικές εμπειρίες, να γνωρίσουν άλλους τόπους, νοοτροπίες, έθιμα, μνημεία αλλά και να ξεκουραστούν, να χαλαρώσουν και να ηρεμήσουν.

Ο τουρισμός είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, με ευρεία έννοια.

Η λέξη τουρισμός ή περιηγητισμός προήλθε από την γαλλική λέξη *tour* η οποία σημαίνει γύρος, γυρίζω, τριγυρίζω και την αγγλική λέξη *touring* η οποία σημαίνει τριγυρίζω διάφορες περιοχές για επίσκεψη των διαφόρων αξιοθέατων. Και η γαλλική *tour* και η αγγλική *touring* προέρχονται από την λατινική *tornus*. Πάντως η λέξη *touring* είναι γενικότερη της ελληνικής λέξης περιηγητισμός και για αυτόν το λόγο σήμερα έχει επικρατήσει η λέξη τουρισμός.

Η Διεθνής Ακαδημία Τουρισμού (A.I.T. – MONTE CARLO) υποστηρίζει, τουρισμός είναι το σύνολο των ανθρωπίνων μετακινήσεων και των δραστηριοτήτων που προκύπτουν από αυτές, οι οποίες (μετακινήσεις και δραστηριότητες) προκαλούνται από την εξωτερική και πραγματοποίησή του σε διάφορους βαθμούς και κατά διάφορη ένταση, σε κάθε άτομο αδρανούντος πόθου της απόδρασης.

Σύμφωνα με τη Διεθνή Ομοσπονδία Δημοσιογράφων και Συγγραφέων τουρισμού (FIJET) «Τουρίστας είναι αυτός που πραγματοποιεί μια μετακίνηση για μια οποιαδήποτε αιτία πέραν του συνήθως περιβάλλοντός του και που χρησιμοποιεί το χρόνο της αργίας του για την ικανοποίηση της περιέργειάς του σε όλες τις μορφές της και τις ανάγκες του για ανάπαυση ή ψυχαγωγία».

Η κοινωνία των Εθνών (εμπειρογνώμονες – στατιστικολόγοι) την 22/01/1937, αναφέρει ότι τουρίστας λέγεται κάθε άτομο που ταξιδεύει, για μια περίοδο 24 ή περισσότερων ωρών σε χώρα διαφορετική από εκείνη όπου έχει τη μόνιμη κατοικία του.

Η πιο πάνω επιτροπή στη συνέχεια ανέφερε, ότι τουρίστες είναι οι παρακάτω κατηγορίες ατόμων:

1. Άτομα που ταξιδεύουν για ψυχαγωγία, για οικογενειακούς λόγους, για λόγους υγείας κλπ.
2. Άτομα που ταξιδεύουν για συμμετοχή σε συνέδρια ή για συμμετοχή σε οποιαδήποτε αντιπροσωπεία (επιστημονική, διοικητική, διπλωματική, θρησκευτική, αθλητική κλπ.)
3. Άτομα που ταξιδεύουν για επιχειρηματικούς σκοπούς.
4. Άτομα που φθάνουν με θαλάσσιες περιηγήσεις (cruise), ακόμη και όταν παραμένουν λιγότερο από 24 ώρες.

Η παρέκκλιση από τα όρια του ελάχιστου χρόνου παραμονής εκτός του τόπου της μόνιμης κατοικίας τους, δικαιολογείται από την ομαδική οργάνωση των περιηγήσεων.

Ενώ κατά την παραπάνω επιτροπή δεν είναι τουρίστες οι παρακάτω:

1. Άτομα που φθάνουν με ή χωρίς συμβόλαιο εργασίας, για να απασχοληθούν σε μία εργασία ή να ασκήσουν οποιαδήποτε επαγγελματική δραστηριότητα στη χώρα.
2. Άτομα που φθάνουν για να εγκατασταθούν μόνιμα στη χώρα.

3. Σπουδαστές και νέοι γενικά σε ιδρύματα ή σχολεία του εξωτερικού.
4. Μόνιμοι κάτοικοι παραμεθόριων ζωνών και άτομα που κατοικούν σε μία χώρα και εργάζονται σε άλλη.
5. Ταξιδιώτες διερχόμενοι διαμέσου μιας χώρας χωρίς να σταματήσουν, ακόμη και αν το ταξίδι τους διαρκεί περισσότερο από 24 ώρες.

Η Διεθνής Ένωση Επισήμων Οργανισμών Τουρισμού (UIOOT) το 1957 έκανε αποδεκτούς τους παραπάνω όρους με μικροσυμπληρώσεις.

Ο τουρισμός οδηγεί στην ανύψωση του πολιτιστικού επιπέδου και βοηθάει στην αμοιβαία γνωριμία μεταξύ των διαφόρων λαών, διότι είναι έμφυτη η ροπή σε κάθε άνθρωπο να γνωρίσει τους συνανθρώπους του, ομοεθνείς ή αλλοεθνείς, με το να ταξιδέψει κοντά ή μακριά και έτσι να διευρύνει τις υφιστάμενες γνώσεις του.

Επίσης πολλές φορές ακούμε τις λέξεις τουρισμός και τουριστική βιομηχανία. Πολλοί είναι οι αντιφρονούντες για την ορολογία της τουριστικής βιομηχανίας. Αλλά αναλύοντας την θεωρία Άνταμ Σμιθ και της Φιλελεύθερης Σχολής του στην οικονομία βλέπουμε ότι η έννοια της παραγωγής «είδη παραγωγής – πρωτογενής παραγωγή, συλλεκτική και γεωργική – δευτερογενής παραγωγή, μεταποίηση – τριτογενής παραγωγή, κυκλοφορία αγαθών και πάσης φύσεως υπηρεσίες» επεκτάθηκε, οι δε νεότεροι επιστήμονες στα μέχρι πρότινος είδη, ήτοι βιομηχανίας, μεταφοράς και εμπορίου, περιέλαβαν και τις προσωπικές υπηρεσίες, χρησιμοποιώντας το γνωστό μαθηματικό θεώρημα (τα προς τρίτα ίσα είναι και μεταξύ τους ίσα), ότι στο ξενοδοχείο, η παροχή υπηρεσιών στον πελάτη είναι παραγωγική εργασία, (τα παραπάνω υποστήριξε ο Β. Ρούπας κατά πρώτον το έτος 1965).

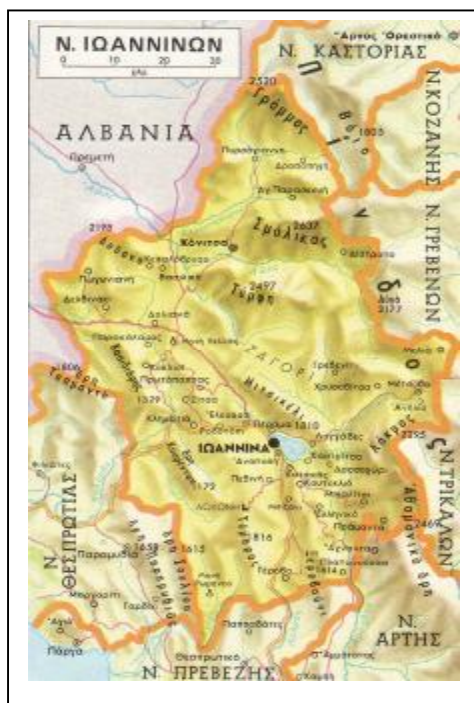
Υπάρχουν πολλά στοιχεία που είναι σημαντικά στο σχεδιασμό και την ανάπτυξη ενός τουριστικού προορισμού. Σχετίζονται με θέματα σχετικά με την μακροπρόθεσμη οικονομική βιωσιμότητα του προορισμού, το κόστος και τα οφέλη των επενδύσεων, τις απαιτήσεις σε ανθρώπινο και κεφαλαιουχικό δυναμικό, την επάρκεια της υπάρχουσας υποδομής και των αναγκών επέκτασης και τις πιθανές επιπτώσεις της ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

1.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ

Νομός Ιωαννίνων

Μικροί παράδεισοι που φρουρούνται στην πέτρινη αγκαλιά της Πίνδου, απότομες πλαγιές, άγρια βλάστηση, χαράδρες που συγκλονίζουν με την ομορφιά τους, ατέλειωτα ποτάμια και ιστορικές μνήμες που αποπνέει κάθε τόπος, καθλώνουν το βλέμμα. Τα πανέμορφα Γιάννενα, το ιστορικό Μέτσοβο, τα Ζαγοροχώρια, το αρχαίο θέατρο της Δωδώνης, το χιονοδρομικό κέντρο, τα νερά του Βίκου και του Βοϊδομάτη, η απόμακρη Κόνιτσα, το Μικρό και το Μεγάλο

Πάπιγκο καλούν τους ταξιδιώτες σε αυτούς τους ανεξερεύνητους τόπους. Οι χειμερινές εξορμήσεις αναμφισβήτητα προσφέρονται σε αυτά τα μέρη, που φέρνουν κάποιον κοντά τους ξανά και ξανά. Ο νομός Ιωαννίνων είναι ο μεγαλύτερος σε έκταση και πληθυσμό από όλους τους νομούς της Ηπείρου. Είναι από τις πιο ορεινές περιοχές της Ελλάδας με ψηλά βουνά (Πίνδος – Γράμμος – Σμόλικας κ.α.). Συνορεύει βόρεια με την Αλβανία, βορειοανατολικά με το νομό Καστοριάς, ανατολικά με τους νομούς Γρεβενών και Τρικάλων, νότια με τους νομούς Άρτας και Πρέβεζας και δυτικά με την Θεσπρωτία.

Πόλη Ιωαννίνων

Χτισμένα στις όχθες της θρυλικής λίμνης, τα Γιάννενα, πρωτεύουσα του νομού και το μεγαλύτερο εμπορικό, βιομηχανικό και πνευματικό κέντρο της Ηπείρου, μαρτυρούν την ιστορία τους με την πρώτη ματιά. Το κάστρο, πάνω από το οποίο δεσπόζει ένα τζαμί με μιναρέ, τα τείχη, τα μοναστήρια και τα παλιά σπίτια, συνθέτουν την εικόνα της πόλης

Το κέντρο των Ιωαννίνων είναι η μεγάλη πλατεία με το πανέμορφο πάρκο Λιθαρίτσια. Περιδιαβαίνοντας την παλιά πόλη και ανεβαίνοντας προς το ερειπωμένο κάστρο, έχει κανείς την ευκαιρία να ανακαλύψει μία γοητευτική άποψη της πόλης, των τειχών που αναστηλώθηκαν την εποχή του Αλή Πασά, της λίμνης Παμβώτις και του νησιού της. Κάτω από το κάστρο, στην όχθη της λίμνης, υπάρχουν πλατείες με εστιατόρια και καφενεία που σφύζουν από ζωή κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Από εδώ ξεκινούν βάρκες που μεταφέρουν κόσμο απέναντι στο νησί της κυρά Φροσύνης που βρίσκεται μέσα στη λίμνη. Στο νησί μοναστήρια, παλιά σπίτια με εντυπωσιακά στοιχεία ηπειρωτικής αρχιτεκτονικής, ψαράδικες γειτονιές και λιθόστρωτα καλντερίμια, συνυπάρχουν σε ένα μικρό τόπο, ο οποίος δεν ξεπερνά σε έκταση μια μεγάλη πλατεία.

Περίχωρα

- ▼ **Δωδώνη:** στους πρόποδες του Ολύτσικα βρίσκεται το αρχαιότερο ιερό, όπου οι Έλληνες έρχονταν για να επικοινωνήσουν με τον Δία.
- ▼ **Ζίτσα:** το ηπειρωτικό αυτό χωριό είναι χτισμένο σε ύψος 600 μέτρων με πολυώροφα σπίτια που στέκουν ανάμεσα σε γραφικά καλντερίμια. Στο χωριό υπάρχουν μεγάλοι αμπελώνες από όπου προέρχονται και τα ονομαστά κρασιά Ζίτσας. Το 1778 ιδρύθηκε από τον Κοσμά τον Αιτωλό το πρώτο διδασκαλείο.
- ▼ **Κόνιτσα:** η πόλη είναι χτισμένη στην πλαγιά του βουνού Τραπεζίτσα σε υψόμετρο 600 μέτρων. Φημίζεται για τα πέτρινα κτίσματά της και τα κτίριά της μαρτυρούν την δεξιοτεχνία των λαϊκών μαστόρων.

- ▼ **Μέτσοβο:** η γραφική και παραδοσιακή πόλη του Μετσόβου βρίσκεται σε μία από τις ψηλότερες κορυφές της Πίνδου, στο μεταίχμιο των ορίων της Ηπείρου,

της Θεσσαλίας και της δυτικής Μακεδονίας. Είναι χτισμένη αμφιθεατρικά σε υψόμετρο 1156 μέτρα και λόγω της προνομιακής γεωγραφικής της θέσης υπήρξε ανέκαθεν εθνικό προπύργιο για την αντιμετώπιση των από βορρά και δύση επιδρομών που κατά καιρούς επιχείρησαν εναντίον της χώρας μας βάρβαροι και πολιτισμένοι λαοί.

- ▼ **Ζαγοροχώρια:** σαράντα έξι χωριά, φημισμένα για την παράδοση και την αρχιτεκτονική τους, εκτείνονται από το όρος Μιτσικέλι έως τον ποταμό Αώο, με μέσο υψόμετρο 1000 μέτρα.

- ▼ **Βίτσα:** το χωριό αποτελείται από δύο μαχαλάδες, με το περίφημο κιόσκι τους και πολλά αρχοντικά. Σε αρχαιολογικό χώρο του χωριού 140 τάφοι δείχνουν σημάδια ζωής που φτάνουν μέχρι τον 9^ο αιώνα π.Χ. Στην πλατεία της Βίτσας υπάρχει ένας πλάτανος 600 χρόνων.
- ▼ **Μεγάλο και Μικρό Πάπιγκο:** στα ανατολικά δεσπόζουν οι Πύργοι, τεράστιοι γυμνοί βράχοι ύψους 500 μέτρων. Τα παραδοσιακά λιθόκτιστα σπίτια μαρτυρούν την πλούσια ιστορία της περιοχής.

1.2 ΙΣΤΟΡΙΑ

- ▼ **Ιωάννινα:** η χρονολογία ίδρυσης της πόλης είναι άγνωστη. Το όνομά της αναφέρεται πρώτη φορά το 1020, σε έγγραφο του Βασιλείου του Βουλγαροκτόνου. Πιστεύεται, πάντως, ότι

ιδρύθηκε από τον Ιουστινιανό κατά τη διάρκεια της αυτοκρατορίας του (527 – 565 μ.Χ.). από άλλες ιστορικές πηγές προκύπτει ότι τα Γιάννενα χτίστηκαν τον 8^ο αιώνα. Ωστόσο, έχει αποδειχθεί ότι στο τέλος του 10^{ου} αιώνα άρχισε να γίνεται σημαντικό κέντρο. Στις αρχές του 13^{ου} αιώνα, όταν ιδρύθηκε το ανεξάρτητο δεσποτάτο της Ηπείρου, τα Ιωάννινα διαδραμάτισαν σπουδαίο ρόλο. Το 1345 κατέλαβε την πόλη ο βασιλιάς της Σερβίας Στέφανος Δουσάν, ο οποίος την προσάρτησε μαζί με την υπόλοιπη Ήπειρο στο βασίλειό του. Το 1431 έπεσε στα χέρια των Τούρκων, που την κράτησαν μέχρι το 1913. το 1788 πασάς της πόλης είχε γίνει ο Αλή Πασάς ο Τεπελενλής, ο οποίος μέχρι τον θάνατό του (1822) κατέστησε

τα Γιάννενα τη μεγαλύτερη και σημαντικότερη πόλη της τουρκοκρατούμενης Ελλάδας. Η ακμή που γνώρισε τότε είναι περίφημη, καθώς επίσης και οι θρύλοι για τον Αλή Πασά, την αυλή του και την κυρά Φροσύνη. Τον 18^ο αιώνα οι σχολές των Ιωαννίνων είναι αληθινά κέντρα παιδείας. Σ' αυτές δίδαξαν φημισμένοι λόγιοι (Καραϊωάννης, Γλυκάδες, Ευγένιος Βούλγαρης, Μεθόδιος Ανθρακίτης, Αθανάσιος Ψαλίδας κ.α.). Στις 22 Φεβρουαρίου 1913, ύστερα από μακρά πολιορκία, η πόλη παραδόθηκε από τον Εσσάτ Πασά στον διάδοχο Κωνσταντίνο και τον ελληνικό στρατό.

▼ **Δωδώνη:** εδώ ήταν το κέντρο του αρχαίου ηπειρωτισμού, η αρχαία Δωδώνη, όπως αναφέρεται στα αρχαία κείμενα. Από το παρελθόν εκείνο σώζεται ένα μνημειώδες καλοδιατηρημένο συγκρότημα και το θέατρο. Το φεστιβάλ Δωδώνης είναι καθιερωμένο ετήσιο γεγονός, που οργανώνεται από τον δήμο σε συνεργασία με τον ΕΟΤ. Το μαντείο, το δεύτερο μαντείο της αρχαίας Ελλάδας μετά τους Δελφούς, ήταν αφιερωμένο στον Δία. Ο χώρος της Δωδώνης αποτελούσε για χρόνια αντικείμενο μελέτης Ελλήνων και ξένων ερευνητών. Η πρώτη λατρευτική θεότητα ήταν η θεά Γη. Τον 4^ο π.Χ. αιώνα το μαντείο ήκμασε. Τότε κατασκευάστηκαν το βουλευτήριο, το πολυγωνικό τείχος στην κορυφή του λόφου και μερικοί ναοί. Με την άνοδο του βασιλιά Πύρρου αρχίζει η πολιτική επέκταση της Ηπείρου, γεγονός που είχε τον ανάλογο αντίκτυπο και στον ιερό χώρο

της Δωδώνης. Αποκορύφωμα αυτής της ακμής ήταν η κατασκευή του θεάτρου, που είναι από τα πιο μνημειακά του ελλαδικού χώρου.

▼ **Μέτσοβο:** η παράδοση στο Μέτσοβο δεν είναι αντικείμενο μουσειακής χρήσεως και λαογραφικής σπουδής, αλλά η ίδια η ζωή του. Το Μέτσοβο με την ιδιαίτερη αύξηση του εμπορίου και τα τεράστια οικονομικά κέρδη που απέκτησαν οι Μετσοβίτες μεγαλοεπιχειρηματίες στο εξωτερικό, υπήρξε κατεξοχήν η γενέτειρα πολλών και σπουδαίων ευεργετών. Όπως ο Μιχαήλ Τοσίτσας (1787–1856), ο ανιψιός του Νικόλαος Στουρνάρης (1806–1853) και ο Γεώργιος Αβέρωφ (1818–1899), οι οποίοι, με την γενναιόδωρη χορηγία τους, χρηματοδότησαν –μεταξύ άλλων- την ίδρυση του Εθνικού Πολυτεχνείου, που προς τιμήν τους ονομάζεται Μετσόβιο.

▼ **Ζαγοροχώρια ή Ζαγόρια:** στην περίοδο της τουρκοκρατίας, τα Ζαγοροχώρια είχαν διατηρήσει την αυτοδιοίκησή τους και έχαιραν ειδικών προνομίων. Οι Ζαγοριανοί ασχολήθηκαν κατεξοχήν με χειροτεχνικά επαγγέλματα, με το κέντημα και τον αργαλειό, αλλά και με το εμπόριο διακοσμητικών ειδών, γεγονός που απέφερε σημαντικό πλούτο σε μία κατά τα άλλα άγονη και φτωχή περιοχή. Έτσι χτίστηκαν τα μεγάλα αρχοντικά, τα γεφύρια, οι εκκλησίες, χρησιμοποιώντας την

πέτρα που υπήρχε άφθονη στα βουνά και δημιουργήθηκε η χαρακτηριστική παραδοσιακή αρχιτεκτονική.

1.3 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΘΕΛΓΗΤΡΑ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Στα Ιωάννινα αξίζει κανείς να επισκεφθεί τα παρακάτω:

- Το **Δημοτικό Μουσείο** στεγάζεται στο τζαμί του Ασλάν Πασά, που βρίσκεται στο ΒΔ άκρο του κάστρου. Περιέχει συλλογές αργυροχρυσοχοΐας, τοπικές φορεσιές, ξυλόγλυπτα και το δαμασκηνό σπαθί του Καραϊσκάκη.

- Έξω από το τζαμί είναι οι **κατακόμβες** και οι **φυλακές**, όπου μαρτύρησαν πολλοί ήρωες της εποχής της τουρκοκρατίας. Το κτίριο, το οποίο σώζεται σε πολύ καλή κατάσταση χρησίμευε σαν τουρκικό ιεροσπουδαστήριο.
- Στο κάστρο υπάρχει και το **μαυσωλείο** του Ασλάν Πασά, καθώς και το περίφημο ηλιακό ρολόι.
- Το **τουριστικό περίπτερο** το οποίο βρίσκεται ΒΔ της πόλης με θέα τα Γιάννενα και τη γραφική λίμνη. Δίπλα ακριβώς βρίσκεται το θέατρο της εταιρείας Ηπειρωτικών μελετών, απομίμηση αρχαίου θεάτρου, όπου κάθε καλοκαίρι δίνονται παραστάσεις.

- Τα **Παλιά Γιάννενα**, με τα χαμηλά καταστήματα και τους ανηφορικούς δρόμους.

- Την Μητρόπολη των Ιωαννίνων, την εκκλησία του Αγίου Αθανασίου με το ξυλόγλυπτο τέμπλο και στο διπλανό παρεκκλήσι τον τάφο του νεομάρτυρα Αγίου Γεωργίου των

Ιωαννίνων (1838) με ενδιαφέρουσες τοιχογραφίες που απεικονίζουν το μαρτύριό του.

- Το **Αρχαιολογικό Μουσείο** το οποίο περιλαμβάνει εκθέματα όχι μόνο της πόλης αλλά και από τον ευρύτερο χώρο της Ηπείρου.
- Το **Λαογραφικό Μουσείο** της εταιρείας Ηπειρωτικών μελετών, με σπάνια δείγματα ηπειρωτικής παραδοσιακής τέχνης. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η πινακοθήκη της ίδιας εταιρείας με έργα σύγχρονων Ελλήνων ζωγράφων.
- Τη **Δημόσια Ζωσιμαία Βιβλιοθήκη** (δανειστική με αναγνωστήριο), που στεγάζεται στο κτίριο των παλιών λουτρών κοντά στο δημαρχείο.
- Ένα άλλο λαογραφικό μουσείο και αρχείο είναι το επίσημο **Φροντιστηριακό Εργαστήριο** της φιλοσοφικής σχολής του πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
- Στην παραλίμνια περιοχή, στη θέση κυρά Φροσύνη, τη γραφική εξέδρα με το καφενεδάκι στην πλατιά παραλιακή λεωφόρο Διονυσίου Σκυλοσόφου. Πιο πάνω είναι το φυσικό σπήλαιο του Σκυλοσόφου.

- Το φημισμένο **σπήλαιο του Περάματος** απέχει μόλις 4 χλμ από τα Γιάννενα και βρίσκεται στο δρόμο προς το Μέτσοβο. Η επιβλητικότητα που παρουσιάζει, με μία μοναδική ποικιλία από σταλακτίτες και σταλαγμίτες 14 ειδών ενθουσιάζει. Από τη θέση **Μεγάλη Σάλα** απολαμβάνει κανείς τη δύση και την ανατολή του ηλίου. Στο σπήλαιο, που αποκαλύφθηκε το 1941 βρέθηκαν δόντια και κόκαλα αρκούδας σπηλαιίων, ενώ πιστεύεται ότι υπάρχει και άλλος ανεξερεύνητος χώρος.

ΠΕΡΙΧΩΡΑ

Αξιίζει να επισκεφθεί κανείς:

- Το ανοικοδομημένο αρχοντικό της οικογένειας **Τοσίτσα**, που λειτουργεί ως λαογραφικό μουσείο με εκθέματα της περιόδου 1650-1850. Δίνεται μία πλήρης εικόνα της αγροτικής ζωής του τόπου.
- Το κτίριο της **πινακοθήκης Ε. Αβέρωφ**, με πίνακες και γλυπτά των σημαντικότερων Ελλήνων καλλιτεχνών του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα, δίνει την ευκαιρία να γνωρίσει κανείς την πορεία της ελληνικής ζωγραφικής σε όλο της το μεγαλείο.
- Τον **Αβερώνφειο Κήπο**, ένα από τα καλύτερα πάρκα της χώρας μας. Εκεί βρίσκει κανείς συγκεντρωμένα όλα τα είδη των δέντρων που υπάρχουν στην Πίνδο.

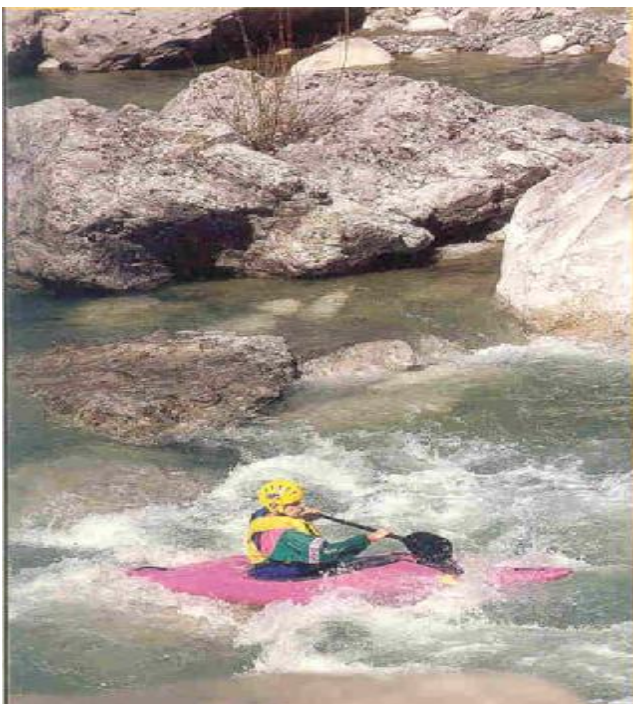

- Τα **μοναστήρια του Μετσόβου** που αποτελούν κιβωτούς διαφύλαξης εκκλησιαστικών θησαυρών εντυπωσιάζουν.
- Το προαύλιο της εκκλησίας του **Αγίου Χαραλάμπους**. Εκεί βρίσκεται ο πλάτανος που διάλεξε ο Κοσμάς ο Αιτωλός για να μιλήσει για πρώτη φορά στους Μετσοβίτες.
- Έξω από το Μέτσοβο τα μοναστήρια του **Αγίου Νικολάου** και της **Κοιμήσεως της Θεοτόκου**, κρυμμένα στο φαράγγι, μοιάζουν με μικρά φρούρια.

1.4 ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Δύο χιλιόμετρα έξω από το Μέτσοβο, στο δρόμο προς Κατάρρα, στη θέση Καρακόλι, βρίσκονται δύο μικρές πίστες του χιονοδρομικού κέντρου μέσα σε ένα ελατοδάσος. Έχει εναέριο μεταφορέα μήκους 830 μέτρων με 80 θέσεις. Άνοδος από τα 1320 μέτρα ως το Καρακόλι. Υψόμετρο 1500 και αρχή της πίστας, που έχει μήκος 1200 μέτρα.

Πέντε χιλιόμετρα μακρύτερα, πάλι προς την Κατάρρα, στη θέση **Προφήτης Ηλίας**, λειτουργεί άλλη μία πίστα (υψόμετρο 1400).

Ορειβασία μπορεί κανείς να απολαύσει στο **Μιτσικέλι** και στον **Σμόλικα**, όπου υπάρχει καταφύγιο στη θέση **Παλιοχώρι** (υψόμετρο 1400), τρεις ώρες από τα Γιάννενα. Το καταφύγιο είναι για 28 άτομα και διαθέτει νερό

πηγής, θέρμανση και ντους.

Στον Σμόλικα υπάρχει επίσης καταφύγιο στη θέση **Αστράκας** (υψόμετρο 2436) και είναι για 28 άτομα. Απέχει τρεις ώρες από το χωριό **Πάπιγκο**. Επίσης, στην Γκαμήλα, στη θέση **Ραδόβολη** είναι το καταφύγιο **Γκαμήλα** (υψόμετρο 1950), χωρητικότητας 28 ατόμων.

1.5 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Τον Αύγουστο διοργανώνονται στα Γιάννενα τα **Δωδωναία**, στο αρχαίο **θέατρο της Δωδώνης**, με παραστάσεις αρχαίας τραγωδίας. Επίσης, στο τέλος Ιουλίου, κάθε χρόνο, γίνονται τα Ηπειρωτικά, που περιλαμβάνουν εκθέσεις βιβλίου, θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες, χορούς κλπ. Πανηγύρι με τοπικούς χορούς πραγματοποιείται στο χωριό Ματσούκι στις 15 Αυγούστου, καθώς και στο Βασιλικό στις 24 Αυγούστου. Επίσης κάθε χρόνο, από τις 15 Απριλίου και για ένα μήνα, οργανώνονται από την κοινότητα Ελεούσας Ιωαννίνων τα Μπιστουιιάτικα. Τα **Περαμιώτικα** διοργανώνονται από την κοινότητα Περάματος Ιωαννίνων στη γιορτή των Αγίων Πάντων. Στις 20 Ιουλίου οργανώνεται από τη νομαρχία Ιωαννίνων γιορτή για να τιμηθεί η γυναίκα της Πίνδου.

Πραγματοποιείται στο ύψωμα **Προφήτης Ηλίας** της κοινότητας Φούρκας Ιωαννίνων, όπου γίνεται αναπαράσταση πορείας της μαχόμενης γυναίκας. Εκτός από το υπαίθριο θέατρο της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών, στην πόλη λειτουργούν τρία ακόμη θέατρα: το Δημοτικό Θέατρο Ιωαννίνων, ο Οργανισμός Ηπειρωτικού Θεάτρου και το Θεατρικό Εργαστήρι Ηλείου. Στο Μέτσοβο κάθε χρόνο, 25-28 Ιουλίου, οργανώνει ο δήμος τα Μετσόβια. Δύο μεγάλες γιορτές γίνονται στις 20 Ιουλίου στην Κρύα Βρύση του Προφήτη Ηλία και στις 26 Ιουλίου (της Αγίας Παρασκευής), με γλέντια και χορούς.

Στην **Κόνιτσα** γίνονται οι εξής πολιτιστικές εκδηλώσεις: η απόσταξη του τσίπουρου στο Μολυβδοσκεπάστο. Ο «Εύαθλος» της Κόνιτσας που γίνεται κάθε Μάιο. Είναι ένα διεθνές φεστιβάλ που περιλαμβάνει καγιάκ, ορεινή ποδηλασία, αλεξίπτωτο πλαγιάς και αναρρίχηση σε βράχια ή σε τεχνητές πίστες.

Τα παραδοσιακά λαϊκά πανηγύρια και άλλες εκδηλώσεις οργανώνονται σε όλα τα χωριά της Κόνιτσας από τον Ιούλιο έως τον Σεπτέμβριο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

2.1 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

Στοιχεία αναπτυξιακού συστήματος

Στα πλαίσια της βιώσιμης (αειφόρου) ανάπτυξης, η βιωσιμότητα για τον τουρισμό προσεγγίζεται ως ρύθμιση όλων των στοιχείων του αναπτυξιακού συστήματος (οικονομικού, κοινωνικού, φυσικού/ περιβαλλοντικού) με τέτοιο τρόπο ώστε στο σύνολό του το σύστημα να βρίσκεται συνεχώς σε κατάσταση ισορροπίας. Η αλληλεπίδραση των στοιχείων που συνιστούν το σύστημα είναι τέτοια, ώστε η υπέρβαση των ορίων που χαρακτηρίζουν την κατάσταση ισορροπίας από το βαθμό ή τον ρυθμό ανάπτυξης ενός στοιχείου, είναι δυνατόν να επιφέρει την απορύθμιση άλλων στοιχείων, με επιπτώσεις σε ολόκληρο το σύστημα (π.χ. αλλοίωση περιβάλλοντος από έντονη και άρρυθμη τουριστική ανάπτυξη – απαξίωση του πόρου – αλλαγή κατεύθυνσης της τουριστικής ζήτησης – οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα από τη μείωση του τουρισμού στην περιοχή).

Διαστάσεις τουριστικής ανάπτυξης

Για την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση της τουριστικής ανάπτυξης ως σειράς αλληλοεξαρτημένων διαδικασιών, αναγκαία είναι η προσέγγιση της ανάπτυξης σε τρεις διαστάσεις:

- ✓ Την οικονομική, που περιλαμβάνει διαδικασίες παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης υπηρεσιών και αγαθών από διάφορους τομείς που διαμορφώνουν το «τουριστικό προϊόν»
- ✓ Την κοινωνικο-πολιτιστική, που περιλαμβάνει διαδικασίες επικοινωνίας και ανταλλαγών μεταξύ των διάφορων κοινωνικών ομάδων και διαφορετικών πολιτιστικών χαρακτηριστικών

- ✓ Τη χωρική - περιβαλλοντική, που περιλαμβάνει διαδικασίες χρήσης και διαχείρισης φυσικών και ανθρωπογενών πόρων σε δεδομένο χώρο.

Η σημασία του χώρου για τον τουρισμό έγκειται στο γεγονός ότι στον ίδιο χώρο επιτελούνται αδιαχώριστα οι διαδικασίες παραγωγής και κατανάλωσης του τουριστικού προϊόντος, αφού τόσο οι τουριστικοί πόροι, όσο και η τουριστική προσφορά και η ζήτηση που λόγω αυτών δημιουργείται, δρουν και προκαλούν αλληλοεξαρτημένες επιπτώσεις στο χώρο. Συνεπώς ο χώρος, με τη συγκεκριμένη του κάθε φορά υπόσταση, (π.χ. περιφέρεια, παράκτια ζώνη, ορεινές, νησιώτικες, αστικές περιοχές) αποτελεί το πλαίσιο αναφοράς για την ανάλυση και αξιολόγηση των διαφόρων διαστάσεων και επιπτώσεων της τουριστικής δραστηριότητας.

Για τη διερεύνηση των δυνατοτήτων και των προϋποθέσεων προώθησης της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στην υπό εξέταση περιφέρεια, ελήφθη υπόψη η διατομειακή (σφαιρική) αναπτυξιακή αντιμετώπιση της περιφέρειας βάσει μιας μελέτης Χωροταξικού Σχεδιασμού των Περιφερειών της Χώρας, 2001- 2011, που εκπονήθηκε από το ΥΠΕΧΩΔΕ, στα πλαίσια του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Περιβάλλον». (ΥΠΕΧΩΔΕ- ΕΤΠΑ. Μελέτη Χωροταξικού Σχεδίου Περιφέρειας Ηπείρου, Αθήνα 2000)

Πού βασίστηκε η αξιολόγηση των τουριστικών πόρων

Η αξιολόγηση των υφιστάμενων τουριστικών πόρων καθώς και της σύνθεσης του τουριστικού προϊόντος της περιφέρειας βασίστηκαν σε κατά το δυνατόν απλές και εύχρηστες μεθόδους, λόγω του ελάχιστου διαθέσιμου χρόνου βάσει της παρούσας μελέτης. Η βαρύτητα των ποιοτικών παραμέτρων και κριτηρίων, ως προς την αξιολόγηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων κυρίως, εμπεριέχει αναπόφευκτα την υποκειμενικότητα κατά ένα ποσοστό, ας μην

ξεχνάμε όμως ότι και η ερμηνεία ποσοτικών μεγεθών και δεικτών εμπεριέχει υποκειμενικότητα, πολλές φορές μεγαλύτερη.

Προσδιορισμός κριτηρίων αξιολόγησης

Ο προσδιορισμός κριτηρίων αξιολόγησης της υφιστάμενης τουριστικής προσφοράς στην υπό μελέτη περιφέρεια έγινε επιλεκτικά, αφού εξετάστηκαν διάφοροι μέθοδοι αξιολόγησης που χρησιμοποιούνται στον τουρισμό και ειδικότερα των πλέον δόκιμων για χρήση στον τουριστικό σχεδιασμό. Ελήφθησαν συμπληρωματικά υπόψη και οι μέθοδοι αξιολόγησης που χρησιμοποιήθηκαν σε μελέτες του ΕΟΤ για τον Σχεδιασμό ήπιας τουριστικής ανάπτυξης στην οροσειρά της Πίνδου και για τον Σχεδιασμό ανάπτυξης Οικολογικού Τουρισμού.

Μέθοδοι αξιολόγησης

Από τις πιο γνωστές μεθόδους αξιολόγησης αναφέρονται οι αυτόνομες μέθοδοι και πρακτικές αξιολόγησης όπως π.χ.:

- ✓ Μέθοδος ανάλυσης περιεχομένου μέσω μήτρας επίτευξης στόχων
- ✓ Μέθοδος των τελικών περιβαλλοντικών ορίων
- ✓ Οικονομικές μέθοδοι αξιολόγησης, όπως εισροών- εκροών κ.α.
- ✓ Πολυκριτηριακές μέθοδοι αξιολόγησης
- ✓ Επικοινωνιακές μέθοδοι αξιολόγησης, π.χ. «Δελφοί»

Στον τουριστικό τομέα, η ιδιαιτερότητα των οικονομικών, κοινωνικό-πολιτιστικών και περιβαλλοντικών διαστάσεων επιτρέπει ποικιλία εφαρμογής μεθόδων αξιολόγησης ανάλογα με το ζητούμενο κάθε φορά αντικείμενο (έργα, πολιτικές, σχέδια, προγράμματα). Στα πλαίσια του περιφερειακού και χωροταξικού σχεδιασμού, ιδιαίτερη σημασία αποκτούν οι πολυκριτηριακές προσεγγίσεις. Ακόμα και σε περιπτώσεις αξιολόγησης και επιλογής έργων ή επενδυτικών σχεδίων τουριστικών ανάπτυξης η χρηματοοικονομική ανάλυση είναι σκόπιμο

να αντιμετωπίζεται ολοκληρωμένα και με τη συμπληρωματική εξέταση κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Οι πολυκριτηριακές μέθοδοι. Πού στηρίζονται

Οι πολυκριτηριακές μέθοδοι αξιολόγησης με προσεγγίσεις που επικεντρώνονται σε περιβαλλοντικές παραμέτρους του υπό ανάπτυξη χώρου, στηρίζονται στο γεγονός ότι το περιβάλλον (φυσικό και ανθρωπογενές) αποτελεί το βασικό πόλο τουριστικής έλξης (την αρχική τουριστική προσφορά που έλκει την επιγενόμενη) και προσδιορίζει τους όρους και τα πλαίσια μιας βιώσιμης (αειφόρου) τουριστικής ανάπτυξης.

Πού συμβάλουν

Οι πολυκριτηριακές μέθοδοι αξιολόγησης δίνουν τη δυνατότητα να λαμβάνονται υπόψη ταυτόχρονα πολλές διαστάσεις ενός προβλήματος κατά την αξιολόγηση. Χρησιμοποιούν ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα, απλά ή σύνθετα μαθηματικά μοντέλα συσχέτισης, για την προσέγγιση πολλαπλών στόχων και την ισότιμη αντιμετώπισή τους. Γενικά μπορούν να χρησιμοποιούν και να συνεξετάζουν κοινωνικούς, οικονομικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες, να αναλύουν επιπτώσεις και να αξιολογούν πολιτικές, ανάλογα με τον χαρακτήρα ή τον προσανατολισμό των κριτηρίων.

Μέθοδος συστηματικής ανάλυσης

Για την αξιολόγηση και κατάταξη διαφόρων κατηγοριών πόρων, καθώς και εναλλακτικών προτάσεων ή μέτρων πολιτικής, χρησιμοποιείται συνήθως η μέθοδος συστηματικής ανάλυσης ή κατάταξης. Είναι ποιοτική πολυκριτηριακή μέθοδος, χειρίζεται μεικτές ποσοτικές και ποιοτικές πληροφορίες που χρησιμοποιούνται σε ειδικά διαμορφωμένα «μήτρα επιπτώσεων». Τα αξιολογούμενα στοιχεία συσχετίζονται με ορισμένα κριτήρια ή κατηγορίες κριτηρίων,

αποτιμάται η αξία τους (προσδιορίζεται βαρύτητα με διάφορες τεχνικές μέτρησης) και καθορίζεται η σειρά κατάταξής τους.

Παράγοντες που συγκροτούν το τουριστικό προϊόν

Οι κύριοι παράγοντες που συγκροτούν το «τουριστικό προϊόν» είναι:

- ✓ Οι περιβαλλοντικοί (φυσικοί και ανθρωπογενείς) πόροι
- ✓ Οι ανωδομές, υποδομές, υπηρεσίες, εξυπηρετήσεις (γενικές και ειδικές τουριστικές)
- ✓ Τα δίκτυα προσπέλασης, διακίνησης του τουρίστα στον τόπο προορισμού

Ανάλογα με το είδος του τουρισμού αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα ο κάθε παράγων, π.χ. οι πόροι για ήπιες- εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι ανωδομές, υποδομές, υπηρεσίες, εξυπηρετήσεις για μαζικό τουρισμό διακοπών, τα δίκτυα προσπέλασης για σύντομα ταξίδια (επαγγελματικά, σαββατοκύριακου) και για απομακρυσμένους τόπους προέλευσης. Αντίστροφα, η ύπαρξη των βασικών (και άλλων εξειδικευμένων) παραγόντων μπορεί να προσδιορίσει «δυνάμει» ανάπτυξη ειδών/ μορφών τουρισμού.

Παράγοντες που επηρεάζουν τη «ζωή» του τουρισμού

Ο «κύκλος ζωής» του τουρισμού μιας περιοχής επηρεάζεται κυρίως από:

- ✓ Την ελκυστικότητα του τουριστικού πόρου σε σχέση με τις τιμές (value for money)
- ✓ Την προσαρμοστικότητα του τόπου υποδοχής στις αλλαγές της ζήτησης (μόδα, κατευθυνόμενη ζήτηση από τους Tour Operators, διαφήμιση – προβολή)
- ✓ Την τουριστική χωρητικότητα του τόπου υποδοχής σε συνάρτηση με τη συνολική ικανότητα και δυνατότητα του τουριστικού συστήματος να ισορροπεί σε διάφορες πιέσεις/ παρεμβάσεις/ συγκυρίες.

Μεθοδολογία αξιολόγησης τουριστικής προσφοράς

Από την συνεξέταση όλων των ζητημάτων που προαναφέρθηκαν, προτείνεται για την παρούσα μελέτη η ακόλουθη μεθοδολογία και παραδοχές αξιολόγησης:

- ✓ Επιλέγονται προς ανάλυση- αξιολόγηση ευρύτερες τουριστικές ενότητες, με συγκεκριμένη χωρική υπόσταση όπως π.χ. παραλιακές περιοχές, ορεινές περιοχές, αστικές περιοχές, (νησιώτικες περιοχές)
- ✓ Οι ευρύτερες τουριστικές ενότητες διακρίνονται σε υποενότητες με αντίστοιχα χαρακτηριστικά χώρου
- ✓ Η οριοθέτηση των τουριστικών ενοτήτων- υποενότητες γίνεται στα διοικητικά όρια στα οποία εμπίπτουν (Περιφέρεια, Νομός, Δήμος)
- ✓ Οι τουριστικές ενότητες- υποενότητες αξιολογούνται με ομάδες κριτηρίων διαφόρων κατηγοριών, συγκρίνονται και κατατάσσονται με βασικές παραμέτρους
- ✓ Από τα ειδικά χαρακτηριστικά κάθε ενότητας- υποενότητας προσδιορίζεται το προφίλ, η ταυτότητά της και γίνεται κατηγοριοποίηση των περιοχών
- ✓ Εξειδικεύεται η σύνθεση του τουριστικού προϊόντος, ο βαθμός ανάπτυξης, οι επιπτώσεις και οι προοπτικές βιωσιμότητας
- ✓ Παράλληλα, αναζητούνται οι δυνατότητες ανάπτυξης ειδών/ μορφών/ δραστηριοτήτων ήπιας τουριστικής ανάπτυξης σε «δυνάμει» περιοχές.

Ως βάση για την επιλογή των τουριστικών χωρικών ενοτήτων και την αξιολόγηση των τουριστικών πόρων χρησιμοποιούνται κατ' αρχήν τα στοιχεία της ανάλυσης και των προτάσεων του «Χωροταξικού Σχεδίου της Περιφέρειας, με τις απαιτούμενες προσαρμογές για το σκοπό της αξιολόγησης.

Κριτήρια για αξιολόγηση τουριστικών πόρων

Τα κριτήρια που προτείνεται να χρησιμοποιηθούν κατά κατηγορία είναι:

1. Τουριστικοί πόροι (φυσικοί και πολιτιστικοί), κριτήρια σχετικά με:

- ✓ Ποιότητα (σημασία, μοναδικότητα, ακτινοβολία, ελκυστικότητα, ποικιλία, διασπορά)
- ✓ Προστασία- βιώσιμη ανάπτυξη (βαθμός- καθεστώς προστασίας, ύπαρξης διαχειριστικού σχεδιασμού, είδος ανάπτυξης σε σχέση με βιωσιμότητα πόρου, επιπτώσεις από την ανάπτυξη)

2. Τοπική οικονομία, κριτήρια σχετικά με:

- ✓ Σκοπιμότητα (αναγκαιότητα) τόνωσης τοπικής οικονομίας μέσω ήπιων μορφών τουρισμού
- ✓ Προβληματικότητα (απομόνωση, αποσταθεροποίηση σύνθεσης πληθυσμού, έλλειψη απασχόλησης, ελλείψεις κοινωνικού εξοπλισμού)
- ✓ Παραμεθόρια περιοχή

3. Τουριστικές εγκαταστάσεις- υποδομές, κριτήρια σχετικά με:

- ✓ Ύπαρξη ή μη
- ✓ Μεγέθη και
- ✓ Ποιότητα, ως προς:
 - i) ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις και λοιπά καταλύματα
 - ii) ειδική τουριστική υποδομή (π.χ. μαρίνες χιονοδρομικά κέντρα, γήπεδα γκολφ, υδροθεραπευτήρια, συνεδριακά κέντρα, ειδικές τουριστικές δραστηριότητες κλπ.)
 - iii) γενική τεχνική υποδομή (ενέργεια, επικοινωνίες, ύδρευση, αποχέτευση, διαχείριση απορριμμάτων)
 - iv) τουριστικές υπηρεσίες- εξυπηρετήσεις (νοσοκομεία, τράπεζες, ταχυδρομεία, πρακτορεία, κέντρα πληροφοριών, εμπορικά καταστήματα, εγκαταστάσεις εστίασης, αναψυχής,

ψυχαγωγίας, αθλητισμού, πολιτιστικές εκδηλώσεις, εκθεσιακοί χώροι, βιβλιοθήκες, μουσεία κλπ.)

4. Δίκτυα προσπέλασης, κριτήρια σχετικά με:

- ✓ Σύνδεση με διεθνή/ εθνικά/ τοπικά δίκτυα
- ✓ Μεγέθη
- ✓ Ποιότητα
- ✓ Προσπελασιμότητα, ως προς
 - i) οδικά δίκτυα και κόμβους (ζεύξεις)
 - ii) θαλάσσια δίκτυα και λιμένες
 - iii) αεροπορικά δίκτυα και αεροδρόμια
 - iv) δίκτυα πεζοδρόμων – ορεινά μονοπάτια πεζοπορίας

Διαβαθμίσεις αξιολόγησης

Η αξιολόγηση ως προς κάθε κριτήριο είναι δυνατό να γίνει με κλίμακα τριών διαβαθμίσεων, π.χ. ***, **, * (μεγάλη, μεσαία, μικρή ή διεθνή, εθνική, τοπική) αντίστοιχα σε πρώτη φάση. Σε δεύτερη φάση τα ίδια τα κριτήρια σταθμίζονται με ειδικά βάρη σημασίας και καθίστανται έτσι δυνατός ο συσχετισμός, η σύγκριση μεταξύ τους και η ταξινόμηση των περιοχών κατά κατηγορίες.

Παραδείγματα παρουσίασης των ανωτέρω φαίνονται στους πίνακες 2.1, 2.2., 2.3 , 2.4, 2.5α και 2.5β.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

Α	ΦΥΣΙΚΟΙ	Β	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ
1	Ακτές (αμμώδεις)	1	Αρχαιολογικός χώρος
2	Ακτές (βραχώδεις)	2	Μνημείο
3	Θάλασσα (για κολύμπι)	3	Μνημείο προϊστορικό
4	Θάλασσα ακατάλ.	4	Μνημείο αρχαϊκό
5	Ποταμός	5	Μνημείο κλασσικό
6	Εκβολή ποταμού	6	Μνημείο ρωμαϊκό
7	Λίμνη φυσική	7	Μνημείο βυζαντινό
8	Λίμνη τεχνητή (φράγμα)	8	Μνημείο μεταβυζαντινό
9	Λιμνοθάλασσα	9	Μνημείο νεότερο
10	Στενά	10	Ναός
11	Φαράγγι	11	Μοναστήρι
12	Οικοσύστημα	12	Παραδοσιακός οικισμός
13	Υγροβιότοπος	13	Τμήμα παραδοσιακού
14	Ramsar	14	οικισμού
15	Natura 2000	15	Παραδοσιακό γεφύρι
16	Corine	16	Κάστρο
17	Ορεινός όγκος	17	Πύργος
18	Κορυφή	18	Φρούριο
19	Τοπίο	19	Ιστορικός τόπος
20	Βλάστηση	20	Αρχαιολογικό πάρκο
21	Δάσος	21	Ιστορικές παραδοσιακές
22	Εθνικός δρυμός		Δραστηριότητες
23	Μνημείο της φύσης		Μουσείο
24	Σπήλαιο		(λαϊκός πολιτισμός)
25	Ιαματική πηγή		(πολιτιστική κληρονομιά)
26	Καταρράκτης		(άλλο)
27	Μουσείο (άλλο)		

Πηγή: ΕΟΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Κατηγορία	Κριτήρια	Βαθμολόγηση			Βάρος κριτηρίου
		***	**	*	
A. ποιότητα	A.1 σημασία	Μεγάλη	Μέτρια	Μικρή	**
	A.2 μοναδικότητα	(ναι)	-	-	***
	A.3 ακτινοβολία (εμβέλεια)	διεθνής	εθνική	τοπική	***
	A.4 ελκυστικότητα	μεγάλη	μέτρια	μικρή	**
	Συνολικά κριτήρια (πλούτος)	Μεγάλος	Μέτριος	Μικρός	***
	(Ποικιλία)	Μεγάλη	μέτρια	μικρή	**
	(διασπορά)	Μεγάλη	μέτρια	μικρή	**
B. προστασία - Βιώσιμη Ανάπτυξη	B.1 βαθμός Προστασίας (καθεστώς)	Απόλυτος (ramsar)	ελεγχόμενη (natura)	Μερική	***
	β.2 ύπαρξη διαχειριστικού σχεδίου – προγράμματος	ναι	-	-	***
	β.3 βαθμός τουριστικής ανάπτυξης	μεγάλη	μέτρια	μικρή	**
	β.4 βαθμός τουριστικής ανάπτυξης	απόλυτα συμβατή	συμβατή	αδιάφορη (ουδέτερη)	**
	β.4 είδος ανάπτυξης σε σχέση με βιωσιμότητα πόρου	πολλαπλαστικές (πολλαπλές, σε πολλά επίπεδα)	θετικές	ουδέτερες	***
	β.5 επιπτώσεις από την ανάπτυξη				***

Πηγή: EOT

**ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

Κατηγορία	Κριτήρια	Βαθμολόγηση			Βάρος κριτηρίου
		***	**	*	
Α. σκοπιμότητα (αναγκαιότητα)	Τόνωσης τοπικής οικονομίας μέσω ήπιων μορφών τουρισμού	Μεγάλη	Μέτρια	Μικρή	***
Β. προβληματικότητα	B.1 απομόνωση περιοχής (λόγω δύσβατης προσπέλασης)	Μεγάλη	Μέτρια	Μικρή	**
	B.2 αποσταθεροποίηση σύνθεσης Πληθυσμού	Μεγάλη	Μέτρια	Μικρή	***
	B.3 έλλειψη απασχόλησης	Μεγάλη	Μέτρια	Μικρή	**
	B.4 έλλειψη άλλων πόρων	Απόλυτη	Σχετική	-	***
	B.5 ελλείψεις κοινωνικού εξοπλισμού	Μεγάλες	Μέτριες	Μικρές	**
Γ. παραμεθόριος περιοχή		Ολόκληρη	Τμήμα	-	***

Πηγή: ΕΟΤ

Σημ.: Η απάντηση «καμμία», «όχι» δε βαθμολογείται.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.4 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ- ΥΠΟΔΟΜΕΣ

A. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΩΔΟΜΗ	B. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ	Γ. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ - ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΙΣ	Δ. ΓΕΝΙΚΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ
1. Ξενοδοχεία πολυτελείας (AA)	1. Μαρίνα	1. εστιατόρια	1. ενέργεια
2. Ξενοδοχεία Α' τάξης	2. καταφύγιο τουριστικών σκαφών	2. αναψυκτήρια	2. επικοινωνία (δίκτυα)
3. Ξενοδοχεία Β' τάξης	3. χιονοδρομικό κέντρο	3. κέντρα ψυχαγωγίας	3. ύδρευση
4. Ξενοδοχεία Γ' τάξης	4. πίστες σκι	4. θέατρο	4. αποχέτευση
5. Ξενοδοχεία Δ' τάξης	5. γήπεδο γκολφ	5. κινηματογράφος	5. διαχείριση απορριμμάτων
6. Ξενοδοχεία Ε' τάξης	6. γήπεδα αθλοπαιδειών	6. κολυμβητήριο	
7. Bungalows- motels	7. υδροθεραπευτήρια	7. στάδιο	
8. επιπλωμένα διαμερίσματα	8. λουτρά ιαματικά	8. εκθεσιακός χώρος	
9. ξενώνες	9. λουτρικές εγκαταστάσεις	9. πολιτιστικές εκδηλώσεις	
10. (οικοτροφεία)	10. κέντρα θαλασσοθεραπείας	10. μουσείο	
11. Πανδοχεία	11. συνεδριακό κέντρο	11. βιβλιοθήκη	
12.	12. εκθεσιακό	12. κέντρο	

ενοικιαζόμενα δωμάτια	κέντρο	πληροφόρησης	
13. ενοικιαζόμενα σπίτια	13. αίθουσα πολλαπλών χρήσεων	13. κέντρο περιβ. Εκπ/σης	
14. ξενώνες παραδοσιακών οικισμών (μετατροπή παραδοσιακών σπιτιών)	14. ορεινό καταφύγιο	14. ταχυδρομείο, ΟΤΕ	
15. ενοικιαζόμενα δωμάτια σε παραδοσιακούς οικισμούς (μετατροπή παραδοσιακών σπιτιών)	15. ορεινές διαδρομές	15. τράπεζα	
16. καταλύματα time- sharing	16. μονοπάτια πεζοπορίας	16. ανταλλακτήρια συναλλάγματος	
17. τουριστικό χωριό- μεικτές τουριστικές εγκαταστάσεις	17. πίστες, οργανωμένα πεδία ειδικών τουριστικών δραστηριοτήτων rafting trekking mountain biking canyoning	17. τουριστικά πρακτορεία	

	τοξοβολία ιππασία bird watching βοτανολογία αναρρίχηση parapent kayak rappel κολύμβηση κατάδυση		
18. θέρετρα – κέντρα διακοπών	18. ποδηλασία	18. νοσοκομείο	
19. Περιοχή Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (Π.Ο.Τ.Α.)	19. υποβρύχιο ψάρεμα	19. κέντρο υγείας	
20. Camping (σκηνές, τροχόσπιτα)	20. θαλάσσιο σκι	20. αγροτικό ιατρείο	
	21. surfing	21. εμπορικά καταστήματα	
	22. ιστιοπλοΐα	22. εργαστήρια παραδοσιακής τέχνης- χειροτεχνίας	
	23. οργανωμένες διαδρομές	23. άλλα	

	εκδρομών- περιήγησης (τουρ. διαδρομές τουρ. κυκλώματα)		
	24. εθνικό – θεματικό πάρκο		
	25. καζίνο		

Πηγή: ΕΟΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.5α ΔΙΚΤΥΑ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ-ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΗΣ

1. Οδικές μεταφορές

1.1 Οδικό δίκτυο

1.2 Κόμβοι (ζεύξεις)

2. Θαλάσσιες μεταφορές

2.1 Θαλάσσιο δίκτυο

2.2 Λιμάνια

3. Αεροπορικές μεταφορές

3.1 Αεροπορικό δίκτυο

3.2 Αεροδρόμια

**ΠΙΝΑΚΑΣ 2.5β ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΔΙΚΤΥΩΝ
ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ- ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΗΣ**

Κατηγορία κριτηρίων	Βαθμολογία			Βαθμός κριτηρίου
	***	**	*	
A. σύνδεση με δίκτυα	Διεθνή	Εθνικά	Τοπικά	***
B. μέγεθος έργου (αριθμός εξυπηρετούμενων)	Μεγάλο	Μεσαίο	Μικρό	*
Γ. ποιότητα δικτύου / κόμβου (βατότητα οδ. δικτύου / βαθμός εξυπηρέτησης)	Υψηλή	Μεσαία	Χαμηλή	***
Δ. προσπελασιμότητα πόρου (χρονοαπόσταση προσπέλασης)	Εύκολη	Μέτρια	Δύσκολη	**

Πηγή: ΕΟΤ

Στον πίνακα 2.1 προτείνεται ένας σχηματικός τρόπος καταγραφής των φυσικών και πολιτιστικών τουριστικών πόρων κατά ενότητα.

Στον πίνακα 2.2 παρουσιάζονται αναλυτικά τα προτεινόμενα κριτήρια αξιολόγησης των τουριστικών πόρων κάθε ενότητας κατά κατηγορία, η κλίμακα αποτίμησης της αξίας (βαθμολόγησης) κατά κριτήριο καθώς και το ειδικό βάρος στάθμισης κάθε κριτηρίου για την κατάταξη του αθροίσματος των σταθμίσεων των κριτηρίων.

Στον πίνακα 2.3 παρουσιάζονται αναλυτικά τα προτεινόμενα κριτήρια αξιολόγησης της τοπικής οικονομίας κάθε ενότητας κατά κατηγορία, η κλίμακα αποτίμησης της αξίας (βαθμολόγησης) κατά κριτήριο καθώς και το ειδικό βάρος στάθμισης κάθε κριτηρίου για την κατάταξη του αθροίσματος των σταθμίσεων των κριτηρίων.

Στον πίνακα 2.4 παρουσιάζονται τα είδη των τουριστικών εγκαταστάσεων και υποδομών στα οποία αναφέρεται η αξιολόγηση.

Στους πίνακες 2.5α και 2.5β παρουσιάζονται τα είδη των δικτύων μεταφορών- προσπέλασης και η αξιολόγησή τους.

2.2 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Τουριστικοί πόροι

Όπως αναφέρθηκε στη μεθοδολογία και τις παραδοχές αξιολόγησης της υφιστάμενης τουριστικής προσφοράς, για τον καθορισμό των τουριστικών ενοτήτων της περιφέρειας χρησιμοποιήθηκαν ως βάση οι προτεινόμενες τουριστικές ενότητες του Χωροταξικού Σχεδίου της Περιφέρειας Ηπείρου. Στη μελέτη αυτή διακρίνουμε δύο μεγάλες ενότητες:

I. Οι νομοί Πρέβεζας και Θεσπρωτίας, οι οποίοι εξαρτώνται από τους τουριστικούς πόρους των ακτών του Ιονίου και διαιρούνται σε παράκτιες περιοχές και ορεινές- ημιορεινές.

II. Οι νομοί Ιωαννίνων και Άρτας, οι οποίοι εξαρτώνται κυρίως από τους τουριστικούς πόρους του ορεινού όγκου της Πίνδου και των πρωτευουσών των νομών.

Εντός αυτών διακρίνονται 12 υποενότητες. Οι υποενότητες για τον νομό Ιωαννίνων είναι οι εξής:

1. Περιοχή Ζαγοροχωρίων

κέντρο: Τσεπέλοβο δευτερεύοντα κέντρα: Ασπράγγελοι, Γρεβενίτι.

Τουριστικοί πόροι:

✓ οικολογικοί (Εθνικός δρυμός Βίκου- Αωού.

Περιοχές Natura, Κεντρικό Ζαγόρι, όρος Μιτσικέλι)

✓ πολιτιστικοί (πολυάριθμοι μεταβυζαντινοί ναοί και μονές, τα παραδοσιακά χωριά του Δυτικού Ζαγορίου, γεφύρια)

Οδικές συνδέσεις: η πρόσβαση προς την περιοχή είναι ικανοποιητική, οι συνδέσεις στο εσωτερικό ελλειπείς.

Ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού: ορεινός, οικολογικός, πολιτιστικός, αγροτουρισμός, περιπέτειας.

2. Περιοχή Κόνιτσας- Μαστοροχωρίων

κέντρο: Κόνιτσα

τουριστικοί πόροι:

✓ οικολογικοί (περιοχές Natura, φαράγγι Αωού, κορυφές Σμόλικα, Γράμμου, περιοχή Corine, κορυφή Βασιλίτσας), φυσικοί (ποταμός Σαραντάπορος, όρος Τραπεζίτσα)

✓ πολιτιστικοί (μονές, Στομίου, Παναγίας Οδηγήτριας, Μολυβδοσκεπάστου, ναοί Άνω Κληδωνίας, παραδοσιακοί οικισμοί Άνω Κληδωνίας, Καστανιάς, Νικάνορα, Πυρσόγιαννης, Γαναδίου, τμήμα της Κόνιτσας. Το πέτρινο γεφύρι της Κόνιτσας.)

✓ ιαματικοί (ιαματικές πηγές Αμάραντου και Καβασιλών).

Τουριστική υποδομή: καταλύματα υπάρχουν σε ορισμένους μόνο οικισμούς (Κόνιτσα, Κληδωνιά, Αμάραντος, Αγία Παρασκευή).

Οδικές συνδέσεις: σχετικά ικανοποιητικές

Ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού: οικολογικός, ορεινός, διάπλους ποταμών, πολιτιστικός, αγροτουρισμός.

3. Περιοχή Ιωαννίνων- Δωδώνης

κέντρο: Ιωάννινα

τουριστικοί πόροι:

✓ φυσικοί- οικολογικοί (λίμνη Παμβώτις, αισθητικό δάσος Ιωαννίνων, όρος Μιτσικέλι).

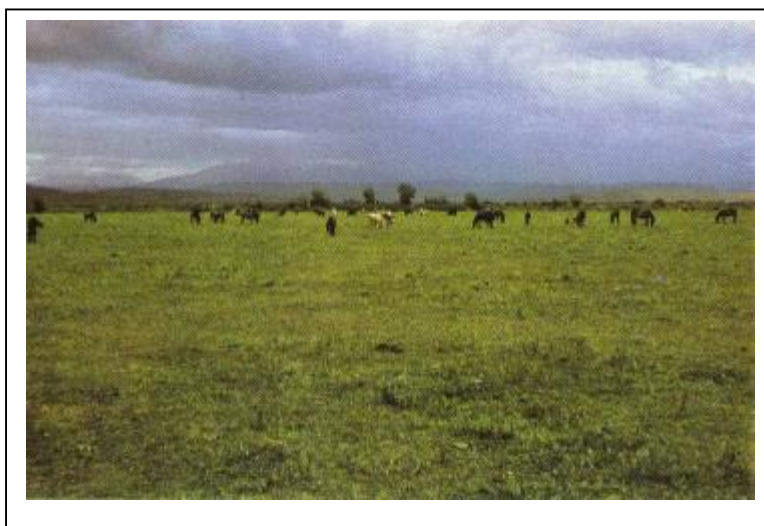
✓ Πολιτιστικοί (τα βυζαντινά και

νεότερα μνημεία των Ιωαννίνων και νησιού, η αρχαία Δωδώνη, η αρχαία Πασσαρών και το Ωρείον, η μονή Παλιουρής, το μνημείο Μπιζανίου, το μουσείο κέρινων ομοιωμάτων, η σύγχρονη πολιτιστική υποδομή των Ιωαννίνων).

Τουριστική υποδομή: αρκετά ικανοποιητική στα Ιωάννινα

Οδικές συνδέσεις: ικανοποιητικές

Ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού: πολιτιστικός, φυσιολατρικός-οικολογικός.

4. Περιοχή Μετσόβου- Βάλια Κάλντα

κέντρο: Μέτσοβο

τουριστικοί πόροι:

- ▼ Οικολογικοί
(Εθνικός δρυμός
Β. Πίνδου- Β.
Κάλντα,

περιοχές Natura, Ανήλιο- Κατάρρα, όρος Περιστέρι. Περιοχές Corine, Βάλια Κίρνα) φυσικοί- τεχνητοί (φράγμα και λίμνη πηγών Αώου, χιονοδρομικό κέντρο Μετσόβου)

- ▼ Πολιτιστικοί (Βυζαντινή μονή Αγίου Νικολάου στο Μέτσοβο, μεταβυζαντινοί ναοί, παραδοσιακός οικισμός Μετσόβου)

Τουριστική υποδομή: περιορίζεται στο Μέτσοβο, όπου κρίνεται ικανοποιητική

Οδικές συνδέσεις: μέτριες, βελτιώνονται με την κατασκευή της Εγνατίας Οδού

Ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού: ορεινός, οικολογικός, αγροτουρισμός, πολιτιστικός.

Οι προτεινόμενες στην παρούσα μελέτη τουριστικές ενότητες προσδιορίστηκαν βάσει προσαρμογών, που σχετίζονται κυρίως με

τήρηση ορίων διαιτητικής διάρθρωσης (Νομοί, Δήμοι) καθώς και με τουριστικά (τουριστική ανωδομή- υποδομή), περιβαλλοντικά (περιοχές Ramsar, Natura) και χωροταξικά (πόλοι και άξονες ανάπτυξης) κριτήρια.

2.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κατανομή τουριστικής προσφοράς

Η κατανομή της παραγόμενης ή δευτερογενούς τουριστικής προσφοράς (καταλύματα και τουριστικές υπηρεσίες) μεταξύ των περιφερειών της χώρας, ομαδοποιημένων σε τρεις κατηγορίες και ιεραρχημένων κατά κατηγορία, έχει ως εξής:

A: 1.Νότιο Αιγαίο 2.Κρήτη 3.Αττική 4.Ιόνια νησιά

B: 5.Κεντρική Μακεδονία 6.Πελοπόννησος και 7.Στερεά Ελλάδα

Γ: 8.Θεσσαλία 9. Δυτική Ελλάδα 10.Βόρειο Αιγαίο 11.Ανατολική Μακεδονία και Θράκη 12.Ήπειρος και 13.Δυτική Μακεδονία.

Τα 2/3 της παραγόμενης τουριστικής προσφοράς συγκεντρώνονται στην Α κατηγορία, σε 4 περιφέρειες, δηλαδή σε 3 νησιώτικες και στην περιφέρεια της πρωτεύουσας.

Η Β κατηγορία περιλαμβάνει 3 περιφέρειες μεταξύ των οποίων και αυτή της συμπρωτεύουσας και συγκεντρώνει το 1/5 της προσφοράς. Τέλος, η Γ κατηγορία των λιγότερο τουριστικών περιφερειών από πλευράς παραγόμενης προσφοράς, περιλαμβάνει 6 περιφέρειες οι περισσότερες από τις οποίες είναι παραμεθόριες.

Τουριστικότητα και πόροι στην περιφέρεια Ηπείρου

Η αντιστοιχία μεταξύ «τουριστικότητας» και ύπαρξης φυσικών και πολιτιστικών πόρων είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακή στην περίπτωση των όμορφων περιφερειών Ηπείρου και Δυτικής Ελλάδος. Όπως είναι γνωστό πρόκειται για περιφέρειες με αναξιοποίητο συγκριτικό

πλεονέκτημα, σε αντίθεση με τα γειτονικά Ιόνια νησιά, οι οποίες είναι ευκαιρία να ενταχθούν στη διαδικασία ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού όπως μεταξύ άλλων είναι ο φυσιογνωστικός τουρισμός και ο τουρισμός πόλεως, με πόλο έλξης τους παραδοσιακούς οικισμούς. Υπενθυμίζεται ότι οι δύο αυτές περιφέρειες, έχοντας και εδαφική συνέχεια, είναι από τις λιγότερο ανεπτυγμένες σε εθνικό επίπεδο. Μάλιστα, από πλευράς ΑΕΠ, η Ήπειρος θεωρείται η πιο φτωχή περιφέρεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι σύμφωνα με τελευταία στοιχεία, ο αριθμός κλινών ανά 1000 κατοίκους στις περιφέρειες του δυτικού διαμερίσματος της χώρας δηλαδή Ήπειρο, Δυτική Ελλάδα και Ιόνια νησιά είναι 50, 44 και 450 αντίστοιχα.

Πλεονεκτήματα περιφέρειας Ηπείρου

Όπως προαναφέρθηκε, η Περιφέρεια Ηπείρου διαθέτει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα από πλευράς πρωτογενούς τουριστικής προσφοράς τα οποία μέχρι σήμερα μένουν σχεδόν αναξιοποίητα. Έτσι, ο εισερχόμενος τουρισμός στην Περιφέρεια είναι κυρίως εσωτερικός, τα υπάρχοντα τουριστικά καταλύματα ανήκουν στις χαμηλότερες κατηγορίες, ενώ η μέση διάρκεια παραμονής είναι ιδιαίτερα περιορισμένη με 5 ημέρες έναντι 8 που είναι για το σύνολο της χώρας.

Ποιοτική διάσταση ελληνικών ξενοδοχείων

Στο σημείο αυτό χρήσιμη είναι μια παρενθετική αναφορά σε στατιστικά στοιχεία που αναδεικνύουν με ποσοστά την ποιοτική διάσταση των ελληνικών ξενοδοχείων:

Ξενοδοχειακές μονάδες ανά κατηγορία

ΑΑ'	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'
1%	8%	18%	51%	13%	9%

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος (ΞΕΕ)

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι οι μισές ξενοδοχειακές μονάδες της χώρας ανήκουν στη Γ' κατηγορία, ενώ στις δύο υψηλότερες, ΑΑ' και Α', ανήκει το 9% των μονάδων.

Ξενοδοχειακές μονάδες με βάση τον αριθμό κλινών κατά μονάδα

0-50	51-100	101-200	201-300	301-400	401-500	501-1000
60%	24%	10%	2%	1%	0,5%	1,2%

Πηγή: ΞΕΕ

Όπως φαίνεται, τα μικρότερα ξενοδοχεία δηλαδή αυτά με μέγεθος μέχρι 50 κλίνες αντιπροσωπεύουν το 60% του εθνικού συνόλου έναντι 1,2% που είναι το ποσοστό για τις μονάδες άνω των 500 κλινών.

Ξενοδοχειακές μονάδες με βάση τον χρόνο λειτουργίας

Εποχική: 61% Συνεχής: 39%

Το υψηλό ποσοστό της εποχικής λειτουργίας των ξενοδοχείων οφείλεται όπως είναι γνωστό στο γεγονός ότι η Ελλάδα είναι κυρίως χώρα θερινών διακοπών.

Ξενοδοχειακές μονάδες με βάση τον αριθμό κλινών ανά κατηγορία

	ΑΑ'	Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'
Κλίνες	5,3%	24,2%	25%	36%	6,2%	3,2%
Μονάδες	1%	8%	18%	51%	13%	9%

Πηγή: ΞΕΕ

Τέλος, από το συνδυασμό μεταξύ κλινών και μονάδων προκύπτει ότι ο αριθμός κλινών στις δύο υψηλότερες κατηγορίες είναι περίπου το 30% του συνόλου της χώρας, γεγονός που βελτιώνει την εικόνα από τον πρώτο πίνακα.

Ξενοδοχειακές μονάδες στην Περιφέρεια Ηπείρου

Στην περιφέρεια Ηπείρου βρίσκεται το 2% του συνόλου των ελληνικών ξενοδοχείων. Το 55% των ξενοδοχείων αυτών ανήκουν στη Γ' κατηγορία και είναι μικρές οικογενειακές μονάδες. Θετικό πάντως είναι ότι το 7,7% των ξενοδοχείων στεγάζεται σε παραδοσιακά κτίρια, έναντι 3,1% που είναι ο εθνικός μέσος όρος. Η διάρκεια λειτουργίας των ξενοδοχείων είναι περίπου 10 μήνες γεγονός που σημαίνει ότι η Ήπειρος δεν έχει το πρόβλημα της εποχικότητας όπως άλλες περιοχές.

Χώρες προέλευσης τουριστών

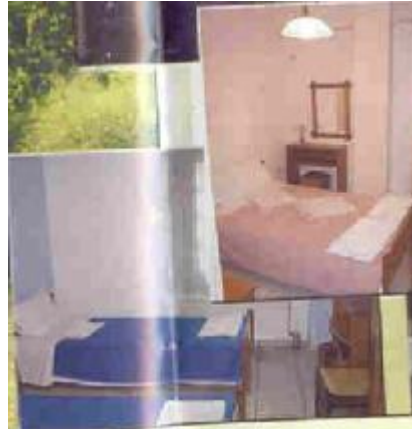
Οι χώρες προέλευσης τουριστών κατά προτεραιότητα είναι η Γερμανία και η Αυστρία (17%), δηλαδή οι γερμανόφωνες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών στα αεροδρόμια Ιωαννίνων και Πρέβεζας είναι ιδιαίτερα περιορισμένες σε σχέση με άλλους σταθμούς εισόδου. Αντίθετα, οι αφίξεις στο λιμάνι της Ηγουμενίτσας είναι συγκριτικά ικανοποιητικές.

2.4 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

Οι βασικές παράμετροι που διαμορφώνουν το επιχειρησιακό περιβάλλον της τουριστικής βιομηχανίας καταγράφονται σε πέντε γενικές κατηγορίες/ κλάδους παροχής τουριστικών υπηρεσιών:

1. ΔΙΑΜΟΝΗ

- ✓ Ξενοδοχεία και motels
- ✓ Διαμερίσματα, βίλες
- ✓ Συγκροτήματα κατοικιών, θέρετρα, time sharing
- ✓ Κέντρα διακοπών και τουριστικά χωριά
- ✓ Εκθεσιακά και συνεδριακά κέντρα
- ✓ Campings και κέντρα υποδοχής- φιλοξενίας τροχόσπιτων
- ✓ Μαρίνες και λιμάνια φιλοξενίας σκαφών
- ✓ Αγροκτήματα και αγροτουρισμός

2. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

- ✓ Αεροπορικές εταιρείες
- ✓ Ακτοπλοϊκές γραμμές
- ✓ Σιδηροδρομικά δίκτυα
- ✓ Εταιρείες τουριστικών λεωφορείων

- ✓ Εταιρείες ενοικίασης αυτοκινήτων
- ✓ Οργανισμοί- Εταιρείες Μαζικών Μεταφορών (αστικοί και υπεραστικοί)
- ✓ TAXI

3.ΑΝΑΨΥΧΗ - ΘΕΑΜΑΤΑ

- ✓ Αρχαιολογικοί χώροι και ιστορικά κέντρα
- ✓ Μουσεία και galleries
- ✓ Φυσικό περιβάλλον ιδιαίτερου κάλλους και οργανωμένοι κήποι (π.χ. βοτανικοί, ζωολογικοί, περιβαλλοντικά μουσεία κ.λ.π.)
- ✓ Εθνικά πάρκα
- ✓ Αθλητικά κέντρα και θέρετρα δραστηριοτήτων
- ✓ Ειδικά (θεματικά) πάρκα
- ✓ Ειδικός Περιβαλλοντικός Τουρισμός (πεζοπορία, ορειβασία, αλπινισμός, υποβρύχιες καταδύσεις, ψάρεμα, κ.λ.π.)
- ✓ Θαλάσσιος τουρισμός (ιστιοπλοΐα, κρουαζιέρες)
- ✓ Καζίνο

4.ΟΡΓΑΝΩΣΗ- ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΗ ΤΑΞΙΔΙΩΝ

- ✓ Tour operators (μαζικός τουρισμός)
- ✓ Γραφεία γενικού τουρισμού
- ✓ Organized tours
- ✓ Ταξιδιωτικοί πράκτορες
- ✓ Οργανωτές συνεδρίων
- ✓ Οργανωτές ταξιδιών κινήτρων

- ✓ Πρακτορεία κρατήσεων (διαμονή, μετακίνηση, εκδρομή) για άτομα ή μικρές ομάδες
- ✓ Γραφεία συναλλάγματος

5. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ

- ✓ Εθνικά τουριστικά γραφεία
- ✓ Περιφερειακά και τοπικά τουριστικά γραφεία
- ✓ Ενώσεις επαγγελματιών τουρισμού
- ✓ Γραφεία πληροφοριών (συνήθως κρατικών ή τοπικών αρχών)
- ✓ Σχολές τουριστικών επαγγελμάτων ή ειδικών τουρισμού (πανεπιστημιακού ή τεχνικού επιπέδου) και συνεχιζόμενης εκπαίδευσης- κατάρτισης.

Το επιχειρηματικό τουριστικό περιβάλλον διαμορφώνεται τόσο από υποδομές, ανωδομές και υπηρεσίες με χωρικό προσανατολισμό στην περιφέρεια, αλλά και από υπηρεσίες που είναι εγκατεστημένες εκτός της υπό μελέτη περιοχής και δρουν σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Η διάρθρωση του τουριστικού δυναμικού της περιοχής έχει τα τελευταία 10 χρόνια μεταβληθεί τόσο ποσοτικά, όσο και ποιοτικά στο πλαίσιο αντίστοιχων μεταβολών στις περιφέρειες Ηπείρου και Ιονίων.

2.5 ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

Αφίξεις αλλοδαπών - ημεδαπών

Σύμφωνα, με στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού για τις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών η Ελλάδα καταλαμβάνει την 15^η θέση στην παγκόσμια κατάταξη των χωρών υποδοχής.

Οι αφίξεις αλλοδαπών με πτήσεις charter κάθε χρόνο αυξάνονται. Είναι προφανές ότι το χαρακτηριστικό αυτό υπογραμμίζει τον

«παραθεριστικό» ή αλλιώς «μαζικό» χαρακτήρα του ελληνικού τουρισμού. Ταυτόχρονα, επιβεβαιώνει το «προφίλ» του εγκατεστημένου μοντέλου του διεθνούς τουρισμού, σύμφωνα με το οποίο το αεροπλάνο και πιο συγκεκριμένα, οι (προ) ναυλωμένες πτήσεις (charter) καθορίζουν τη στρατηγική των πολυεθνικών εταιριών να ελέγχουν τις τουριστικές ροές προς τις τυπικές χώρες προορισμού. Μαζί με την αύξηση των αφίξεων των αλλοδαπών τουριστών, αυξάνεται και ο αριθμός διανυκτερεύσεων τους.

Σημαντικό, όμως τμήμα της ζήτησης τουριστικών υπηρεσιών προέρχεται από την εσωτερική αγορά, το οποίο μάλιστα βαίνει αυξανόμενο. Το 25% του συνόλου των διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχειακά καταλύματα της χώρας πραγματοποιούνται από ημεδαπούς, αλλά μόνο το 15% γίνεται από Έλληνες τουρίστες που κάνουν διακοπές, και άλλο ένα 10% ταξιδεύει για επαγγελματικούς σκοπούς. Έχει αποδειχθεί ότι ο εσωτερικός τουρισμός καλύπτει συχνά τα ελλείμματα σε περιόδους ύφεσης της κίνησης από το εξωτερικό.

Συγκεκριμένα, στο νομό Ιωαννίνων παρατηρείται ένας περιορισμένος αριθμός αφίξεων αλλοδαπών τουριστών σε αντίθεση με τις αφίξεις των ημεδαπών τουριστών που ολοένα και αυξάνονται.

Σχετικά με τις διανυκτερεύσεις ημεδαπών εξάγονται τα εξής:

- ✓ Η μέση πληρότητα των καταλυμάτων παρουσιάζει μια σχετική σταθερότητα τόσο χρονικά όσο και τοπικά και είναι σαφώς μεγαλύτερη (31,05%) από την μέση πληρότητα της υπόλοιπης Ελλάδας (14,8%). Σημειώνεται ότι τα στοιχεία αυτά είναι εντελώς διαφορετικά από τους αλλοδαπούς.
- ✓ Ο μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων στην Ήπειρο (2 νύχτες) είναι μικρότερος από την υπόλοιπη Ελλάδα (3 νύχτες) και

παρουσιάζει μια σχετική σταθερότητα τόσο χρονικά όσο και τοπικά. Πάντως αξιοσημείωτο είναι ότι και τα δύο στοιχεία αυτά είναι μικρότερα από τα αντίστοιχα των αλλοδαπών.

- ✓ Ο μεγαλύτερος μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων παρουσιάζεται στον τουρισμό τύπου κάμπινγκ με αξιοσημείωτη απόκλιση από τον μέσο όρο (4,8 νύχτες) ενώ ο μικρότερος στα καταλύματα Β' και Γ' κατηγορίας (2,3 νύχτες). Σημειώνεται ότι και σε αυτήν την περίπτωση τα στοιχεία είναι εντελώς διαφορετικά σε σχέση με τους αλλοδαπούς.
- ✓ Η μεγαλύτερη πληρότητα ανάμεσα στους ημεδαπούς παρουσιάζεται στην Άρτα ενώ η μικρότερη στην Πρέβεζα. Το πρώτο στοιχείο πιθανόν οφείλεται στην μικρή υποδομή παρά στην προτίμηση των τουριστών στον νομό Άρτας.

Σχετικά με τις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών τουριστών εξάγονται τα εξής:

- ✓ Ο νομός Ιωαννίνων δέχεται τους περισσότερους από τους αλλοδαπούς επισκέπτες κυρίως από την Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία και Αγγλία κατά σειρά.
- ✓ Παρατηρείται μια διαχρονική μείωση στους Γερμανούς, Ιταλούς και κυρίως Άγγλους ενώ αντίθετα παρατηρείται αύξηση στους Γάλλους επισκέπτες.
- ✓ Πολύ μεγάλο μέρος των αλλοδαπών τουριστών επιλέγει το κάμπινγκ.
- ✓ Ένα αξιοσημείωτο ποσοστό των Γάλλων επισκεπτών επιλέγει ακριβό τουρισμό ενώ αντίθετα οι Άγγλοι που επισκέπτονται την Ήπειρο φαίνεται να είναι ιδιαίτερα χαμηλών εισοδημάτων.

Γενικά χαρακτηριστικά του Ελληνικού τουριστικού προϊόντος

Γεωγραφική κατανομή

Με βάση τη γεωγραφική κατανομή των ξενοδοχείων, γύρω από τα οποία συγκεντρώνονται συνήθως οι λοιπές τουριστικές επιχειρήσεις, διαπιστώνεται μια έντονη συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας σε λίγες περιοχές της χώρας. Πέντε από τις δεκατρείς περιφέρειες συγκεντρώνουν το 75% των ξενοδοχειακών κλινών της χώρας, ενώ παρουσιάζονται σημαντικές διαφορές συγκέντρωσης και εντός της περιφέρειας. Οι μεγαλύτερες συγκεντρώσεις σε κλίνες παρατηρούνται στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (24%), την Κρήτη (19%), τα Ιόνια νησιά (11%), την Αττική (11%) και την Κεντρική Μακεδονία (10%).

Συγκέντρωση και καθετοποίηση

Το κύριο χαρακτηριστικό των μονάδων που είναι εγκατεστημένες στην περιφέρεια είναι το μικρό μέγεθος, το οποίο ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για μια σειρά αδυναμιών και δυσλειτουργιών, όπως χαμηλή στάθμη προσφερομένων υπηρεσιών, αδυναμία παρακολούθησης των εξελίξεων των αγορών και των απαιτήσεων της ζήτησης, καθώς και των τάσεων της προσφοράς σε ανταγωνιστικούς προορισμούς, αδυναμία επίτευξης οικονομιών κλίμακας κλπ.

Όλες οι μονάδες ενοικιαζόμενων δωματίων και διαμερισμάτων είναι Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις με έως 15-20 δωμάτια. Άνω του 98% των λοιπών μορφών τουριστικών επιχειρήσεων (τουριστικά γραφεία,

ναυλομεσιτικά γραφεία, επιχειρήσεις ενοικίασης αυτοκινήτων Ι.Χ κλπ.) είναι μικρού μεγέθους και απασχολούν λιγότερα από 10 άτομα η καθεμία.

Η τάση μεγέθυνσης των τουριστικών επιχειρήσεων είναι ασθενής. Υπάρχουν 47 μικρές αλυσίδες ξενοδοχείων οι οποίες όμως, δεν είναι ομοιογενείς και συγκρίσιμες γιατί περιλαμβάνουν ξενοδοχεία της αυτής ή διαφορετικής ιδιοκτησίας, αλυσίδες απλής διοίκησης, συνενώσεις σε επίπεδο μάρκετινγκ και πωλήσεων ή και διεθνή δίκτυα πωλήσεων.

Καθετοποίηση με άλλα τμήματα της τουριστικής αλυσίδας παρατηρείται σε ελάχιστες μόνο περιπτώσεις (π.χ. κρουαζιερόπλοια, *tour- operating*, περιηγήσεις κλπ). Τα τελευταία χρόνια ενισχύεται η τάση εξαγοράς ελληνικών ξενοδοχείων και άλλων τουριστικών επιχειρήσεων από ξένους οίκους, με ιδιαίτερη παρουσία κυπριακών συμφερόντων. Πρέπει επίσης να σημειωθεί η συμμετοχή τουριστικών επιχειρήσεων σε αεροπορικές εταιρείες.

Εποχικότητα λειτουργίας τουριστικών επιχειρήσεων

Ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό της ελληνικής τουριστικής προσφοράς είναι η εποχική λειτουργία και εκμετάλλευση. Η εποχική λειτουργία χαρακτηρίζει και την υπόλοιπη τουριστική προσφορά των συμπληρωματικών τουριστικών επιχειρήσεων εστίασης, αναψυχής κλπ, οι οποίες όπως είναι φυσικό συγκεντρώνονται και λειτουργούν όπου και όταν υφίσταται σημαντική δυναμικότητα σε ξενοδοχειακές κλίνες. Στους παραδοσιακούς παραθεριστικούς προορισμούς, η εποχικότητα λειτουργίας εμφανίζεται ακόμα πιο έντονη με έντονη επίδραση στην ανεργία.

2.6 ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ - ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ - ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ ΠΕΡΙΗΓΗΤΩΝ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΗ (2000)							
	ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ						
	Ε'	Δ'	Γ'	Β'	Α'	ΑΑ'	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	73	75	292	72	24	2	538
ΑΤΤΙΚΗ (ΕΚΤΟΣ ΑΘΗΝΑΣ)	24	52	188	73	37	9	383
ΑΘΗΝΑ	29	52	105	39	22	11	258
ΗΠΕΙΡΟΣ	13	20	100	36	11	1	181
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ (ΥΠΟΛΟΙΠΟ)	35	66	185	62	10	0	358
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	4	34	34	20	7	4	103
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	9	125	170	75	35	2	416
ΠΙΕΡΙΑ	9	147	128	8	3	0	305
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	41	90	310	116	52	4	613
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	106	99	454	124	99	8	890
ΘΡΑΚΗ	5	11	33	22	4	0	75
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	33	27	200	100	24	3	387
ΚΡΗΤΗ	48	94	678	268	169	21	1.278
ΚΥΚΛΑΔΕΣ	101	99	382	143	106	4	835
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	56	57	499	204	127	8	951
ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ	35	55	396	145	79	6	716
ΣΠΟΡΑΔΕΣ	23	14	81	23	16	2	159
ΣΥΝΟΛΟ	644	1.117	4.235	1.540	825	85	8.446

Πηγή: ΕΟΤ

Στη χώρα λειτουργούν νόμιμα 8.025 ξενοδοχειακές μονάδες, με 311.840 δωμάτια και 591.652 κλίνες. Υπάρχουν επίσης άλλες 414.916 κλίνες σε 27.435 μονάδες ενοικιαζόμενων δωματίων και διαμερισμάτων καθώς και 30.354 θέσεις κατασκήνωσης σε 329 κάμπινγκ που μπορούν να φιλοξενήσουν περίπου 90.000 άτομα.

Μαζί με τις ξενοδοχειακές κλίνες, το σύνολο των νομίμων τουριστικών καταλυμάτων κάθε κατηγορίας έχει δυναμικότητα ταυτόχρονης φιλοξενίας 1.100.000 ατόμων.

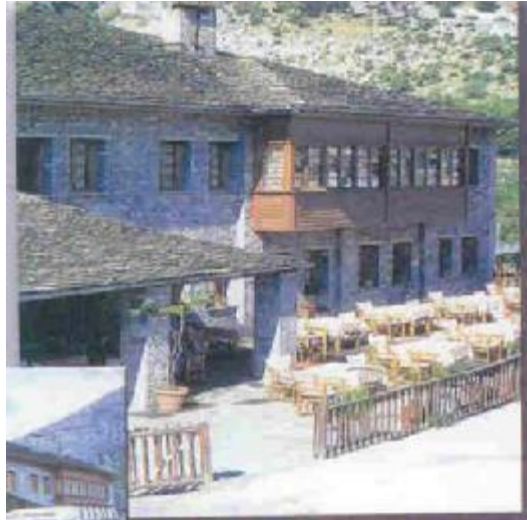
Μεταξύ των περιοχών παρατηρούνται διαφοροποιήσεις. Πιο συγκεκριμένα, από τον παραπάνω πίνακα, το υψηλότερο ποσοστό ξενοδοχείων πολυτελείας συγκεντρώνονται στην Κρήτη, σε ποσοστό 25% του συνολικού αριθμού των ξενοδοχείων πολυτελείας. Ακολουθούν η Αθήνα με 13% και το υπόλοιπο Αττικής με 10.5% περίπου. Αντίθετα, δεν εμφανίζονται ξενοδοχεία πολυτελείας στην υπόλοιπη Μακεδονία, την Πιερία και τη Θράκη. Όσον αφορά στα ξενοδοχεία πρώτης κατηγορίας, η Κρήτη συγκεντρώνει το υψηλότερο ποσοστό, 20.5% από το σύνολο των ελληνικών ξενοδοχείων πρώτης κατηγορίας. Ακολουθούν τα Δωδεκάνησα με 15.3% και οι Κυκλάδες με 13% περίπου.

Η Ήπειρος συγκεντρώνει μόνο το 1% των ξενοδοχείων της πρώτης κατηγορίας και το ίδιο ισχύει και για τη Θράκη και το υπόλοιπο της Μακεδονίας.

Συμπεράσματα

Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι οι νησιώτικες και παραθαλάσσιες περιοχές συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο αριθμό των ξενοδοχείων σε σχέση με τις ηπειρωτικές περιοχές.

Όπως ήδη προαναφέρθηκε, η εικόνα που παρουσιάζει το τοπίο των ξενοδοχείων της χώρας είναι ότι τα ξενοδοχεία τρίτης κατηγορίας είναι περισσότερα σε αριθμό, 4.235. Ακολουθούν τα ξενοδοχεία της δεύτερης κατηγορίας με 1.540.

Άλλο ένα χαρακτηριστικό των ελληνικών ξενοδοχείων είναι το μέγεθός τους. Το μέγεθός τους προσδιορίζεται από τον αριθμό των δωματίων τους. Πιο συγκεκριμένα, οικογενειακά είναι αυτά που έχουν 1- 20 δωμάτια, μικρά αυτά με 21- 50 δωμάτια, μεσαία με 51- 100 δωμάτια και μεγάλα αυτά που έχουν πάνω από 100 δωμάτια. Υπάρχει μία συντριπτική πλειοψηφία των ελληνικών ξενοδοχείων που έχουν κάτω από 100 δωμάτια και μάλιστα το 43% είναι οικογενειακά.

Η Αθήνα παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό μεγάλων ξενοδοχείων, δεδομένου της ύπαρξης παραρτημάτων μεγάλων ξενοδοχειακών αλυσίδων. Ακολουθούν η Χαλκιδική και η Πιερία. Στις ίδιες περιοχές παρουσιάζονται υψηλά ποσοστά οικογενειακών και μικρών ξενοδοχείων (περίπου το 50%). Πλήρη απουσία μεγάλων ξενοδοχείων παρατηρούμε στη Θράκη, στις Κυκλάδες και στο υπόλοιπο Μακεδονίας. Αυτό οφείλεται στο ότι η Θράκη και το υπόλοιπο Μακεδονίας παρουσιάζουν πολύ χαμηλή τουριστική ανάπτυξη. Επιπλέον, στην περίπτωση της Θράκης και της Μακεδονίας, τίθεται ζήτημα απουσίας παραθαλάσσιων περιοχών και άρα προσέλκυσης μεγάλου αριθμού τουριστών. Από την άλλη, οι Κυκλάδες λόγω της βραχώδους μορφολογίας του εδάφους τους και

του νησιώτικου χαρακτήρα τους, δεν επιτρέπουν την εγκατάσταση μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων.

Στην Ήπειρο παρατηρείται ότι η κύρια ξενοδοχειακή υποδομή της αφορά Β, Γ, Δ και Ε κατηγορίας. Το ποσοστό Α και ΑΑ κατηγορίας ξενοδοχείων αντιστοιχεί σε 8% έκαστης. Το γεγονός αυτό γεννάει ερωτηματικά ως προς την προσφορά του τουριστικού προϊόντος της περιοχής, την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και σε τελική ανάλυση τους πόλους εισροής περιηγητών.

Το μεγαλύτερο ποσοστό στον τρόπο διάθεσης των δωματίων και καταλυμάτων στην Ήπειρο σημειώνεται στην παραδοσιακή μέθοδο μέσω της άμεσης διάθεσής τους (49%), ακολουθεί η συνεργασία με πρακτορεία (33%) και τέλος η συνεργασία με οργανωτές ταξιδιών (είτε με κατανομή είτε με δέσμευση) σημειώνει ένα ποσοστό μόλις 18%.

Η Ήπειρος διαθέτει κατά μέσο όρο 3% των ενοικιαζόμενων δωματίων και 4% των κλινών του ελληνικού χώρου. Είναι ένα ποσοστό όμως που κάθε χρόνο παρουσιάζει μια σχεδόν διπλάσια ποσοστιαία αύξηση στον αριθμό κλινών και δωματίων.

Η καλύτερη υποδομή υπάρχει στην Πρέβεζα αν και τα Ιωάννινα είναι αυτά που δέχονται το μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών.

Αναφορικά με τις μονάδες κάμπινγκ και γενικώς θέσεις για σκηνές τροχόσπιτα και άτομα έχουμε τα εξής:

Η υποδομή της Ηπείρου σε μονάδες κάμπινγκ και θέσεις για σκηνές-τροχόσπιτα- άτομα δεν είναι ανάλογη του ενδιαφέροντος των τουριστών για την κατηγορία αυτή τουρισμού. Η Ήπειρος καλύπτει περίπου το 4% του συνόλου της ελληνικής υποδομής στην κατηγορία αυτή, ποσοστό αντίστοιχο των κλινών. Αυτό δε

δικαιολογείται με βάση την αυξημένη ζήτηση για τέτοιο τουρισμό στην Ήπειρο.

Σχετικά με το ξενοδοχειακό δυναμικό έχουμε τα εξής:

Δεν παρατηρείται διαχρονικά μεγάλη μεταβολή στον αριθμό των ξενοδοχειακών μονάδων και κλινών στο σύνολο της Ηπείρου.

Ο νομός των Ιωαννίνων παρέχει τη μεγαλύτερη δυναμικότητα της Ηπείρου η οποία παραμένει χρονικά σταθερή. Ως προς τη δυναμικότητα των τουριστικών μονάδων σε κλίνες (ξενοδοχεία και ενοικιαζόμενα δωμάτια) πρώτος σε βαθμό είναι ο νομός Πρεβέζης και τελευταίος ο νομός Άρτας, ενώ οι νομοί Θεσπρωτίας και Ιωαννίνων περίπου ισοβαθούν. Εκτός από τις πρωτεύουσες των νομών συγκέντρωση τουριστικών κλινών υπάρχει στη Πάργα, στα Σύβοτα και στο Μέτσοβο.

Από σύγκριση σε επίπεδο νομών όπου περιλαμβάνονται οι περιοχές «ώριμης» τουριστικής ανάπτυξης προκύπτει ότι οι περισσότερες τουριστικές μονάδες βρίσκονται στο νομό Πρεβέζης. Ακολουθεί ο νομός Θεσπρωτίας, ο νομός Ιωαννίνων και τέλος ο νομός Άρτας. Παράλληλα, αύξηση της τουριστικής κίνησης σημειώνεται στους παραλιακούς νομούς, δηλαδή στους νομούς Πρεβέζης και Θεσπρωτίας. Μια στατιστική αναδρομή στη τελευταία δεκαετία οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η τουριστική κίνηση στο νομό Άρτας μειώνεται σταθερά, ενώ στο νομό Ιωαννίνων παραμένει σχεδόν αμετάβλητη. Αντίθετα, στο νομό Θεσπρωτίας και ιδιαίτερα στο νομό Πρεβέζης παρατηρείται σημαντική αύξηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ

3.1 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Η περιφέρεια της Ηπείρου είναι από τις πλέον αραιοκατοικημένες περιοχές της χώρας, με πυκνότητα πληθυσμού 40,5 κάτοικοι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, έναντι 79,9 της χώρας. Ο πληθυσμός της Ηπείρου ήταν 339.576 κάτοικοι το 1991 και 352.420 το 2001. Μεταξύ των νομών, τους υψηλότερους ετήσιους ρυθμούς πληθυσμιακής αύξησης κατά την περίοδο 1991-2001 εκτιμάται ότι έχουν οι νομοί Θεσπρωτίας (17,7%) και Ιωαννίνων (15,6%). Για τον νομό Ιωαννίνων έχουμε τον παρακάτω πίνακα.

ΕΤΟΣ	1951	1961	1971	1981	1991	2001
ΚΑΤΟΙΚΟ	153.74	155.32	134.68	147.30	158.14	170.24
I	8	6	8	4	2	4

Πηγή : ΕΣΥΕ

Η περιφέρεια Ηπείρου συγκεντρώνει το 31% του πληθυσμού της στα Αστικά κέντρα με κυρίαρχο αστικό κέντρο τα Ιωάννινα. Σύμφωνα με την απογραφή του 1991 ο πληθυσμός του Δήμου Ιωαννίνων ανέρχεται στους 56.699 κατοίκους (ενώ ο πληθυσμός του πολεοδομικού συγκροτήματος των Ιωαννίνων ξεπερνάει τους 60.000 κατοίκους).

Για την αξιοποίηση των αστικών κέντρων στην αναπτυξιακή διαδικασία, απαιτείται ο προσδιορισμός του αναπτυξιακού ρόλου των

αστικών κέντρων, η ενίσχυση των επιχειρηματικών και αστικών υπερδομών και υποδομών. Επίσης πρέπει να αναδειχτούν και να ενισχυθούν οι «Προωθητικές Δραστηριότητες» που δημιουργούν σημαντική αναπτυξιακή δυναμική στην πόλη, προσελκύουν και συντηρούν συμπληρωματικές δραστηριότητες και αναβαθμίζουν το αναπτυξιακό περιβάλλον.

Για τα Ιωάννινα ισχύει:

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΡΟΛΟΣ	ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	ΠΡΟΩΘΗΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
Περιφερειακός και	Αεροδρόμιο	Ανώτατη Εκπαίδευση
Διακρατικός Πόλος	Εγνατία Οδός	Τεχνολογική Έρευνα και
Ανάπτυξης	«Δυτικός Άξονας»	Ανάπτυξη
Βαλκανικό Κέντρο	Βιομηχανική περιοχή	Τριτογενής Τομέας
Διοικητικό και		Εμπόριο-Μεταφορές
Πολιτιστικό Κέντρο		Βιομηχανία-Βιοτεχνία
		Υπηρεσίας υγείας, Πολιτισμού
		Ανώτατη Εκπαίδευση ΜΜΕ

Πηγή: ΕΣΥΕ

Οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες της Περιφέρειας Ηπείρου χαρακτηρίζονται από την «κυριαρχία» των Ιωαννίνων, που είναι ο κύριος πόλος ανάπτυξης στην Ήπειρο. Στο νομό Ιωαννίνων συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος του συνολικού και του αστικού πληθυσμού, καθώς και της απασχόλησης του δευτερογενή και τριτογενή τομέα.

Σε ό,τι αφορά τις οδικές μεταφορές η χαμηλή πυκνότητα του πληθυσμού και η διασπορά των οικισμών, σε συνδυασμό με τον ορεινό χαρακτήρα της περιφέρειας, δημιούργησαν για τις ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές συνθήκες απομόνωσης από τα αστικά κέντρα. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 65% του εθνικού οδικού δικτύου (μήκους 704 χλμ) έχει ορεινή χάραξη. Οι αεροπορικές μεταφορές εξυπηρετούνται κατά κύριο λόγο από το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων, το οποίο όμως δεν εξασφαλίζει ασφαλή προσέγγιση με όλες τις καιρικές συνθήκες.

Κρίσιμο ρόλο στην ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντων του νομού κατέχει η ανάπτυξη των μεταφορικών υποδομών της Περιφέρειας, οι οποίες μπορούν να κωδικοποιηθούν στα παρακάτω στοιχεία:

- ✓ Ολοκλήρωση Εγνατίας Οδού
- ✓ Ολοκλήρωση του διαπεριφερειακού οδικού δικτύου (διασυνοριακή οδός, άξονας Κόνιτσα-Καστοριά)
- ✓ Κατασκευή νέου οδικού άξονα Κακαβιά - Καλπάκι - Ιωάννινα
- ✓ Ολοκλήρωση σιδηροδρομικής σύνδεσης με τη Θεσσαλία (Ηγουμενίτσα- Ιωάννινα – Καλαμπάκα)
- ✓ Χωροθέτηση νέου αεροδρομίου
- ✓ Παρεμβάσεις στο συγκοινωνιακό έργο, στο στόλο και την καταλληλότητά του, και στην καταλληλότητα των εγκαταστάσεων του ΚΤΕΛ.

3.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός (Ο. Ε. Π.)

Ο Ο.Ε.Π. της Ηπείρου ανέρχεται σε 110.000 άτομα, ενώ οι απασχολούμενοι είναι 97.800 (1997). Η διαχρονική εξέλιξη του ενεργού πληθυσμού και της απασχόλησης τα τελευταία χρόνια αυξάνει για το σύνολο της Περιφέρειας, αλλά με ρυθμό ο οποίος υπολείπεται σημαντικά των υψηλών ρυθμών πληθυσμιακής αύξησης. Ο νομός Ιωαννίνων έχει θετικό ρυθμό αύξησης εργατικού δυναμικού (κάτω του μέσου όρου της χώρας).

Το 30,3% των απασχολούμενων εργάζεται στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας, το 20,1% στον δευτερογενή και το 40,6% στον τριτογενή τομέα, ενώ τα αντίστοιχα εθνικά είναι 19,8%, 22,5% και 57,7% (1997).

Ανεργία

Η διαχρονική εξέλιξη της ανεργίας τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει αυξητικές τάσεις. Το 2001 το ποσοστό των ανέργων ανέρχεται σε 11,9% του ενεργού πληθυσμού έναντι 10,3% για το σύνολο της χώρας. Υψηλά ποσοστά ανεργίας εμφανίζουν οι γυναίκες (18,5%), οι νέοι καταλαμβάνουν 44,9% των ανέργων, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά της χώρας ήταν 15,9% και 32,3%. Το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων ανέρχεται στο 66,9% έναντι 57,1% της χώρας. Ο νομός Ιωαννίνων παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας σε σχέση με τους άλλους νομούς.

3.3 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΑΕΠ

Με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας να φτάνει το 43,8% του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ήπειρος είναι η φτωχότερη Περιφέρεια της ΕΕ, μετά τις υπερπόντιες περιοχές της Γαλλίας.

Ο ρυθμός αύξησης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας Ηπείρου αποκλίνει σταθερά από τον μέσο όρο της χώρας μέχρι το 1995, που είναι το τελευταίο έτος για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία. Ο νομός Ιωαννίνων βρίσκεται σε ενδιάμεση θέση σε ποσοστό 69% και ακολουθεί η Άρτα με 70%. Διαχρονικά παρατηρείται μία στροφή της περιφερειακής οικονομίας προς τον τριτογενή τομέα, αφού αυξάνεται η συμμετοχή του τομέα αυτού στο συνολικό περιφερειακό ΑΕΠ και κάμψη του πρωτογενή, ενώ ο δευτερογενής παραμένει σταθερός.

Η παραγωγικότητα της Ηπείρου υστερεί σε σχέση με την παραγωγικότητα τόσο της Ελλάδας, όσο και της ΕΕ. Συγκεκριμένα το 1996 κάλυπτε το 65% του μέσου όρου της ΕΕ ενώ το 1993 το ποσοστό ήταν 61%. Θετική πορεία για το νομό παρουσιάζει ο δείκτης του κατά κεφαλήν δηλωθέντος εισοδήματος για την περίοδο 1986 – 1998. Το στοιχείο αυτό σε συνδυασμό με τους υψηλούς ρυθμούς αύξησης του πληθυσμού και τους θετικούς ρυθμούς αύξησης της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας υποδηλώνουν μία τάση ανάκαμψης της οικονομίας σε σχέση με τους μέσους όρους της χώρας.

3.4 ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Γενικά

Κατά την τελευταία εικοσαετία αναδιαρθρώνεται η παραγωγική βάση της Περιφέρειας Ηπείρου και ανακατανέμεται δραστικά το ΑΕΠ μεταξύ των τριών τομέων παραγωγής. Η συμμετοχή του πρωτογενούς τομέα μειώνεται μεταξύ 1981 – 1995 από 31,6% σε 25%. Αντίστοιχα αυξάνει η συμμετοχή του τριτογενούς τομέα στο ΑΕΠ από 41,7% σε 55%, ενώ μείωση υφίσταται και η συμμετοχή του δευτερογενούς τομέα στο ΑΕΠ από 26,1% σε 20%.

Ο νομός Ιωαννίνων εμφανίζει μεγάλη μείωση στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα ενώ παρατηρείται αύξηση του τριτογενούς τομέα. Για την ειδικότερη ανάλυση των χαρακτηριστικών της οικονομίας σε ό,τι αφορά την κλαδική διάρθρωση (ευνοϊκή ή δυσμενής) και τους τοπικούς παράγοντες (θετικούς ή αρνητικούς) χρησιμοποιείται η μέθοδος Απόκλισης – Συμμετοχής και το διαγνωστικό πρότυπο Boudeville. Σύμφωνα με τη μέθοδο, η δυσμενής κλαδική διάρθρωση υποδεικνύει την ανάγκη παρέμβασης προς την κατεύθυνση της αναδιοργάνωσης προς κλάδους περισσότερο ανταγωνιστικούς για τους οποίους ο νόμος διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα.

Οι αρνητικοί τοπικοί παράγοντες συναρτώνται με τη γεωγραφική θέση του νομού, την γειτνίαση με πόλους ανάπτυξης, την ύπαρξη

επαρκούς δικτύου υποδομών, τις ιδιαίτερες εδαφοκλιματολογικές συνθήκες που ευνοούν την ανάπτυξη ορισμένων κλάδων και την κρατική παρέμβαση ή τα κίνητρα για την ανάπτυξη ορισμένων περιοχών.

Ο συνδυασμός ευνοϊκής διάρθρωσης και θετικών τοπικών παραγόντων οριοθετεί τα βασικά συγκριτικά πλεονεκτήματα του νομού τα οποία κατά προτεραιότητα πρέπει να υποστηρίξει η αναπτυξιακή στρατηγική. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης παρουσιάζονται επιγραμματικά στον πίνακα που ακολουθεί.

Τομείς	Κλαδική διάρθρωση Ευνοϊκή (+) Δυσμενής (-)	Τοπικοί Παράγοντες Θετικοί (+) Αρνητικοί (-)
Α'	-	-
Β'	-	-
Γ'	+	-

Πηγή: ΕΟΤ

Μεταξύ των τριών τομέων παραγωγής, ο πρωτογενής και ο δευτερογενής τομέας εμφανίζουν την δυσμενέστερη εικόνα. Στον τριτογενή τομέα η εικόνα είναι πολύ πιο θετική. Εμφανίζεται ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση αλλά αρνητικοί τοπικοί παράγοντες. Τα μεγάλα μεταφορικά έργα αναμένεται να έχουν θετική επιρροή στους τοπικούς παράγοντες σε όλους τους τομείς παραγωγής.

Πρωτογενής Τομέας

Η αγροτική οικονομία εξειδικεύεται στην κτηνοτροφία, όπου η αιγοπροβατοτροφία και η πτηνοτροφία κατέχουν δεσπόζουσα θέση στο σύνολο της εγχώριας παραγωγής και αποτελούν τη βάση σημαντικού τμήματος του δευτερογενούς τομέα (κλάδος τροφίμων).

Επίσης άλλες σημαντικές δραστηριότητες είναι τα εσπεριδοειδή και τα κτηνοτροφικά φυτά.

Οι ανάγκες της κτηνοτροφίας είναι η περαιτέρω καθετοποίηση της παραγωγής, η διεύρυνση του μεριδίου της αγοράς με βάση την υψηλή ποιότητα που χαρακτηρίζει τα κτηνοτροφικά προϊόντα της Ηπείρου.

Σε ό,τι αφορά στην γεωργία οι δυνατότητες οικονομικής εκμετάλλευσης άπτονται της αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών και της προσέγγισης περισσότερων αγορών εκτός της Περιφέρειας και εκτός Ελλάδος, καθώς και της ανάπτυξης νέων τοπικών προϊόντων, περιλαμβανομένων και των βιολογικών.

Δευτερογενής Τομέας

Στον τομέα της μεταποίησης, οι κλάδοι με την μεγαλύτερη συμμετοχή είναι αυτοί των τροφίμων και των ποτών.

Η πλειοψηφία των μονάδων του δευτερογενή τομέα είναι μικρές και απευθύνονται κατά κύριο λόγο στις τοπικές αγορές.

Η προστιθέμενη αξία του τομέα είναι αρκετά χαμηλότερη του μέσου εθνικού όρου και φτάνει στο 89%.

Για τον δευτερογενή τομέα υπάρχουν δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης μέσω της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας και της αύξησης του μεριδίου της εγχώριας αγοράς εκτός των ορίων του νομού, καθώς και της προσέλκυσης νέων επιχειρήσεων για τις οποίες η γεωγραφική θέση του νομού και των μεγάλων έργων των μεταφορικών υποδομών, θα αποτελέσουν συγκριτικά πλεονέκτημα εγκατάστασης.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η άρση της απομόνωσης δεν αποτελεί μόνο ευκαιρία ανάπτυξης για τις επιχειρήσεις του νομού να μπορέσουν να εξαγάγουν τα προϊόντα τους με μικρότερο μεταφορικό κόστος, αλλά και απειλή προσέγγισης της αγοράς από επιχειρήσεις άλλων Περιφερειών της χώρας ή του εξωτερικού.

Τριτογενής Τομέας

Η περιφέρεια Ηπείρου έχει τις βασικές προϋποθέσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη υπηρεσιών Έρευνας και Τεχνολογίας και την παροχή καινοτομικών υπηρεσιών προς τις τοπικές ΜΜΕ. Συγκεκριμένα, το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και η ερευνητική δραστηριότητα που ασκεί, μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης στον τομέα αυτό. Όσον αφορά στο σύνολο των Ερευνητικών Κέντρων και Ινστιτούτων η Περιφέρεια διαθέτει περίπου το 4,4% του συνόλου των Ερευνητικών Κέντρων της χώρας (1993).

Ο νομός Ιωαννίνων διαθέτει εξαιρετικά πλεονεκτήματα, όπως θαυμάσια τοπογραφία, αρχαιολογικά μνημεία, εθνικούς δρυμούς, τοπική πολιτιστική παράδοση, παραδοσιακούς οικισμούς (Μέτσοβο, Ζαγοροχώρια), ιστορική παράδοση κλπ., που δίνουν τη δυνατότητα για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Αυτό το συγκριτικό πλεονέκτημα δεν έχει αξιοποιηθεί ικανοποιητικά μέχρι σήμερα. Απευθύνεται κυρίως στον εσωτερικό τουρισμό, δεν διαθέτει επαρκή καταλύματα υψηλής ποιότητας και η μέση διανυκτέρευση είναι πολύ χαμηλή (κατά μέσο όρο 3 διανυκτερεύσεις έναντι 6 για το σύνολο της χώρας για τους αλλοδαπούς επισκέπτες, και κάτω των 2 διανυκτερεύσεων έναντι των 2,5 για τους Έλληνες επισκέπτες).

3.5 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Τουριστική Κίνηση

Η έντονη αυξητική τάση που εμφανίζεται δημιουργεί πιέσεις στον νομό Ιωαννίνων. Οι πιέσεις αυτές κατευθύνονται κατά το μεγαλύτερο μέρος τους στις «ώριμες» τουριστικές ενότητες. Οι πιέσεις, οι οποίες αναμένεται να ενταθούν με την κατασκευή των μεγάλων έργων μεταφορικής υποδομής της Περιφέρειας (Εγνατία, ζεύξεις, Παραιόνια οδός), θα πρέπει να αντιμετωπιστούν έγκαιρα, τόσο με ρυθμίσεις και μέτρα στο εσωτερικό των τουριστικών ενοτήτων, όσο και κυρίως με την εκτόνωσή τους προς νέες περιοχές με δυνατότητες ανάπτυξης.

Ως προς την εξειδίκευση των στοιχείων τουριστικής κίνησης είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι:

- ✓ Τα στοιχεία τουριστικής κίνησης του νομού Ιωαννίνων θεωρητικά ανταποκρίνονται περισσότερο στην αστική περιοχή των Ιωαννίνων, που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ξενοδοχειακό δυναμικό.

Από τα γενικά στοιχεία τουριστικής κίνησης συνοψίζονται τα εξής:

- ✓ Η σχέση αλλοδαπών τουριστών προς ημεδαπούς είναι 1:3 (25% προς 75%)

- ✓ Οι αφίξεις και οι διανυκτερεύσεις αλλοδαπών και ημεδαπών αυξάνουν διαχρονικά σταθερά
- ✓ Η μέση πληρότητα των καταλυμάτων είναι 14,04 για τους αλλοδαπούς και 31,05 για τους ημεδαπούς
- ✓ Οι προτιμήσεις των αλλοδαπών ως προς τους τύπους καταλυμάτων είναι κατά σειρά προτεραιότητας: ξενοδοχεία Α', Β', Γ', Campings, Ξενώνες
- ✓ Ο μέσος όρος ημερών παραμονής είναι 2 για τους ημεδαπούς και 3 για τους αλλοδαπούς.
- ✓ Οι αντίστοιχες προτιμήσεις των ημεδαπών είναι: ξενοδοχεία Γ', Β', Δ', Α', Campings, Ξενώνες

Η κατανομή της τουριστικής κίνησης του νομού Ιωαννίνων σε σχέση με τους άλλους νομούς σε αδρομερή προσέγγιση είναι:

Αφίξεις % (Ημεδαπών+ Αλλοδαπών)	Διανυκτερεύ- σεις % Ημεδαπών Αλλοδαπών	Πληρότητα Ημεδαπών Αλλοδαπών	Μ.Ο ημερήσιας παραμονής Ημεδαπών Αλλοδαπών
Ν.Ιωαννίνων 45	60 21	17,7 7,1	1,8 1,8
Ν.Άρτας 7	9 7	50,2 3,4	2,2 1,8
Ν.Θεσπρωτίας 13	11 25	32,2 34,8	2,0 3,8
Ν.Πρεβέζης 35	20 53	38,0 23,0	2,3 5,0
Π.Ηπείρου 100	100 100	31,9 15,3	2,0 3,0

Πηγή: ΕΟΤ

Ξενοδοχειακό Δυναμικό στην Αστική Ενότητα Ιωαννίνων

Διαπιστώνεται ότι η ενότητα αυτή διαθέτει το μεγαλύτερο φάσμα κάθε τύπου καταλυμάτων, κυρίων και βοηθητικών, μεταξύ των οποίων και τα καταλύματα υψηλής στάθμης (Α και ΑΑ κατηγορίας). Διαθέτει επίσης και ένα οργανωμένο camping.

Στους πίνακες που ακολουθούν δίνονται αναλυτικά στοιχεία για το ξενοδοχειακό δυναμικό της περιοχής και των Ιωαννίνων ειδικότερα από επεξεργασμένα στοιχεία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος, 2001 – 2002.

Ξενοδοχειακό δυναμικό τουριστικής ενότητας

Τουριστική Ενότητα
Κλίνες
Δωδώνη
20
Ιωάννινα
2101
Ζίτσα
25
Σύνολο
2146

Πηγή: ΞΕΕ

Ξενοδοχειακό δυναμικό Ιωαννίνων

Μονάδες Α/Α	Τύπος	Κατηγορία	Δωμάτια	Κλίνες
1		ΑΑ	54	116
2		Α	70	150
3		Α	59	140
4		Β	9	19
5	Παρ. Ξ	Β	7	15
6		Β	128	240
7	Ξενία	Β	80	112
8		Γ	92	160
9		Γ	16	35
10		Γ	23	43
11		Γ	104	200
12		Γ	52	90
13		Γ	52	96
14		Γ	36	68
15		Γ	35	59
16		Γ	38	72
17	Ε. Δ	Γ	16	31
18		Γ	23	40
19		Γ	16	33
20		Γ	51	100
21		Γ	29	57
22		Γ	39	73
23		Γ	5	9
24		Δ	33	54
25		Δ	22	39
26		Δ	15	30
27		ε	9	20
Σύνολο 27				2101

Πηγή: ΞΕΕ

Συμπερασματικά συνάγεται ότι:

Η τουριστική ανωδομή των Ιωαννίνων έχει περισσότερο χαρακτήρα αστικού περιφερειακού κέντρου με πολιτιστικό τουρισμό και τουρισμό πόλεως. Είναι μέσου μεγέθους (μονάδες 140 και 150 κλινών Α', 240 κλινών Β', 160 και 200 κλινών) και ικανοποιητικής ποιότητας (Α – ΑΑ).

3.6 ΦΥΣΙΚΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

Ορεινή Περιοχή Μετσόβου – Βάλια Κάλντα

Κέντρο: Μέτσοβο

✓ Φυσικοί Πόροι

- Χαρακτηρισμένη Περιοχή NATURA 2000: Η περιοχή Μετσόβου (Ανήλιο – Κατάρρα) και όρος Λάμκος (Περιστέρι).
- Η είσοδος του Εθνικού Δρυμού της Βόρειας Πίνδου (Βάλια – Κάλντα) είναι πολύ μεγάλης οικολογικής αξίας.
- Βάλια – Κίρνα (Β. Πίνδος) περιοχή CORINE
- Λίμνη πηγών Αωού

✓ Πολιτιστικοί Πόροι

- Χαρακτηρισμένοι Παραδοσιακοί Οικισμοί: Μέτσοβο και Μηλιά Μετσόβου
- Πολιτιστικό Κέντρο θεωρείται όλο το Μέτσοβο
- Το φημισμένο αρχοντικό Τοσίτσα στο Μέτσοβο με το λαογραφικό του μουσείο

- Το παραδοσιακό τυροκομείο του Ιδρύματος Τοσίτσα και το παραδοσιακό οινοποιείο Κατώγι στο Μέτσοβο
 - Η πινακοθήκη Αβέρωφ στο Μέτσοβο
 - Το Ιστορικό μοναστήρι του Αγίου Νικολάου (17^{ος} αιώνας), το μοναστήρι της Παναγιάς, η ανακαινισμένη Μητρόπολη της Αγίας Παρασκευής στο Μέτσοβο (18^{ος} αιώνας).
 - Το Εκκλησιαστικό μουσείο δίπλα στη Μητρόπολη στο Μέτσοβο με τα γνωστά εντοιχία ψηφιδωτά της Ραβέννας
 - Η Πινακοθήκη του Ε. Αβέρωφ με έργα Μεγάλων Ελλήνων Ζωγράφων και χαρακτών του 19^{ου} και 20ου αιώνα
 - Οι γραφικοί νερόμυλοι στην περιοχή του Μετσόβου
 - Το Μουσείο Υδροκίνησης στο Ανθοχώρι
 - Μοναστήρι της Κόκκινης Πέτρας στους πρόποδες του Περιστερίου
 - Μεγάλης αρχαιολογικής και ιστορικής σημασίας η Ιερά Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου Χρυσοβίτσας με τη θαυματουργή εικόνα της Παναγίας (1450 μ. Χ)
 - Τεχνητό φράγμα Αωού
 - Χιονοδρομικό Κέντρο Μετσόβου
- ✓ Πολιτιστικές Εκδηλώσεις : Το φημισμένο αντάμωμα των Βλάχων στο Μέτσοβο κάθε Ιούλιο. Φεστιβάλ τέχνης και λαϊκής παράδοσης τα 'Πίχτεια' από 1 Ιουλίου έως 30 Αυγούστου κάθε χρόνο στο Μέτσοβο. Πολιτιστικές εκδηλώσεις στην Πινακοθήκη Αβέρωφ όλο το έτος. Παραδοσιακές εκδηλώσεις και λαϊκά πανηγύρια οργανώνονται σε όλα τα χωριά του Μετσόβου από Ιούλιο έως Σεπτέμβριο.

Ορεινή Περιοχή Ζαγοροχωρίων

✓ Φυσικοί Πόροι:

- Χαρακτηρισμένη περιοχή NATURA 2000 : Το κεντρικό τμήμα Ζαγορίου που περιλαμβάνει όλα τα Ζαγοροχώρια μεγάλης αξίας οικοσύστημα. Το όρος Μιτσικέλι.
- Ο Εθνικός Δρυμός Βόρειας Πίνδου (Βάλια Κάλντα)
- Χαρακτηρισμένη Τόποι Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους:
Μονοδένδρι, Δίλοφο, Πάπιγκο
- Φαράγγι Βίκου περιοχή CORINE με σημαντικό οικοσύστημα και σπάνιο τοπίο
- Μικρό φαράγγι με σημαντικό οικοσύστημα και σπάνιο τοπίο μεταξύ Καπέσοβου και Τσεπέλοβο και στο χείλος τους το φημισμένο μοναστήρι Μονή Ρογκοβού
- Πέτρινο Δάσος Μονοδενδρίου
- Ο Εθνικός δρυμός Βίκου – Αωού
- Οι Πηγές Βοϊδομάτη στο φαράγγι του Βίκου
- Η φυσική πισίνα στο Μικρό Πάπιγκο

✓ Πολιτιστικοί Πόροι

- Χαρακτηρισμένοι Παραδοσιακοί οικισμοί: Τσεπέλοβο, Σκαμνέλι, Βραδέτο, Κουκούλι, Μονοδένδρι, Άνω Πεδινά, Βίτσα, Κήποι, Νεγάδες, Δίλοφο, Ελάτη, Ασπράγγελοι, Ελαφότοπος, Ηλιοχώρι, Βρυσοχώρι, Καπέσοβο, Πάπιγκο, Μικρό Πάπιγκο, Βίκος, Άγιος Μηνάς, Αρίστη, Μεσοβούνι, Γρεβενίτι, Ελατοχώρι, Μακρίνο, Καστανιώνας, Άμπελος, Λεπτοκαρυά

- Την είσοδο στη χαράδρα του Αωού με το πέτρινο γεφύρι στη Βαβούσα
- Μονή Παναγιάς Βουτσάς το 670 μ. Χ στο Γρεβενίτι
- Σκάλα Βραδέτου στο φαράγγι του Βίκου με το παραδοσιακό γεφύρι
- Σκάλες Βίτσας, Κουκουλίου και Τσεπέλοβου
- Μουσείο Λαϊκής Τέχνης στους Κήπους
- Ένα τρίτοξο και δύο μονότοξα λιθόκτιστα πέτρινα γεφύρια στο φαράγγι σπάνιου τοπίου μεταξύ Κήπων και Κουκούλι
- Το Μουσείο Χλωρίδας και Πανίδας Λαζαρίδη από τον Εθνικό Δρυμό Βίκου-Αωού στο Κουκούλι
- Η Μεταβυζαντινή εκκλησία του Αγίου Μηνά και το μοναστήρι της Αγίας Παρασκευής στο χείλος της χαράδρας του Βίκου
- Το μοναστήρι Αγίας Τριάδας Βρυσχωρίου και Προφήτη Ηλία Βίτσας
- Τη παραδοσιακή Σαρακατσάνικη στάνη στο Γυφτόκαμπο
- Τα Άνω Πεδινά με την παράδοση στη χειροτεχνία και το κέντρο έκθεσης χαλιών και χειροποίητων ειδών
- Τα παρατηρητήρια στη χαράδρα του Βίκου σε ύψος 1400 μέτρων στην Οξυά του Μονοδενδρίου, στη Μπελόη του Βραδέτου, στο πανέμορφο μοναστήρι της Αγίας Παρασκευής του 15^{ου} αιώνα στο Μονοδένδρι
- Το Εκθεσιακό κέντρο υφαντών και άλλων χειροποίητων προϊόντων στο Μονοδένδρι (Ριζάρειος Σχολή)
- Ο αρχαίος οικισμός Βίτσας – Μονοδενδρίου
- Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη Ρογκοβού στο Τσεπέλοβο (1038 μ. Χ)
- Τα ειδικά παρατηρητήρια στη Χαράδρα του Βίκου
- Το μουσείο Πολέμου 1940 – 1941 και η Ι. Μ. Βελλάς στο Καλπάκι
- Πέτρινο γεφύρι στο Βοϊδομάτη

- ✓ Πολιτιστικές Εκδηλώσεις: Σαρακατσαναίοι από όλη την Ελλάδα ξανασμίγουν στην ετήσια συγκέντρωση στο Γυφτόκαμπο το πρώτο Σαββατοκύριακο κάθε Αύγουστο. Από Ιούλιο έως Σεπτέμβριο παραδοσιακά πανηγύρια οργανώνονται σε όλα τα Ζαγοροχώρια.

Ορεινή Περιοχή Κόνιτσας – Μαστοροχωρίων. Κέντρο: Κόνιτσα

✓ Φυσικοί πόροι

- Χαρακτηρισμένη περιοχή NATURA 2000: Κορυφές όρους Γράμμου και Σμόλικα και κορυφή Βασιλίτσα
- Το φαράγγι του Αώου περιοχή CORINE
- Η Δρακολίμνη
- Το δάσος άγριας ζωής στο Μπουραζάνι
- Ποταμός Σαραντάπορος
- Όρος Τραπεζίτσα
- Κηρυγμένες ιαματικές πηγές Αμάραντου στον Αμάραντο και Λουτρών στον οικισμό Καβάσιλα

✓ Πολιτιστικοί πόροι

- Το κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην Κόνιτσα
- Το βυζαντινό μοναστήρι του Στομίου 14^{ου} αιώνα με εντυπωσιακή θέα στη χαράδρα από τη μονή στα όρια του Εθνικού Δρυμού Βίκου – Αώου
- Τα λιθόκτιστα μονότοξα ή δίτοξα γεφύρια στην ευρύτερη περιοχή της Κόνιτσας

- Το Μουσείο Ηπειρωτών μαστόρων (κέντρο μελετών αρχιτεκτονικής κληρονομιάς) στην Πυρσόγιαννη
 - Το παραδοσιακή μαντάνι που με τη βοήθεια της υδατόπτωσης χτυπά μάλλινα υφαντά με ξύλινα έμβολα στο Δίστρατο
 - Το παραδοσιακό νεροπρίονο στα Άρματα στο φαράγγι του Αώου
 - Ναοί Άνω Κληδωνίας
 - Γραφικοί παραδοσιακοί οικισμοί Άνω Κληδωνίας, Καστανιάς, Νικάνορα, Πυρσογιάννης, Γαναδίου και τμήμα Κόνιτσας
- ✓ Πολιτιστικές εκδηλώσεις: Ο Εύαθλος της Κόνιτσας είναι διεθνές φεστιβάλ που περιλαμβάνει καγιάκ, ορεινή ποδηλασία, αλεξιπτωτοπλαγιάς και αναρρίχηση σε βράχια κάθε Μάιο. Τα παραδοσιακά λαϊκά πανηγύρια σε χωριά της Κόνιτσας από Ιούλιο έως Σεπτέμβριο.

Ορεινή περιοχή Πωγωνίου. Κέντρα: Δελβινάκι, Δαλιανά

✓ Φυσικοί πόροι

- Χαρακτηρισμένη περιοχή NATURA 2000: Ωραιόκαστρο, Λίμνη Δελβινακίου, Δάσος Μερόπης και κοιλάδα του ποταμού Γορμού με μικρές χαράδρες και πηγές σημαντικής αξίας. Οικοσύστημα με σπάνια είδη.
- Χαρακτηρισμένοι Τόποι Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους: Δολό Πωγωνίου
- Ν. Δ. πλαγιές όρους Δούσκο (Νεμέοσκα) περιοχή CORINE
- Απότομο φαράγγι του Κουβαρά στο χωριό Δολό Πωγωνιανής

✓ Πολιτιστικοί Πόροι

- Η βυζαντινή εκκλησία της Παναγίας στο Δελβινάκι
- Οι δύο μεγάλες βρύσες – τα Πηγάδια - στο Δελβινάκι
- Στην κοιλάδα του Γορμού στην Κάτω Μερόπη υπάρχουν ευρήματα προϊστορικής εποχής
- Το Λαογραφικό Μουσείο Πωγωνιανής
- Μονή Βελλάς
- Το φημισμένο μοναστήρι της Παναγίας Μολυβδοσκεπαστού του 7^{ου} αιώνα στο Μολυβδοσκέπαστο
- Ο ναός Αγίου Δημητρίου και οι εκκλησίες Αγίου Σώζοντος και Αγίων Αποστόλων στο Μολυβδοσκέπαστο
- Το εργαστήριο παραγωγής τσίπουρου στο Μολυβδοσκέπαστο
- Το παρατηρητήριο της περιοχής Ελληνο-Αλβανικών συνόρων στο Μολυβδοσκέπαστο
- Το Εκθεσιακό κέντρο Νερομύλων στο Μπουραζάνι
- Γραφικοί παραδοσιακοί οικισμοί Βήσσανη, Πωγωνιανής, Δελβινάκι, Παλαιοπύργου και Μερόπη

✓ Πολιτιστικές εκδηλώσεις: Λαϊκά πανηγύρια Πωγωνίου

Αστική περιοχή Ιωαννίνων – Δωδώνης. Κέντρο: Ιωάννινα

✓ Φυσικοί πόροι

- Χαρακτηριστική περιοχή NATURA 2000: Όρος Μιτσικέλι, η Λίμνη των Ιωαννίνων
- Χαρακτηρισμένη Τόποι Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους: Η παραλίμνια περιοχή Ιωαννίνων, το Φρούριο, τμήμα της πόλης των Ιωαννίνων, το νησί των Ιωαννίνων
- Χαρακτηρισμένο Αισθητικό Δάσος: Το δάσος Ιωαννίνων
- Η Λίμνη Παμβώτιδα των Ιωαννίνων
- Το Σπήλαιο Περάματος με σταλακτίτες και σταλαγμίτες

✓ Πολιτιστικοί πόροι

- Στο μοναδικό νησί της λίμνης Παμβώτιδας: Βυζαντινές μονές του Αγίου Νικολάου των Φιλανθρωπινών (12^{ος} αιώνας) και του Αγίου Νικολάου Ντίλιου (13^{ος} αιώνας), Μονή Αγίου Παντελεήμονα όπου στα κελιά της στεγάζεται το Μουσείο Προεπαναστατικής Εποχής
- Μουσείο Ιωαννίνων: Αρχαιολογικό, Βυζαντινό, Δημοτικό, Λαογραφικό, Μουσείο Κέρινων Ομοιωμάτων του Π. Βρέλλη στο μαγευτικό χωριό Μπιζάνι, Μουσείο Τέχνης Ελληνικής Ιστορίας
- Η Πινακοθήκη Ιωαννίνων
- Η Καπλάνειος Σχολή ιδρύθηκε το 1648
- Το κάστρο με τα δύο τζαμιά του Ασλάν Πασά φιλοξενείται το Δημοτικό Μουσείο και το παλάτι του Ασλάν Πασά Ιωαννίνων,

όπου στο κέντρο υπάρχει το Βυζαντινό Μουσείο των Ιωαννίνων

- Ο Λόφος της Εταιρείας Ηπειρωτικών μελετών
- Το Μαντείο Δωδώνης (4^{ος} αιώνας π. Χ.) και το Αρχαίο Θέατρο Δωδώνης του 3^{ου} αιώνα π. Χ.
- Αρχαία Πασσαρών και το Ωρείον
- Μονή Παλιούρης
- Πολιτιστικές Εκδηλώσεις και τοπικές παραδοσιακές δραστηριότητες όπως χειροτεχνία, αργυροχρυσοχοοία.

3.7 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

3.7.1.Κριτήρια

Μετά την καταγραφή των φυσικών και τουριστικών πόρων, ακολουθεί η αξιολόγηση των ενοτήτων «ώριμης ανάπτυξης», με βάση τους τουριστικούς πόρους που διαθέτουν. Η αξιολόγηση αυτή στηρίζεται σε τρία κριτήρια, τα οποία έχουν διαφορετικό συντελεστή βαρύτητας.

Το πρώτο κριτήριο αφορά στην κατάταξη των ενοτήτων και υποενοτήτων του νομού ως προς τον αριθμό των πόρων που διαθέτουν. Η διαβάθμιση του κριτηρίου αυτού γίνεται σε τρία επίπεδα και συγκεκριμένα από 0 έως 10 πόρους, από 11 έως 20 και τέλος για πάνω από 20 πόρους. Ο συντελεστής βαρύτητας είναι 1 και για την κάθε διαβάθμιση δίνεται ο βαθμός 1, 2 και 3 αντίστοιχα.

Το δεύτερο κριτήριο αφορά στην κατάταξη των ενοτήτων και υποενοτήτων ως προς την ποικιλία των πόρων που συμβάλλουν στην ανάπτυξη διαφορετικών μορφών εναλλακτικού τουρισμού. Η διαβάθμιση του κριτηρίου αυτού γίνεται σε τρία επίπεδα και συγκεκριμένα από 1 έως 3 είδη εναλλακτικών μορφών τουρισμού,

από 4 έως 8 και τέλος για πάνω από 8 διαφορετικά είδη. Ο συντελεστής βαρύτητας αυτού του κριτηρίου είναι 2 και για την κάθε διαβάθμιση δίνεται ο βαθμός 1, 2 και 3 αντίστοιχα.

Το τρίτο κριτήριο αφορά στην κατάταξη των ενοτήτων και υποενοτήτων ως προς την σημαντικότητα και εμβέλεια των πόρων, δηλαδή αν είναι σημαντικοί σε τοπικό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο. Η διαβάθμιση του κριτηρίου αυτού γίνεται σε τρία επίπεδα και συγκεκριμένα σε μικρή, μέτρια και μεγάλη εμβέλεια. Ο συντελεστής βαρύτητας αυτού του κριτηρίου είναι 3 γιατί θεωρείται και το πιο σημαντικό. Να σημειωθεί ότι σημαντικοί πόροι σε διεθνές επίπεδο θεωρήθηκαν οι υγράτοποι **RAMSAR**. Σημαντικοί πόροι σε εθνικό επίπεδο θεωρήθηκαν οι σημαντικοί ιστορικοί τόποι, οι εθνικοί δρυμοί, οι χαρακτηρισμένοι παραδοσιακοί οικισμοί, οι αρχαιολογικοί τόποι εθνικής σημασίας, σπήλαια μεγάλης εμβέλειας, οι περιοχές **NATURA 2000** και σημαντικοί σε τοπικό επίπεδο οι υπόλοιπες κατηγορίες πόρων όπως οι περιοχές **CORINE**, τα μνημεία της φύσης, οι καλές παραλίες κλπ και για την κάθε διαβάθμιση δίνεται ο βαθμός 1, 2 και 3 αντίστοιχα.

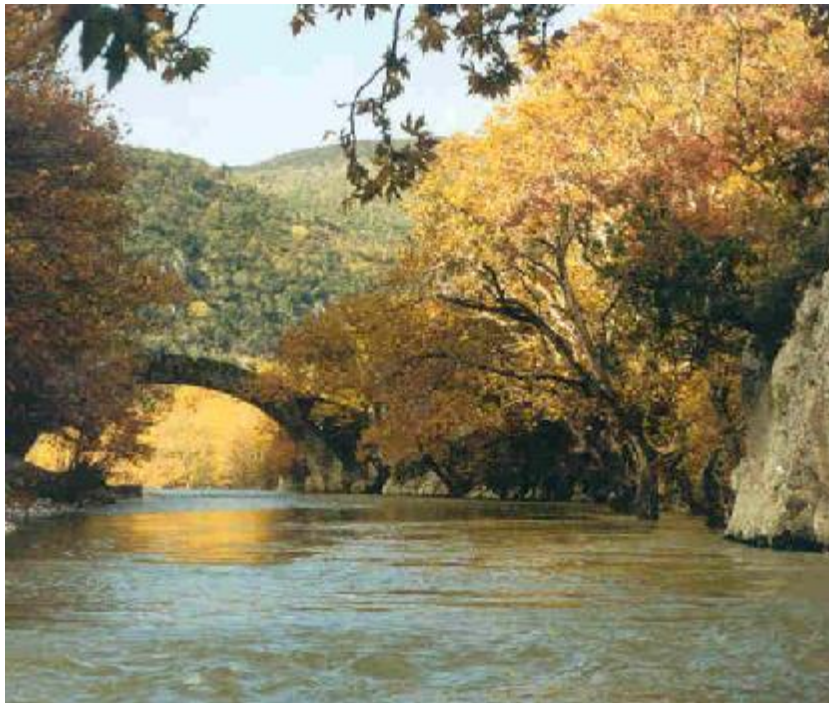
Τουριστική Ενότητα Ορεινής Περιοχής Μετσόβου – Βάλια Κάλντα

Η ορεινή περιοχή Μετσόβου – Βάλια Κάλντα του Νομού Ιωαννίνων διαθέτει σύνολο πόρων υψηλής ποιότητας και ευαισθησίας που συνθέτουν μια ελκυστική εικόνα σύγχρονου ορεινού τουριστικού κέντρου σε γειτνίαση με Εθνικό Δρυμό.

Τα κύρια στοιχεία έλξης της περιοχής είναι:

- ✓ Ο Εθνικός Δρυμός Β. Πίνδου ή Βάλια Κάλντα (κοιλάδα, ποταμός, βουνά, φαράγγια, οικοσυστήματα, άγρια πανίδα)
- ✓ Η Β. Πίνδος (**CORINE**), η περιοχή Μετσόβου Ανήλιο – Κατάρρα (**NATURA – CORINE**)
- ✓ Μοναστήρια (Αγ. Νικολάου, Παναγιάς), ναοί (Αγ. Παρασκευής)

- ✓ Παραδοσιακοί οικισμοί (Μηλιά, Μέτσοβο)
- ✓ Πολιτιστικό Κέντρο: ολόκληρο το Μέτσοβο
- ✓ Πινακοθήκη Αβέρωφ
- ✓ Παραδοσιακό τυροκομείο και οινοποιείο του ιδρύματος Αβέρωφ
- ✓ Νερόμυλοι, Μουσείο υδροκίνησης στο Ανθοχώρι
- ✓ Πολιτιστικές εκδηλώσεις

Αξιολόγηση της ενότητας ως προς την ποιότητα, την προστασία και βιώσιμη ανάπτυξη:

A. ποιότητα

A.1 σημασία πόρων: μεγάλη

A.2 μοναδικότητα: ναι

A.3 ακτινοβολία: διεθνής για τον εθνικό δρυμό, εθνική για το Μέτσοβο

A.4 ελκυστικότητα: μεγάλη

Με την βαθμολόγηση των κριτηρίων η ποιότητα των πόρων της περιοχής φθάνει το 96%.

B. προστασία – βιώσιμη ανάπτυξη

B.1 βαθμός προστασίας (καθεστώς): απόλυτη ή ελεγχόμενη προστασία στο μεγαλύτερο μέρος

B.2 ύπαρξη διαχειριστικού σχεδίου: ναι

B.3 βαθμός τουριστικής ανάπτυξης σε σχέση με βιωσιμότητα πόρων: συμβατή έως απόλυτα συμβατή

B.5 επιπτώσεις από την ανάπτυξη: πολλαπλασιαστικές, θετικές

Με την βαθμολόγηση των κριτηρίων, η προστασία και βιώσιμη ανάπτυξη των πόρων φθάνει το 96%

Πόλοι έλξης της περιοχής είναι το Μέτσοβο και η Βάλια Κάλντα. Δευτερευόντως η Μηλιά. Οι δύο πόλοι έλξης υψηλής ποιότητας και μεγάλης ευαισθησίας – πολιτιστικός και οικολογικός – χαρακτηρίζουν την περιοχή, αποτελούν το συγκριτικό της πλεονέκτημα και συγκροτούν την τουριστική της εικόνα. Το δύσβατο της ορεινής περιοχής, οι κλιματολογικές συνθήκες και το ελλιπές και κακό οδικό δίκτυο δεν επιτρέπουν την διασύνδεση των πόλων της ενότητας με την ευρύτερη περιοχή και κυρίως με την γειτονική ενότητα των Ζαγοροχωρίων και την αντίστοιχη διάχυση της τουριστικής ροής που η ενότητα Μετσόβου προσελκύει.

Τουριστική Ενότητα Ζαγοροχωρίων

Η ορεινή περιοχή των Ζαγοροχωρίων του Νομού Ιωαννίνων διαθέτει, όπως και η προηγούμενη, υψηλής ποιότητας σύνολα τουριστικών πόρων, πολιτιστικών και φυσικών, που συνθέτουν μια μοναδική τουριστική εικόνα χαρακτηριστικής τοπικότητας.

Τα κύρια στοιχεία – πόλοι έλξης είναι κατά βαθμό προστασίας:

- ✓ Ο Εθνικός Δρυμός Βίκου – Αώου (χαράδρα ποταμού, φαράγγια, βουνά, ποτάμια, ορεινές λίμνες, οικοσυστήματα, άγρια πανίδα) (τμήματα **NATURA** και **CORINE**)
- ✓ Κεντρικό τμήμα Ζαγορίου (**NATURA** και **CORINE**)
- ✓ Παραδοσιακοί οικισμοί: όλοι οι προ του 1932 οικισμοί της ευρύτερης περιοχής Ζαγορίου
- ✓ Τόποι ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (Μονοδένδρι, Πάπιγγο, Δίλοφο, Κεπέσοβο)
- ✓ Παραδοσιακά γεφύρια, πέτρινα τοξωτά (Κλειδωνιάς, Μίσιου, Νούτσου, Κόκκορου, Λάκκου, Σκάλας Βραδέτου) και σκάλες (Βραδέτου, Βίτσας, Κουκουλίου, Τσεπέλοβου)
- ✓ Μοναστήρια (Παναγίας Στομίου, Αγ. Τριάδας Βισοχωρίου, Προφήτη Ηλία Βίτσας, Παναγίας Σπηλιώτισσας, Αγ. Αναργύρων, Αγ. Αποστόλων, Μεταμόρφωσης Σωτήρος)
- ✓ Αρχαίος οικισμός Βίτσας – Μονοδενδρίου, ακρόπολη Καστράκι
- ✓ Λαογραφικά μουσεία και Συλλογές
- ✓ Κέντρα ενημέρωσης και πληροφόρησης, εκθέσεων και συναθροίσεων, πνευματικό κέντρο
- ✓ Βοτανικό μουσείο
- ✓ Σαρακατσάνικη στάνη
- ✓ Πολιτιστικές εκδηλώσεις

Αξιολόγηση της ενότητας ως προς την ποιότητα, την προστασία και βιώσιμη ανάπτυξη.

A. ποιότητα

A.1 σημασία πόρων: μεγάλη

A.2 μοναδικότητα: ναι

A.3 ακτινοβολία : διεθνής για τον εθνικό δρυμό και το τμήμα του Ζαγορίου, εθνική για το υπόλοιπο

A.4 ελκυστικότητα: μεγάλη

Με την βαθμολόγηση των κριτηρίων η ποιότητα των πόρων της περιοχής φθάνει το 98%.

B. προστασία – βιώσιμη ανάπτυξη

B.1 βαθμός προστασίας (καθεστώς): απόλυτη ή ελεγχόμενη στο μεγαλύτερο μέρος

B.2 ύπαρξη διαχειριστικού σχεδίου

B.3 βαθμός τουριστικής ανάπτυξης: άριστη

B.4 είδος ανάπτυξης σε σχέση με βιωσιμότητα πόρων: απόλυτα συμβατή

B.5 επιπτώσεις από την ανάπτυξη: πολλαπλασιαστικές θετικές

Με την βαθμολόγηση των κριτηρίων, η προστασία και βιώσιμη ανάπτυξη των πόρων φθάνει το 98%.

Πόλοι έλξης της περιοχής είναι το φαράγγι του Βίκου, το Πάπιγκο και η Αρίστη στο Δυτικό Ζαγόρι, το Μονοδένδρι και το Τσεπέλοβο στο Κεντρικό Ζαγόρι και δευτερευόντως άλλοι παραδοσιακοί οικισμοί. Και στην ενότητα αυτή επικρατεί η σχέση φύσης – πολιτισμού σε υψηλή ποιότητα και άριστο βαθμό ανάπτυξης. Η συνετή (=βιώσιμη) διαχείριση των πόρων –φυσικών και πολιτιστικών– είναι ο μόνος τρόπος για την διατήρηση της εύθραυστης αυτής ισορροπίας.

Τουριστική Ενότητα Ιωαννίνων

Η Τουριστική Ενότητα Ιωαννίνων αποτελεί αυτή καθαυτή πόλο έλξης για την περιφέρεια και την ευρύτερη περιοχή ακτινοβολίας της. Οι κύριοι πόροι, φυσικοί και περιβαλλοντικοί που συγκροτούν την ελκυστικότητά της είναι:

- ✓ Η λίμνη Παμβώτις με το νησάκι (NATURA – CORINE)
- ✓ Το όρος Μιτσικέλι (NATURA)
- ✓ Το αισθητικό δάσος Ιωαννίνων
- ✓ Το σπήλαιο Πράματος
- ✓ Ο αρχαιολογικός χώρος της Δωδώνης (θέατρο, μαντείο)
- ✓ Το Κάστρο των Ιωαννίνων
- ✓ Τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά μοναστήρια στο νησάκι της λίμνης
- ✓ Η πόλη των Ιωαννίνων ως πολιτιστικό κέντρο
- ✓ Τα Μουσεία: αρχαιολογικό, βυζαντινό, δημοτικό, λαογραφικό, κέρινων ομοιωμάτων, τέχνης ελληνικής ιστορίας
- ✓ Οι Πινακοθήκες
- ✓ Οι τοπικές παραδοσιακές δραστηριότητες, χειροτεχνία, αργυροχρυσοχοοία κλπ
- ✓ Οινοποιεία στη Ζίτσα
- ✓ Πολιτιστικές εκδηλώσεις

Αξιολόγηση της ενότητας ως προς την ποιότητα, την προστασία και βιώσιμη ανάπτυξη.

A. ποιότητα

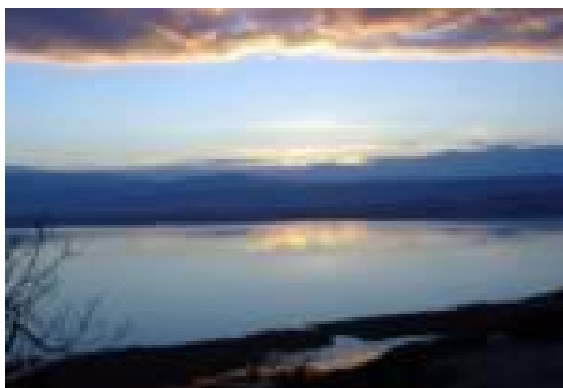
A.1 ποιότητα πόρων: μεγάλη

A.2 μοναδικότητα: ναι

A.3 ακτινοβολία: διεθνής για την Δωδώνη, διαπεριφερειακή για τα Ιωάννινα

A.4 ελκυστικότητα: μεγάλη

Με την βαθμολόγηση των κριτηρίων η ποιότητα των πόρων της περιοχής φθάνει το 96%.

B. προστασία – βιώσιμη ανάπτυξη

B.1 βαθμός προστασίας (καθεστώος): μερική

B.2 ύπαρξη διαχειριστικού σχεδίου: μερική (για την λίμνη Παμβώτιδα)

B.3 βαθμός τουριστικής ανάπτυξης: μεγάλη

B.4 είδος ανάπτυξης σε σχέση με βιωσιμότητα πόρων: αστική

B.5 επιπτώσεις από την ανάπτυξη: πολλαπλασιαστικές, θετικές και αρνητικές

Με την βαθμολόγηση των κριτηρίων, η προστασία και βιώσιμη ανάπτυξη των πόρων φθάνει το 60%.

Πόλοι έλξης της περιοχής είναι η πόλη των Ιωαννίνων και η Δωδώνη. Η ιδιαιτερότητα και η σύνθεση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της πόλης συγκροτούν την χαρακτηριστική τοπική «εικόνα» στην οποία οφείλεται η ελκυστικότητά της ως πόλου και τόπου αστικού τουρισμού.

3.8 ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Στο Νομό Ιωαννίνων διακρίνονται οι εξής περιοχές με δυνατότητες ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού:

A) Η πόλη των Ιωαννίνων με ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον πολιτιστικό, τον αστικό τουρισμό, τον φυσιολατρικό-οικολογικό τουρισμό, τον αθλητικό και τον εκπαιδευτικό-συνεδριακό τουρισμό.

B) Περιοχή Ζαγοροχωρίων, με κέντρο το Τσεπέλοβο και ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον ορεινό-οικολογικό, τον πολιτιστικό τουρισμό και τον αγροτουρισμό.

Γ) Περιοχή Μετσόβου-Βάλια Κάλντα, με κέντρο το Μέτσοβο και ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον ορεινό-οικολογικό, τον αγροτουρισμό και τον πολιτιστικό τουρισμό

Δ) Περιοχή Κόνιτσας – Μαστοροχωρίων, με κέντρο την Κόνιτσα και ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον ορεινό –οικολογικό - περιπέτειας, τον πολιτιστικό και τον αγροτουρισμό.

Ε) Περιοχή Πωγωνίου, με κέντρο το Δελβινάκι και ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον φυσιολατρικό-οικολογικό, τον πολιτιστικό και τον αγροτουρισμό.

ΣΤ) Περιοχή βορείων Τζουμέρκων, με κέντρο τα Πράμαντα και ενδεικνυόμενες μορφές τουρισμού τον ορεινό-οικολογικό, τον αγροτουρισμό, τον τουρισμό περιπέτειας και τον πολιτιστικό τουρισμό.

Ζ) Ο αρχαιολογικός χώρος και η κοιλάδα της Δωδώνης με ενδεικνυόμενες μορφές τον πολιτιστικό και τον φυσιολατρικό-οικολογικό τουρισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

4.1 ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΓΕΝΙΚΑ)

Οι ευρύτεροι στόχοι της στρατηγικής τουριστικής ανάπτυξης του νομού Ιωαννίνων και γενικότερα της Ηπείρου είναι:

- ✓ Η προσαρμογή του τουριστικού προϊόντος στις νέες προκλήσεις του εθνικού, ευρωπαϊκού και διεθνούς ανταγωνισμού.
- ✓ Η προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και των πολιτιστικών πόρων που θα έχει ως αποτέλεσμα να καταστεί ελκυστικότερος ο νομός και η Περιφέρεια για την ανάπτυξη και αύξηση της τουριστικής κίνησης.
- ✓ Η συγκράτηση του πληθυσμού στις ορεινές περιοχές.
- ✓ Η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, των συνθηκών διαβίωσης και της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

4.2 ΜΕΣΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΓΕΝΙΚΑ)

Τα μέσα για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων είναι:

- ✓ Η αναβάθμιση των υφιστάμενων υποδομών και η δημιουργία νέων
- ✓ Η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τριτογενή τομέα
- ✓ Η υιοθέτηση νέων και σύγχρονων μεθόδων οργάνωσης και διοίκησης

- ✓ Η προώθηση των δραστηριοτήτων που απαιτούνται για την υποστήριξη και την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- ✓ Η αξιοποίηση και η προώθηση συνεργασιών και δικτυώσεων
- ✓ Ο εκσυγχρονισμός των τουριστικών μονάδων.
- ✓ Η μετατροπή παραδοσιακών κτιρίων σε τουριστικά καταλύματα.
- ✓ Οι δράσεις βελτίωσης της ποιότητας των προσφερομένων υπηρεσιών τουριστικής υποδοχής και φιλοξενίας
- ✓ Τα έργα και δράσεις ανάδειξης και προβολής της πολιτιστικής κληρονομιάς
- ✓ Οι μηχανισμοί υποστήριξης και προβολής του τουριστικού προϊόντος.

4.3 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΓΕΝΙΚΑ)

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις αφορούν:

- ✓ Στην αύξηση αριθμού επισκεπτών και διανυκτερεύσεων.
- ✓ Στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου
- ✓ Στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.
- ✓ Στην αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων της περιφέρειας
- ✓ Στην ενίσχυση της εξωστρέφειας, της και της τεχνογνωσίας των επιχειρήσεων
- ✓ Στην ποιοτική και δυναμική τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας

4.4 ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΕΝΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΡΑΣΗΣ

Για την εκπόνηση ενός αποτελεσματικού προγράμματος δράσης, η στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης πρέπει να προσδιορίσει:

- ✓ Σε τι θα συνίσταται η παραγωγή νέου τουριστικού προϊόντος
- ✓ Πως και με ποιο τρόπο θα πρέπει αυτό να προσφέρεται έτσι ώστε να παραμένει ανταγωνιστικό στην υπό ανασυγκρότηση διεθνή τουριστική αγορά και με τον διαφαινόμενο καταμερισμό των τουριστικών προϊόντων.
- ✓ Πόσο θα πρέπει να μεταβάλλεται ο βαθμός ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας Ηπείρου σε μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα.
- ✓ Ποια είναι η θέση της Περιφέρειας Ηπείρου στον ελληνικό και διεθνή τουρισμό.
- ✓ Με τι τρόπους θα ενεργοποιηθεί περισσότερο το αδρανές τουριστικό κεφάλαιο της Περιφέρειας στη χειμερινή περίοδο, ώστε να εξασφαλισθεί η σταδιακή μετάβαση στο επίπεδο του δωδεκάμηνου τουρισμού, το οποίο θεωρείται όρος επιβίωσης ενός σύγχρονου τουρισμού και ένα από τα κλειδιά για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του περιφερειακού τουριστικού προϊόντος.
- ✓ Ποιες εσωτερικές και ποιες εξωτερικές προϋποθέσεις απαιτούνται για την ανάπτυξη αστικού τουρισμού.
- ✓ Ανάλογα ερωτήματα διατυπώνονται για τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, ώστε η εξασφάλιση των προϋποθέσεων (υποδομών, ανωδομών, πλαισίου διαχείρισης και προβολής κ.ο.κ.), να οδηγήσουν στην προσέγγιση του στόχου του δωδεκάμηνου τουρισμού.

- ✓ Σε ποιες περιοχές της Ηπείρου πρέπει να εφαρμοσθούν ειδικά και ολοκληρωμένα αναπτυξιακά σχέδια για την εξασφάλιση ανταγωνιστικού πλαισίου υποδοχής εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
 - ✓ Ποιες είναι οι σχετικές προτιμήσεις και προσδοκίες της διεθνούς ζήτησης, στις οποίες ειδικότερα μπορεί να ανταποκριθεί η διεύρυνση της τουριστικής περιόδου
 - ✓ Σε ποιες κατευθύνσεις πρέπει να στραφεί το επιχειρησιακό περιβάλλον του τουρισμού ώστε να διαμορφώσει τις επιζητούμενες συνθήκες προσφοράς και να ενεργοποιηθεί ανάλογη ζήτηση.
 - ✓ Ποιες είναι οι καταλληλότερες ενέργειες τοποθέτησης, επικοινωνίας και προώθησης του υπάρχοντος καθώς και του υπό διαμόρφωση τουριστικού προϊόντος, ώστε η Ήπειρος να προσελκύσει σταδιακά ταξιδιώτες υψηλού εισοδηματικού δείκτη από όλο τον κόσμο, επιτυγχάνοντας έτσι τη μεγιστοποίηση των άμεσων και έμμεσων εσόδων από τις τουριστικές δραστηριότητες.
- Τα ζητήματα αυτά διαμορφώνουν τους βασικούς άξονες του προγράμματος δράσης για την τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας Ηπείρου.

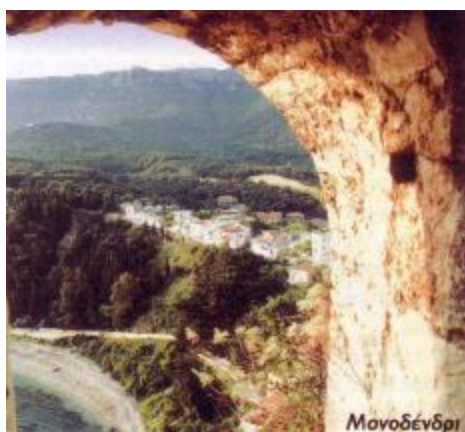
4.5 ΣΤΟΧΟΙ - ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Οι στόχοι που θα προταθούν για την στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης του νομού Ιωαννίνων αφ' ενός πρέπει να εντάσσονται:

- ✓ στο γενικό πλαίσιο της τομεακής πολιτικής για τον Τουρισμό και
- ✓ στο ειδικό πλαίσιο αναπτυξιακής πολιτικής για την Περιφέρεια.

Αφ' ετέρου πρέπει να εξειδικεύονται ως προς τον Τουρισμό της Περιφέρειας

- ✓ να αξιοποιηθούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα για τον τουρισμό και
- ✓ να επιλυθούν τα υφιστάμενα προβλήματα του τουρισμού,
- ✓ μέσα από την βιώσιμη ανάπτυξη της Περιφέρειας

Πλαίσιο τομεακής πολιτικής τουρισμού

Γενικός στόχος: Αύξηση ανταγωνιστικότητας ελληνικού τουριστικού προϊόντος

Στόχοι πολιτικής:

- ✓ Άμβλυση της εποχικότητας και βαθμιαία απεξάρτηση από τον μαζικό τουρισμό
- ✓ Ανακατανομή της τουριστικής ζήτησης και προσφοράς σε περιφερειακή βάση
- ✓ Προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού
- ✓ Προστασία περιβάλλοντος
- ✓ Βελτίωση του επιπέδου των παρεχομένων υπηρεσιών
- ✓ Ενίσχυση του ρόλου της αυτοδιοίκησης με την αποκέντρωση τομέων και αρμοδιοτήτων

Άξονες προτεραιότητας

1. Στήριξη και ενθάρρυνση επιχειρηματικότητας
(1.2. Αναβάθμιση καταλυμάτων και ενίσχυση μικρομεσαίων τουριστικών επιχειρήσεων)
3. Προώθηση επιχειρηματικής αριστείας
(3.2. Προώθηση επιχειρηματικής αριστείας στις μεταποιητικές και τουριστικές επιχειρήσεις)
5. Διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος - Προβολή της Ελλάδας ως τουριστικού προορισμού
(5.1. Ενίσχυση εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής - Π.Ο.ΤΑ.)
(5.2. Ολοκληρωμένες δράσεις εναλλακτικού τουρισμού - Τουριστικά αγκυροβόλια)
(5.3. Τουριστική προβολή - Μείωση εποχικότητας)
8. Ανθρώπινοι πόροι
(8.1. Εκπαίδευση και κατάρτιση στον τομέα του τουρισμού)
(8.3. Ανθρώπινο ερευνητικό και τεχνολογικό δυναμικό)

Πλαίσιο αναπτυξιακής πολιτικής περιφέρειας Ηπείρου (ΠΕΠ Ηπείρου 2000-06)

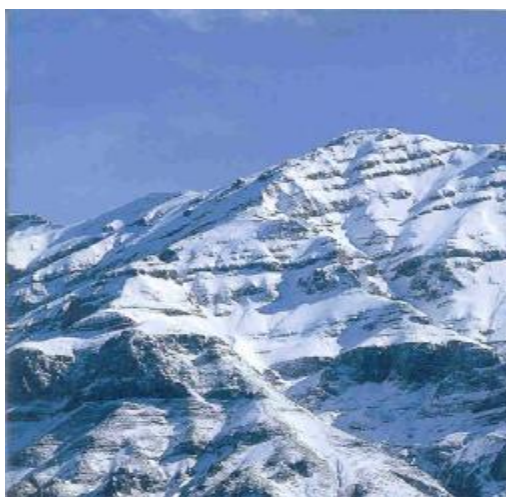
Γενικός αναπτυξιακός στόχος: Αξιοποίηση της κομβικής θέσης της Περιφέρειας

Ειδικότεροι στόχοι:

- ✓ Αξιοποίηση συγκριτικών πλεονεκτημάτων του νομού Περιφέρειας
- ✓ Υπέρβαση προβλημάτων παραγωγικών τομέων

Άξονες προτεραιότητας που σχετίζονται με τον τουρισμό:

- 1.Ανάδειξη της Περιφέρειας ως Δυτικής Πύλης της Ευρώπης για την Βόρειο Ελλάδα - Αναπτυξιακή αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων των μεγάλων έργων μεταφορών
- 2.Ενίσχυση των αστικών υποδομών και υπηρεσιών
- 3.Ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας - Προστασία και ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων
- 4.Αειφόρος ανάπτυξη της Υπαίθρου
- 5.Υποστήριξη και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού

Ειδικότεροι στόχοι του Άξονα 3 για τον Τουρισμό:

- ✓ Προστασία, ανάδειξη και προβολή φυσικού περιβάλλοντος (ως τουριστικού πόρου)
- ✓ Προστασία, ανάδειξη και προβολή πολιτιστικού πλούτου του νομού (ως τουριστικού πόρου)
- ✓ Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, προώθηση καινοτομικών δράσεων στον τομέα του τουρισμού και επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου (ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού, δημιουργία ειδικής τουριστικής υποδομής, δημιουργία και εκσυγχρονισμός τουριστικών καταλυμάτων, μετατροπή παραδοσιακών σπιτιών σε ξενώνες, βελτίωση ποιότητας υπηρεσιών)
- ✓ Προβολή του τουριστικού προϊόντος με ορθολογική και σύγχρονη οργάνωση.

Συγκριτικά πλεονεκτήματα για τον τουρισμό

- ✓ Τα μεγάλα έργα υποδομής και η κομβικότητα της Περιφέρειας
- ✓ Ο πλούτος και η διασπορά των φυσικών και πολιτιστικών πόρων
- ✓ Το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων ως κέντρο στήριξης έρευνας και τεχνολογίας
- ✓ Οι θετικές τάσεις ανάπτυξης της τουριστικής ζήτησης και προσφοράς που παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια η Περιφέρεια γενικότερα.

Κύρια προβλήματα για τον τουρισμό

- ✓ Ενδοπεριφερειακές ανισότητες κατανομής της τουριστικής δραστηριότητας στο χώρο
- ✓ Σημειακές συγκεντρώσεις καταλυμάτων, κύριων και βοηθητικών, στο χώρο

- ✓ Υπερσυγκεντρώσεις επισκεπτών σε περιόδους αιχμής, κορεσμός τομέων (π.χ. ελλιμενισμός σκαφών)
- ✓ Ελλιπής προσπέλαση, κυρίως στην ορεινή ενδοχώρα και ελλιπής αστική υποδομή
- ✓ Αρνητικές επιπτώσεις στους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους από τον τουρισμό
- ✓ Πιέσεις και συγκρούσεις χρήσεων γης, κυρίως στην παράκτια ζώνη (π.χ. τουρισμός / γεωργία)
- ✓ Εποχικότητα, μικρή διάρκεια παραμονής τουριστών
- ✓ Ελλιπής τουριστική υποδομή για την ανάπτυξη και άλλων ειδικών μορφών τουρισμού
- ✓ Ελλιπής προβολή της Περιφέρειας και του προϊόντος της με αποτέλεσμα και την ελλιπή προβολή του νομού

Στόχοι στρατηγικής για την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη του νομού των Ιωαννίνων.

Οι κύριοι στόχοι για την υπέρβαση των προβλημάτων που επισημάνθηκαν θα πρέπει να είναι:

- ✓ Άμβλυση ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων (έλεγχος και ρύθμιση των σημειακών τομεακών και εποχικών συγκεντρώσεων, ανάπτυξη νέων περιοχών)
- ✓ Συμπλήρωση - βελτίωση μεταφορικής και αστικής υποδομής (κατά προτεραιότητα στις περιοχές ελέγχου και ανάπτυξης) » Ποιοτική αναβάθμιση της τουριστικής προσφοράς και των υπηρεσιών
- ✓ Διαφοροποίηση και εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος (Συμπλήρωση υπάρχουσας και δημιουργία νέας ειδικής τουριστικής υποδομής)
- ✓ Άμβλυση εποχικότητας - χρονική ανακατανομή της ζήτησης μέσω ειδικών μορφών τουρισμού
- ✓ Ενίσχυση, εξειδίκευση τουριστικής προβολής της Περιφέρειας γενικά του νομού Ιωαννίνων ειδικά

- ✓ Προστασία, ποιοτική αναβάθμιση και ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων
- ✓ Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, της έρευνας και της τεχνολογίας.

Προτεραιότητες κατά κατηγορία περιοχών

Άμεση προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί στον έλεγχο και την ρύθμιση των περιοχών που παρουσιάζουν προβλήματα από πιέσεις και συγκεντρώσεις τουρισμού, δηλαδή στις «ώριμες» τουριστικές ενότητες: Παράκτιες (Πάργα, Σύβοτα) Ορεινές (Μέτσοβο, Πάπιγκο, Μονοδένδρι) Αστική Ιωαννίνων. Σε πρώτη προτεραιότητα θα πρέπει να αναζητηθούν και να προετοιμαστούν περιοχές εκτόνωσης των πιέσεων που ασκούνται στις «ώριμες» περιοχές (οι λιγότερο ανεπτυγμένες υποενότητες των ώριμων ενοτήτων, οι γειτονικές ενότητες κλπ).

Σε πρώτη προτεραιότητα επίσης θα πρέπει να προωθηθεί η ανάπτυξη των δυναμικά αναπτυσσόμενων περιοχών (Τζουμέρκα, Κόνιτσα) και αυτών με ειδικά συγκριτικά πλεονεκτήματα (Άρτα: κομβικότητα, υδροβιότοπος Αμβρακικού).

Σε δεύτερη προτεραιότητα είναι δυνατόν να αναπτυχθούν οι αναξιοποίητες περιοχές με δυνατότητες (Σούλι, Φιλιπιάδα, Πωγώνι), που εν τω μεταξύ θα έχουν προετοιμαστεί ως περιοχές εκτόνωσης γειτονικών ώριμων ενοτήτων. Οι προτεραιότητες κατά περιοχές αφορούν όλους τους στόχους, που θα πρέπει να λειτουργήσουν σωρευτικά για την μεγιστοποίηση του αναμενόμενου αποτελέσματος

Ενεργοποίηση της πόλης των Ιωαννίνων και των υπολοίπων αστικών συγκροτημάτων ως Περιφερειακών - Διακρατικών Κέντρων Ανάπτυξης.

Ο στόχος αυτός αναδεικνύει τα Ιωάννινα και τις λοιπές πρωτεύουσες των Νομών ως κέντρα υπηρεσιών, Έρευνας - Επιστημών - Παραγωγής και εφαρμογής καινοτομίας, εμπορίου και αναψυχής για την Ήπειρο, την ευρύτερη περιοχή και τη Νότια Αλβανία. Επιτυγχάνεται με την ενίσχυση των φορέων που υποστηρίζουν αυτό το ρόλο, με πολεοδομικές παρεμβάσεις για την υποδοχή των αυξημένων δραστηριοτήτων, αστικές υποδομές και ολοκλήρωση των μεταφορικών και επικοινωνιακών συνδέσεων.

Ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος της υπαίθρου-αξιοποίηση των νέων προοπτικών της Ηπείρου στις παράκτιες περιοχές.

Ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός παρεμβάσεων και καινοτομικών δράσεων, μπορεί να τροφοδοτήσει την ύπαιθρο της Ηπείρου με τον άνεμο της αναπτυξιακής δυναμικής. Η παράλληλη στήριξη της παραγωγής τοπικών παραδοσιακών προϊόντων στη γεωργία και κτηνοτροφία πέραν της δημιουργίας εισοδήματος είναι απαραίτητη για τη διατήρηση της ισορροπίας και αυθεντικότητας των ορεινών και μειονεκτικών κοινοτήτων. Επίσης ενισχύεται η ανταγωνιστικότητα και διαφοροποιείται η οικονομία των πεδινών και παράκτιων περιοχών.

Η τόνωση της εξωστρέφειας του πρωτογενή τομέα απαιτεί δράσεις εκσυγχρονισμού, αναδιάρθρωσης καλλιεργειών, διαχείρισης υδάτινων πόρων και κυρίως πιστοποίησης ποιότητας, τυποποίησης και κατάλληλων δομών μεταποίησης και εμπορίας.

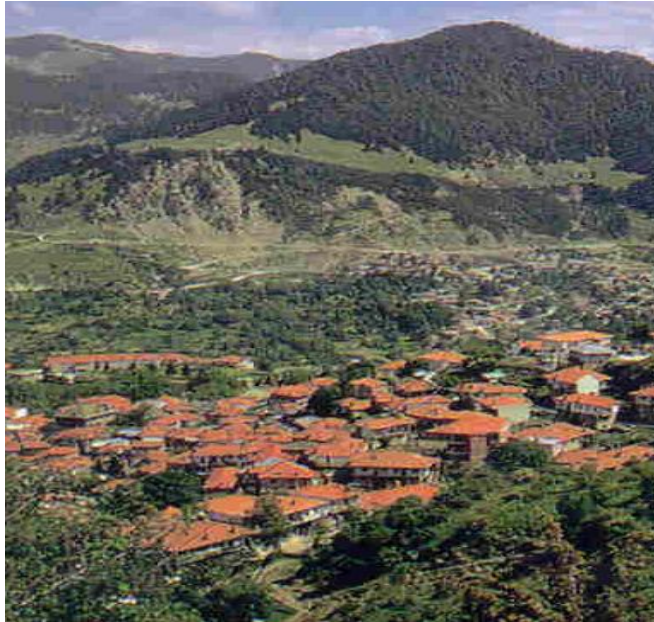
Αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου της Περιφέρειας για την ανάπτυξη του τουρισμού.

Η αυξημένη δυνατότητα πρόσβασης μέσω του Δυτικού Άξονα σε συνδυασμό με τους ιδιαίτερα σημαντικούς φυσικούς πόρους της περιοχής μπορεί να υποστηρίξει μια στρατηγική σταδιακής αύξησης του μεριδίου της στην τουριστική αγορά. Η αύξηση των σύγχρονων καταλυμάτων, η αναβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών (π.χ. εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων), ο εμπλουτισμός της σύνθεσης του τουριστικού προϊόντος (π.χ. εναλλακτικές

μορφές τουρισμού), ο στόχος μείωσης της εποχικότητας της τουριστικής δραστηριότητας , η ενίσχυση της προβολής, η εκπαίδευση και κατάρτιση είναι δράσεις βασικής προτεραιότητας του Προγράμματος.

Σημαντικά στοιχεία της τουριστικής αυτής ανάπτυξης θα είναι:

- ✓ Η αναβάθμιση της ποιότητας των υπαρχόντων τουριστικών καταλυμάτων και των παρεχόμενων συνοδευτικών υπηρεσιών, με στόχο την προσέλκυση τουριστών υψηλότερων εισοδημάτων.
- ✓ Η διάθεση για επενδύσεις σε νέες κλίνες θα πραγματοποιείται με βάση τα δεδομένα των φυσικών, περιβαλλοντικών, πολεοδομικών και κοινωνικών αντοχών των τουριστικών περιοχών.
- ✓ Η δημιουργία, συμπλήρωση και αναβάθμιση υποστηρικτικών υποδομών (τουριστικά αγκυροβόλια) και η προώθηση ιδιωτικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που απαιτούνται για την ανάπτυξη των διαφόρων μορφών τουρισμού.
- ✓ Η οργανωμένη με σύγχρονους τρόπους επικοινωνίας και προβολής προώθηση του τουριστικού προϊόντος.

Ενθάρρυνση της δημιουργίας εισαγωγής και αξιοποίησης
Καινοτομικών Δράσεων

Η σύνδεση της παραγωγής με την επιστημονική γνώση, η ενθάρρυνση της αξιοποίησης νέων μεθόδων σε όλους τους τομείς, ήχοι στην τεχνολογία, στην βιομηχανία, στην εμπορία, στον τουρισμό, στην γεωργία, στην κοινή ωφέλεια, στην δημόσια υγεία, στις διοικητικές διαδικασίες, στην εκπαίδευση κ.α. αναμένεται να δώσουν την ώθηση για την ανάπτυξη της περιφέρειας.

Το Επιστημονικό - Τεχνολογικό δυναμικό της Περιφέρειας όπως και κατά την Προγραμματική Περίοδο υλοποίησης του Β' ΚΠΣ, έτσι και τώρα θα αποτελέσει σημαντικό παράγοντα στην πραγματοποίηση των φιλόδοξων στόχων του Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Ενδεικτικά αναφέρονται:

Το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, το ΤΕΙ Ηπείρου, Αναπτυξιακές Εταιρίες, Ενδιάμεσοι Φορείς, Επιστημονικοί Φορείς, Ιδιωτικοί Φορείς κλπ.

Ο συγκεκριμένος στόχος καλύπτει και δράσεις που θα προσδιορισθούν από την στρατηγική της Περιφέρειας για την Κοινωνία της Πληροφορίας. Αυτές οι δράσεις θα είναι σε συνέργια με τους στόχους του ΕΠ «Κοινωνία της Πληροφορίας».

Εξασφάλιση κατάλληλα εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού προσαρμοσμένου στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται για την Ήπειρο.

Οι νέες δραστηριότητες που προαναφέρθηκαν απαιτούν ιδιαίτερες δεξιότητες οι οποίες πρέπει να αποκτηθούν από το εργατικό δυναμικά της Περιφέρειας. Με δεδομένο το σημαντικό αριθμό οικονομικών μεταναστών και την αύξηση του ενεργού πληθυσμού που αυτός συνεπάγεται, η αντιμετώπιση της ανεργίας στηρίζεται στην υποστήριξη της γεωργίας για την διατήρηση των θέσεων απασχόλησης και στην ταχεία αύξηση των θέσεων απασχόλησης, κυρίως στον τριτογενή τομέα.

Ειδικότεροι στόχοι κατά τομέα παραγωγής που ενισχύουν τον τουρισμό

▼ Πρωτογενής τομέας

Διαφοροποίηση της παραγωγής προς τα προϊόντα ονομασίας προέλευσης κ.ά.

Προστασία και αξιοποίηση των φυσικών πόρων με ιδιαίτερη έμφαση στην ορθολογική διαχείριση των βοσκοτόπων.

▼ Μεταποίηση και ΜΜΕ

Προσέλκυση επενδύσεων για νέες μονάδες με στόχο την αξιοποίηση των νέων μεταφορικών συνδέσεων που σε μεγάλο βαθμό αίρουν την απομόνωση της περιφέρειας. Αναπλήρωση απωλειών από την εγκατάσταση επιχειρήσεων στην Αλβανία λόγω του χαμηλού εργατικού κόστους.

Στήριξη των ΜΜΕ για την ανάπτυξη εξαγωγικού προσανατολισμού, την καθετοποίηση της αγροτικής παραγωγής και την κατοχύρωση της θέσης τους στην ανερχόμενη αγορά.

▼ Τριτογενής τομέας

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι εμπορευματικές και μεταφορικές υπηρεσίες, η υγεία και εκπαίδευση και οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες αναμένεται να αποτελέσουν τις προωθητικές δραστηριότητες του τομέα. Στους κλάδους αυτούς θα επιδιωχθεί η ταχεία αύξηση της απασχόλησης, η προσαρμογή των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και η παροχή των αναγκαίων υποστηρικτικών υποδομών.

4.6 ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΞΟΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΤΗΣ Γ.Γ. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ, ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ Α' ΚΑΙ Β' ΒΑΘΜΟΥ, ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΤΟΥ ΕΥΡΥΤΕΡΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ.

Στο περιφερειακό επίπεδο, η τουριστική ανάπτυξη προωθείται μέσω του Π.Ε.Π. Ηπείρου 2001-2006.

Άξονες Προτεραιότητας.

Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Περιφέρειας Ηπείρου συγκροτείται από τους εξής έξι Άξονες Προτεραιότητας:

Άξονας 1: Ανάδειξη της Περιφέρειας ως Δυτικής Πύλης της Ευρώπης για την Βόρειο Ελλάδα - Αναπτυξιακή αξιοποίηση του πλεονεκτήματος των μεγάλων έργων μεταφορών.

Άξονας 2: Ενίσχυση των αστικών υποδομών και Υπηρεσιών.

Άξονας 3: Ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας- Προστασία και ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων.

Άξονας 4: Αειφόρος ανάπτυξη της Υπαίθρου

Άξονας 5: Υποστήριξη και Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.

Άξονας 6: Τεχνική βοήθεια

Συνοπτική περιγραφή των μέτρων, στόχων και αναμενόμενων αποτελεσμάτων – επιπτώσεων

Μέτρο 1.1: Επέκταση των υποδομών και εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων

Συνοπτική περιγραφή

Η υλοποίηση του Μέτρου θα γίνει από την Περιφέρεια, με την υποστήριξη του ΥΠΕΘΟ και του ΥΠ.ΑΝ, μέσω Ενδιάμεσου Φορέα Διαχείρισης που θα επιλέξει η Περιφέρεια με ανοιχτή διαδικασία η οποία θα περιγραφεί στο Συμπλήρωμα Προγραμματισμού και θα προσδιορίζει τους επιλέξιμους τομείς εξειδίκευσης, τα κριτήρια αξιολόγησης και επιλογής των ωφελουμένων, τις απαιτήσεις παρακολούθησης και αξιολόγησης και τις διαδικασίες διάχυσης του καινοτομικού αποτελέσματος και επιχειρηματικής αξιοποίησης του. Ειδικό σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων των πράξεων θα οριστεί επίσης στο Συμπλήρωμα προγραμματισμού, το οποίο θα εφαρμόζεται ανά πλαίσια της λειτουργίας και των αρμοδιοτήτων της Διαχειριστικής Αρχής του Προγράμματος και του Ενδιάμεσου Φορέα.

Στόχοι

Το μέτρο 1.2 θα συμβάλλει στους στόχους του Άξονα 1 με:

- ν Δημιουργία νέων υποδομών ή εκσυγχρονισμό και ολοκλήρωση υπάρχουσών υποδομών για την εγκατάσταση ή μετεγκατάσταση επιχειρήσεων και την

προσέγγιση και επώαση επιχειρήσεων τεχνολογικής καινοτομίας.

- ✓ Παροχή κινήτρων για την προσέλκυση επενδύσεων και την ίδρυση νέων μονάδων μεταποίησης ή τον εκσυγχρονισμό μονάδων μεταποίησης που ήδη λειτουργούν.
- ✓ Παροχή ενισχύσεων για την ανάπτυξη από τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας σύγχρονων μεθόδων εμπορίας και επιχειρηματικής δικτύωσης και συνεργασίας.
- ✓ Παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης και δικτύωσης μεταξύ των πραγματικών αναγκών των επιχειρήσεων και των παροχών σύγχρονων υπηρεσιών, βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας και προσαρμογής στο νέο επιχειρηματικό περιβάλλον. Οι υπηρεσίες αυτές θα εξασφαλίσουν την παροχή πληροφόρησης και συμβουλών για την βέλτιστη αξιοποίηση από το σύνολο των ΜΜΕ της Περιφέρειας των διαθέσιμων αναπτυξιακών κινήτρων καθώς και άλλων μορφών υποστήριξης από άλλες πηγές.

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις.

- ✓ Προσέλευση και δημιουργία νέων μονάδων και εκσυγχρονισμός υφιστάμενων εντός των ΒΙ.ΠΕ., ΒΙΟ.ΠΑ της Περιφέρειας.
- ✓ Μεγέθυνση του δυναμικού των επιχειρήσεων
- ✓ Δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης και αντίστοιχη μείωση της ανεργίας.
- ✓ Αύξηση του εισοδήματος και βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της Περιφέρειας,

- ✓ Μεταφορά και διάχυση της σύγχρονης τεχνολογίας και της επιχειρηματικότητας προς τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας.
- ✓ Ενίσχυση και ανάπτυξη σύγχρονων δομών και μεθόδων εμπορίου.
- ✓ Ανάπτυξη της δικτύωσης και της συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων της Περιφέρειας
- ✓ Αύξηση των εξαγωγών και διείσδυση σε νέες αγορές του εξωτερικού.
- ✓ Η ενίσχυση της «εξωστρέφειας», της ανταγωνιστικότητας και της τεχνογνωσίας των επιχειρήσεων.

Μέτρο 1.3 Ανάπτυξη και προώθηση της Καινοτομίας και της Κοινωνίας της Πληροφορίας

Συνοπτική περιγραφή – στόχοι

Για την προώθηση και ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας στις Περιφέρειες θα χρηματοδοτηθούν δράσεις από το ΠΕΠ και από το ΕΠ ΚΤΠ στη βάση ενός σχεδίου δράσης το οποίο θα εκπονηθεί από κάθε Περιφέρεια. Το σχέδιο προβλέπει δράσεις που αποσκοπούν στην επαρκή αντιμετώπιση των ιδιαίτερων αναγκών της περιφέρειας ως προς την επίτευξη των ακόλουθων στρατηγικών στόχων που σχετίζονται και με την τουριστική ανάπτυξη:

- ✓ κοινωνική ανάπτυξη με την προώθηση και χρήση των νέων τεχνολογιών και εφαρμογών με δράσεις via την

βελτίωση της ποιότητας ζωής στην Περιφέρεια, στην υγεία, τις μεταφορές και το περιβάλλον.

- ✓ οικονομική ανάπτυξη της περιφέρειας με την προώθηση και χρήση των νέων αυτών τεχνολογιών στις ΜΜΕ, καθώς και των αντίστοιχων νέων μεθόδων λειτουργίας, π.χ. ηλεκτρονικό εμπόριο, όπως και με την ανάπτυξη της υποδομής επικοινωνιών, ιδιαίτερα σε απομακρυσμένες και δυσπρόσιτες περιοχές.

Το Μέτρο προβλέπεται να χρηματοδοτήσει:

- ✓ Την εισαγωγή καινοτόμων ενεργειών στον Τριτογενή Τομέα, ήτοι την δημιουργία οργανωμένων συστημάτων εξυπηρέτησης των τουριστών.
- ✓ Υποδομές πιστοποίησης και προβολής Ηπειρωτικών Προϊόντων

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις

- ✓ Ισχυροποίηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων
- ✓ Βελτίωση της παραγωγικής διαδικασίας, ενσωμάτωση της καινοτομίας στις μεθόδους διοίκησης και στις πρακτικές λειτουργίας

- ✓ Ενίσχυση των στοιχείων της γνώσης και τεχνολογικής καινοτομίας στις επιχειρήσεις της Περιφέρειας
- ✓ Δημιουργία συνθηκών υποστήριξης για νέους επιχειρηματίες σε καινοτομικές δράσεις
- ✓ Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας.

ΑΞΟΝΑΣ 2

Μέτρο 2.1: Αστικές υποδομές - Περιβάλλον (Υδρεύσεις, απόβλητα, ανάδειξη περιοχών κλπ.)

Συνοπτική περιγραφή – στόχοι

Το μέτρο θα συμβάλει στην ανάδειξη των ελκυστικών στοιχείων του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος των πόλεων και των περιαστικών περιοχών, στη βελτίωση των συνθηκών κυκλοφορίας και χρήσης των εξυπηρετήσεων των πόλεων. Τα έργα περιβάλλοντος θα αφορούν κυρίως έργα υδρεύσεων με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας του πόσιμου νερού και έργα διαχείρισης στερεών αποβλήτων με σκοπό τη σταδιακή μείωση του όγκου των αποβλήτων. Τελικός στόχος του μέτρου είναι η δημιουργία ενός ελκυστικού περιβάλλοντος με το οποίο οι πόλεις θα αποτελέσουν πόλο έλξης για επισκέπτες και επιχειρήσεις και θα βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των κατοίκων.

Το μέτρο θα χρηματοδοτήσει:

- ✓ Παρεμβάσεις βελτίωσης βασικών οδικών αξόνων
- ✓ Παρεμβάσεις προστασίας και αξιοποίησης του υδάτινου δυναμικού.
- ✓ Παρεμβάσεις πολεοδομικού σχεδιασμού
- ✓ Δράσεις διαχείρισης στερεών αποβλήτων
- ✓ Παρεμβάσεις προστασίας και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις

- ✓ Βελτίωση των αστικών συνθηκών κυκλοφορίας
- ✓ Κυκλοφοριακή αποσυμφόρηση των πόλεων
- ✓ Ανάδειξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και αναβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος
- ✓ Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων
- ✓ Αύξηση της τουριστικής κίνησης της πόλης

Μέτρο 2.2: Υποδομές Υγείας - Πρόνοιας - Εκπαίδευσης

Συνοπτική περιγραφή – στόχοι

Το μέτρο θα συμβάλει στην ανάδειξη της Περιφέρειας ως ευρύτερου Κέντρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, έρευνας και τεχνολογίας και σύγχρονων υπηρεσιών υγείας με περιφερειακή, εθνική και βαλκανική εμβέλεια.

Το μέτρο θα χρηματοδοτήσει:

- ✓ Τον εκσυγχρονισμό του ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού των νοσοκομείων
- ✓ Την αναβάθμιση των ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης
- ✓ Τον εκσυγχρονισμό των υποδομών και τον εξοπλισμό των Τριτοβάθμιων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων
- ✓ Τις υποδομές και τον εξοπλισμό στην Υγεία και Πρόνοια

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις:

- ✓ Προσφορά υπηρεσιών υγείας υψηλού επιπέδου
- ✓ Ενίσχυση της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ήπειρο
- ✓ Ενίσχυση της επαγγελματικής κατάρτισης

Μέτρο 2.3: Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας - ΕΤΠΑ

Συνοπτική περιγραφή – στόχοι

Το μέτρο αναφέρεται στην αύξηση της λειτουργικότητας και δυναμικότητας τμημάτων των πολεοδομικών συγκροτημάτων της Περιφέρειας. Επίσης περιλαμβάνονται ολοκληρωμένες δράσεις αναζωογόνησης υποβαθμισμένων περιοχών. Οι περιοχές αυτές θα προσδιοριστούν σε επίπεδο ζώνης μικρής κλίμακας και με βάση κριτήρια που θα διαμορφωθούν με την συνεργασία εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών.

Το μέτρο θα χρηματοδοτήσει:

- ✓ Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις στον πολεοδομικό ιστό των πόλεων (οδοποιία, περιβάλλον, πρόνοια, επιχειρηματικότητα κλπ.), σε συνδυασμό και συνάφεια με το αντίστοιχο μέτρο που χρηματοδοτείται από το ΕΚΤ.
- ✓ Δράσεις στον τομέα του περιβάλλοντος που θα αφορούν κυρίως ενέργειες για τη βελτίωση της ποιότητας του πόσιμου νερού και τη διαχείριση των απορριμμάτων με σκοπό την πρόληψη δημιουργίας μεγάλου όγκου αποβλήτων και τη σταδιακή μείωση αυτού.

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις

- ✓ Αναβάθμιση προβληματικών και μειονεκτικών περιοχών
- ✓ Βελτίωση της Ποιότητας ζωής
- ✓ Αύξηση της λειτουργικότητας και δυναμικότητας των πολεοδομικών συγκροτημάτων της Περιφέρειας
- ✓ Ανασυγκρότηση του πολεοδομικού ιστού των πόλεων

Στόχοι

Οι βασικοί στόχοι του Μέτρου είναι:

- ✓ Η αναβάθμιση και ανάπτυξη των προσόντων και η βελτίωση της απασχολησιμότητας του ανθρώπινου δυναμικού μειονεκτικών αστικών ζωνών.

- ✓ Η αύξηση της προσφοράς ίσων ευκαιριών απασχόλησης μεταξύ των δύο φύλων.
Συνοπτική περιγραφή του Μέτρου
- ✓ Το Μέτρο περιλαμβάνει τρεις Δράσεις:
- ✓ Επαγγελματική κατάρτιση (πεδίο παρέμβασης 23), που περιλαμβάνει ενέργειες για την αναβάθμιση των προσόντων του ανθρώπινου δυναμικού των αστικών περιοχών-στόχων.
- ✓ Προώθηση της απασχόλησης (πεδίο παρέμβασης 21), που περιλαμβάνει ενέργειες επιδότησης της απασχόλησης και της αυταπασχόλησης στις αστικές περιοχές-στόχους.
- ✓ Συμβουλευτικές υποστηρικτικές δράσεις (πεδίο παρέμβασης 21), που περιλαμβάνει ενέργειες συμβουλευτικής υποστήριξης στις αστικές περιοχές - στόχους.

ΑΞΟΝΑΣ 3

<i>Μέτρο 3.1: Προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος</i>

Συνοπτική περιγραφή - στόχοι:

Το μέτρο 3.1 θα συμβάλλει στην βελτίωση των περιβαλλοντικών υποδομών και την προστασία των ευαίσθητων παράκτιων και εσωτερικών οικοσυστημάτων καθώς και των ορεινών περιοχών της περιφέρειας. Στα πλαίσια του συμπληρώματος προγραμματισμού, η εξειδίκευση των μέτρων που αφορούν στην αστική ανάπτυξη και το περιβάλλον θα περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, δράσεις για την επίλυση των προβλημάτων χωροταξίας (αυθαίρετη δόμηση κλπ.) καθώς και δράσεις ευαισθητοποίησης του κοινού σε περιβαλλοντικά θέματα.

Το μέτρο θα χρηματοδοτήσει δράσεις που αναφέρονται σε :

- ✓ Έργα κατασκευής χώρων υγειονομικής ταφής απορριμμάτων,
- ✓ Έργα κατασκευής και βελτίωσης εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων και βοθρολυμάτων,
- ✓ Έργα προστασίας βιοτόπων και φυσικών σχηματισμών
- ✓ Έργα αναπλάσεων-διαμορφώσεων παράκτιων περιοχών
- ✓ Έργα διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος
- ✓ Τελικός στόχος είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της περιφέρειας και η αξιοποίηση της ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος για την οικονομική ανάπτυξη της.

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις

- ✓ Ορθολογική διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων
- ✓ Η προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος που θα έχει σαν αποτέλεσμα να καταστούν ελκυστικότερες οι περιοχές για ανάπτυξη και αύξηση της τουριστικής κίνησης
- ✓ Προστασία του υδάτινου δυναμικού και ορθολογική αξιοποίηση του
- ✓ Προστασία των ευαίσθητων οικοσυστημάτων
- ✓ Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και της ποιότητας ζωής των κατοίκων
- ✓ Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου
- ✓ Προστασία της υπό εξαφάνιση πανίδας και χλωρίδας
Συγκράτηση του πληθυσμού στις ορεινές περιοχές.

Μέτρο 3.2. Ενίσχυση των υποδομών και της επιχειρηματικότητας ανταγωνιστικότητας στον τριτογενή τομέα, αξιοποίηση φυσικών πόρων

Συνοπτική περιγραφή - στόχοι:

Το Μέτρο 3.2 θα συμβάλει στην ανάπτυξη και αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος με την προσαρμογή του στο νέο περιβάλλον του εθνικού, ευρωπαϊκού και διεθνούς ανταγωνισμού, την υιοθέτηση των νέων και σύγχρονων μεθόδων οργάνωσης και διοίκησης, την προώθηση δραστηριοτήτων που απαιτούνται για υποστήριξη και ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, την αξιοποίηση και την προώθηση συνεργασιών και δικτυώσεων καθώς και των ειδικών μορφών τουρισμού στις ορεινές περιοχές.

Το μέτρο θα χρηματοδοτήσει σε ποσοστό 30% περίπου (9.537.000 Euros) τον εκσυγχρονισμό των υπάρχουσών τουριστικών μονάδων και την δημιουργία νέων.

Η φέρουσα ικανότητα των περιοχών που θα αναπτυχθούν τουριστικά πρέπει να λαμβάνεται υπόψη συνεκτιμώντας την

κατάταξη των περιοχών -ζωνών με βάση την ισχύουσα νομοθεσία 2601/98 και τις σχετικές υπουργικές αποφάσεις. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην φέρουσα ικανότητα των υπό ανάπτυξη περιοχών που θα βρίσκονται σε περιοχές Natura 2000.

Το μέτρο θα χρηματοδοτήσει ενέργειες:

- ✓ Εκσυγχρονισμού τουριστικών μονάδων.
- ✓ Μετατροπής παραδοσιακών κτιρίων σε τουριστικά καταλύματα.
- ✓ Ανάπτυξης ορεινού και οικολογικού τουρισμού και τουρισμού περιπέτειας.
- ✓ Επενδύσεις ποιοτικού εκσυγχρονισμού υφισταμένων τουριστικών μονάδων ή μετατροπής διατηρητέων παραδοσιακών κτισμάτων σε τουριστικά καταλύματα
- ✓ Δημιουργία και συμπλήρωση των υποστηρικτικών υποδομών
- ✓ Νέες εναλλακτικές μορφές τουρισμού
- ✓ Δράσεις βελτίωσης της ποιότητας των προσφερομένων υπηρεσιών τουριστικής υποδοχής και φιλοξενίας

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις

- ✓ Αύξηση αριθμού επισκεπτών και διανυκτερεύσεων.
- ✓ Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου
- ✓ Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.
- ✓ Αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων της Περιφέρειας
- ✓ Η ενίσχυση της εξωστρέφειας, της ανταγωνιστικότητας και της τεχνογνωσίας των επιχειρήσεων
- ✓ Η ποιοτική και δυναμική τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας με την δημιουργία και την αναβάθμιση των υποδομών καθώς και με στοχοθετημένες δράσεις ενίσχυσης του ιδιωτικού τομέα, με σκοπό την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την προσφορά τουριστικών υπηρεσιών υψηλού ποιοτικού επιπέδου.

Μέτρο 3.3: Ανάδειξη πολιτισμικών στοιχείων

Συνοπτική περιγραφή - στόχοι:

Το Μέτρο 3.3. θα συμβάλει:

- ✓ στην προστασία, ανάδειξη και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς των περιοχών της Περιφέρειας

Το μέτρο θα χρηματοδοτήσει:

- ✓ έργα και δράσεις αποκατάστασης, ανάδειξης και προβολής της πολιτιστικής κληρονομιάς

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις

- ✓ Αύξηση του τουριστικού ρεύματος
- ✓ Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου
- ✓ Ανάπτυξη διακρατικής συνεργασίας

Μέτρο 3.4 Μηχανισμοί υποστήριξης και προβολής του τουριστικού προϊόντος

Συνοπτική περιγραφή - στόχοι:

Βασικός στόχος του Μέτρου 3.4 είναι η ανάπτυξη καινοτόμων δράσεων για την ορθολογική και σύγχρονη οργάνωση της τουριστικής δραστηριότητας, με ενέργειες και μέσα τα οποία θα επαναπροσδιορίσουν ολόκληρο το προϊόν της Περιφέρειας. Κατ' αυτόν τρόπο θα επιτευχθεί καλύτερη υποστήριξη των τουριστικών επιχειρήσεων και των διάφορων φορέων που εμπλέκονται καθ' οιονδήποτε τρόπο στην τουριστική δραστηριότητα.

Το μέτρο θα χρηματοδοτήσει:

- ✓ Σχεδιασμό και υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου προγράμματος προώθησης του τουριστικού προϊόντος και του πολιτιστικού πλούτου με κάλυψη των πεδίων της παραγωγής, της τιμής, και των εμπλεκόμενων στο τουριστικό προϊόν φορέων.

- ✓ Παραγωγή, με σκοπό την ευρεία διανομή, εγχειριδίων τουριστικού εμπορίου
- ✓ Οργάνωση επαφών γνωριμίας και διαφόρων διακρατικών συνεργασιών με φορείς οι οποίοι εμπλέκονται στην τουριστική δραστηριότητα
- ✓ Συμμετοχές σε εμπορικές, θεματικές και τουριστικές εκθέσεις της Ελλάδας και του εξωτερικού
- ✓ Ανάπτυξη εκστρατείας προβολής όλων των τουριστικών περιοχών της Περιφέρειας με σκοπό την σύνδεση τους (Θάλασσα-Βουνό)
- ✓ Ανάπτυξη και δημιουργία ιστοσελίδων για χρησιμοποίηση του διαδικτύου ως αποτελεσματικού εργαλείου προώθησης των περιοχών
- ✓ Δημιουργία ταυτότητας ως «σήματος κατατεθέντος» για περιοχές διάφορων μορφών τουρισμού
- ✓ Δημιουργία σήματος ποιότητας για τις παρεχόμενες υπηρεσίες και τις μονάδες εξυπηρέτησης

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις:

- ✓ Αναβάθμιση της ποιότητας στην τουριστική δραστηριότητα
- ✓ Ορθολογική αξιοποίηση των τουριστικών πεδίων
- ✓ Διάχυση της τουριστικής κατανάλωσης
- ✓ Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου
- ✓ Σύνδεση των περιοχών μαζικού τουρισμού (παραθαλάσσιος) με αυτές της ενδοχώρας
- ✓ Εκσυγχρονισμός των προσφερόμενων υπηρεσιών, σύμφωνα με τις νέες απαιτήσεις της αγοράς
- ✓ Βελτίωση των δεικτών (αφίξεις, διανυκτερεύσεις, μέσος όρων ημερών διαμονής)

**Μέτρο 4.3: Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις
- Προβολή τοπικών προϊόντων**

Στόχοι

Οι βασικοί στόχοι του Μέτρου είναι:

- ✓ Η ανασυγκρότηση του παραγωγικού ιστού του αγροτικού χώρου της Περιφέρειας.
- ✓ Η ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα, κυρίως της φυτικής αλλά και της ζωικής παραγωγής, μέσω της μείωσης του κόστους παραγωγής και της βελτίωσης της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων.
- ✓ Η αύξηση ή αναδιάταξη της παραγωγής σε προϊόντα που δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα διάθεσης.
- ✓ Η αναβάθμιση της εμπορικής διείσδυσης των αγροτικών προϊόντων της Περιφέρειας στις αγορές του εσωτερικού και του εξωτερικού, μέσω της παραγωγής και εμπορίας προϊόντων πιστοποιημένης ποιότητας (βιολογικών προϊόντων, ΠΟΠ, ΠΓΕ κλπ).
- ✓ Η διαφύλαξη και η βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος, των συνθηκών υγιεινής και του επιπέδου καλής διαβίωσης των ζώων.
- ✓ Η προώθηση της διαφοροποίησης των δραστηριοτήτων στην εκμετάλλευση, στο πλαίσιο δράσεων που αφορούν γεωργικά προϊόντα του Παραρτήματος 1 της Συνθήκης.
- ✓ Η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης και των συνθηκών διαβίωσης, εργασίας και παραγωγής των κατοίκων της υπαίθρου και ιδίως των γεωργών και των οικογενειών τους.

Μέτρο 4.4: Προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη γεωργία, τη δασοκομία, τη διατήρηση του τοπίου καθώς και τις συνθήκες εκτροφής ζώων (Άρθρο 33 παύλα 11 του Καν. 1257/99)

Συνοπτική περιγραφή - στόχοι:

Το Μέτρο 4.4 θα συμβάλει στη προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη γεωργία, την κτηνοτροφία, τη δασοκομία και με τη διατήρηση του τοπίου.

Το μέτρο θα χρηματοδοτήσει:

A. Μετεγκαταστάσεις οχλουσών πτηνοκτηνοτροφικών μονάδων και χειρισμός αποβλήτων

B. Δράσεις για την προστασία ανάδειξη και ανάπτυξη του γεωργικού και αγροτικού περιβάλλοντος και των προστατευομένων περιοχών Natura 2000. Η δημιουργία

δομών για τη διαχείριση των ζωνών αυτών είναι προτεραιότητα (ιδίως για τα δύο Εθνικά Πάρκα).

Γ. Έργα προστασίας των μνημείων της φύσης (αφορά περιοχές Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης) όπως:

- ✓ Ανάδειξη και συντήρηση πανίδας και χλωρίδας για την προστασία δασυλλίων αρχέγονων φυτών, δρυμώνων και καστανώνων, την συντήρηση και ανάδειξη βοτανικών κήπων, κλπ.
- ✓ Ανάδειξης και προστασίας υδάτινων συλλογών, βραχωδών σχηματισμών και πεζουλιών (εφόσον δεν χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ).

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις:

- ✓ Βελτίωση συνθηκών εκτροφής ζώων
- ✓ Προστασία δημόσιας υγείας
- ✓ Βελτίωση ποιότητας παραγομένου κρέατος
- ✓ Προστασία του περιβάλλοντος
- ✓ Για την τρίτη δράση τα αποτελέσματα και οι επιπτώσεις θα προσδιορισθούν από το Ειδικό Αναπτυξιακό Σχέδιο που θα εκπονηθεί για το σκοπό αυτό.

Φυσικοί δείκτες – Αποτελέσματα

Μετεγκαταστάσεις σε 60 εκμεταλλεύσεις που ρυπαίνουν.

Παρεμβάσεις προστασίας περιβάλλοντος σε 4 περιοχές Natura 2000.

Εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού σε 34 Κτηνοτροφικές μονάδες.

Μέτρο 4.6: Ανακαίνιση και ανάπτυξη των οικισμών , προστασία και διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς (Άρθρο 33 παύλα έκτη του Καν. 1257/99)

Συνοπτική περιγραφή - στόχοι:

Το Μέτρο 4.6 θα συμβάλει στην προστασία και αναβάθμιση επιλεγμένων περιοχών από τις περιοχές ολοκληρωμένης ανάπτυξης της Περιφέρειας που παρουσιάζουν οικοτουριστικό ενδιαφέρον.

Το μέτρο θα χρηματοδοτήσει:

Έργα αποκατάστασης και ανάδειξης ανθρωπογενούς περιβάλλοντος όπως:

- ✓ Αποκατάσταση όψεων κτισμάτων και πλατειών.
- ✓ Δημιουργία μονάδων στάθμευσης.
- ✓ Ανάδειξη ειδικών λιθοδομών.
- ✓ Οι κύριες κατηγορίες πράξεων που θα υλοποιηθούν στα πλαίσια του Μέρους είναι, ενδεικτικά, οι εξής:
- ✓ Έργα αποκατάστασης δημόσιων και ιδιωτικών κτιρίων, πλατειών κλπ.

- ✓ Έργα δημιουργίας μονάδων στάθμευσης.
- ✓ Έργα ανάδειξης ειδικών λιθοδομών.
- ✓ Έργα που σχετίζονται γενικώς με την ποιότητα ζωής στους οικισμούς.
- ✓ Ανακαίνιση παραδοσιακών στοιχείων του τοπικού οικιστικού περιβάλλοντος
- ✓ Προστασία και διατήρηση παραδοσιακών στοιχείων της αγροτικής κληρονομιάς (π.χ. νερόμυλοι, ανεμόμυλοι, γεφύρια κ.λ.π.)
- ✓ Διατήρηση παραδοσιακών αγροτικών εργασιών και συνηθειών

Μέτρο 4.7: Στήριξη της επιχειρηματικότητας στις ορεινές περιοχές, καινοτόμες δράσεις (Άρθρο 33 παύλες έβδομη και δέκατη του Καν. 1257/99)

Συνοπτική περιγραφή - στόχοι:

Το Μέτρο 4.7 θα συμβάλει στην ανάπτυξη της βιοτεχνίας καθώς και των ειδικών μορφών τουρισμού στις ορεινές περιοχές. Επίσης στην αύξηση των εισοδημάτων των κατοίκων των περιοχών αυτών με τη διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων για να παρασχεθεί η δυνατότητα δημιουργίας πολλαπλών δραστηριοτήτων και απόκτηση εναλλακτικών εισοδημάτων. Θα τηρηθεί ο κανόνας του 35% σύμφωνα με το άρθρο 29(4)β του Κανονισμού 1260/99.

Το μέτρο θα χρηματοδοτήσει ενέργειες όπως:

- ✓ Δημιουργίας μικρών μεταποιητικών μονάδων βιοτεχνίας αξιοποίησης γεωργικών τοπικών προϊόντων ή παράγωγα της παραγωγικής διαδικασίας με

παραδοσιακό τρόπο στους τομείς γάλα, κρασί, οπωροκηπευτικά.

- ✓ Εκσυγχρονισμού μονάδων παραδοσιακής βιοτεχνίας.
- ✓ Εκσυγχρονισμού τουριστικών μονάδων.
- ✓ Μετατροπής παραδοσιακών κτιρίων σε τουριστικά καταλύματα.
- ✓ Ανάπτυξης ορεινού και οικολογικού τουρισμού, αγροτουρισμού και τουρισμού περιπέτειας.

Φυσικοί δείκτες - αποτελέσματα

Με το ρετρό επιδιώκεται η παρέμβαση σε 50 περίπου επενδύσεις.

Μέτρο 4.8: Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανάπτυξης περιοχών στην ύπαιθρο με συγκροτημένες και συνεκτικές δράσεις

Συνοπτική περιγραφή - στόχοι:

Το Μέτρο 4.8 θα συμβάλλει στην παραγωγική ανασυγκρότηση των ορεινών και ημιορεινών περιοχών με την ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας σε όλους τους παραγωγικούς τομείς και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Το μέτρο θα χρηματοδοτήσει:

Ενέργειες υποστήριξης της ανάπτυξης ολοκληρωμένης μορφής οικονομικών δραστηριοτήτων κυρίως με την κατασκευή μικρών δημόσιων έργων που αναδεικνύουν μικροπεριοχές. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

- ✓ Δίκτυα εξυπηρέτησης τουριστικών και αγροτικών περιοχών
- ✓ Επαρχιακό δίκτυο
- ✓ Υποστηρικτικές ενέργειες βελτίωσης της λειτουργίας χιονοδρομικών κέντρων
- ✓ Ανάδειξη ορεινών διασχίσεων και διαδρομών για ποδηλασία
- ✓ Δημιουργία και ανάδειξη αναρριχητικών πεδίων
- ✓ Ενίσχυση δραστηριοτήτων σε υδατικούς πόρους (μελέτες ανά λεκάνη απορροής)
- ✓ Ιαματικά θεραπευτικά κέντρα
- ✓ Δράσεις υποστήριξης τοπικών προϊόντων
- ✓ Αξιοποίηση υδάτινου δυναμικού
- ✓ Εισαγωγή σύγχρονων μεθόδων εμπορίας συμπεριλαμβανομένων και του ηλεκτρονικού εμπορίου από τις επιχειρήσεις ορεινών περιοχών.

Μέτρο 4.9 Παρεμβάσεις στην αλιεία

Συνοπτική περιγραφή - στόνοι

Το Μέτρο θα συμβάλλει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση του αλιευτικού τομέα και θα χρηματοδοτήσει:

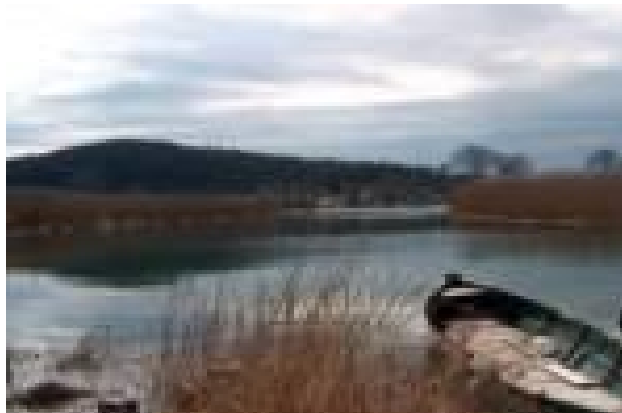
- ✓ Κατασκευή αλιευτικών καταφυγίων.
- ✓ Βελτιωτικά έργα λιμνοθαλασσών.
- ✓ Δράσεις ανάδειξης του αλιευτικού τομέα με έργα αξιοποίησης λιμνών - παράκτιων περιοχών καθώς και

μελέτες αξιοποίησης περιοχών άμεσα εξαρτημένων από την αλιεία, και μελέτες χωροθέτησης υδατοκαλλιεργητικών δραστηριοτήτων παράκτιων περιοχών.

Το Μέτρο 4.9 θα συμβάλλει στην μείωση του κόστους των αλιευτικών προϊόντων και την βελτίωση της ποιότητας ζωής των αλιέων.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

- ✓ Βελτίωση της ποιότητας των αλιευμάτων
- ✓ Αύξηση απασχόλησης στην αλιεία - Βελτίωση εισοδήματος

Μέτρο 4.10: Υποδομές μεταφορών στην ύπαιθρο

Συνοπτική περιγραφή - στόχοι:

Το Μέτρο 4.10 θα συμβάλλει στη δημιουργία ενός σύγχρονου συστήματος οδικής επικοινωνίας στις ορεινές και παράκτιες περιοχές της περιφέρειας.

Το Μετρό θα χρηματοδοτήσει έργα βελτίωσης του οδικού δικτύου με πρώτη προτεραιότητα το επαρχιακό οδικό

δίκτυο και την σύνδεση των τουριστικών και αγροτικών περιοχών με το εθνικό δίκτυο και τους αυτοκινητοδρόμους και επόμενες προτεραιότητες την βελτίωση του υπολοίπου επαρχιακού οδικού δικτύου και το διαδημοτικό και τοπικό οδικό δίκτυο.

Τελικός στόχος του Μέτρου είναι, σε συνέργια με τις άλλες δράσεις του Άξονα, σχετικές δράσεις άλλων αξόνων του ΠΕΠ και δράσεις του Εθνικού Σκέλους του ΚΠΣ και του Ταμείου Συνοχής, η άρση της ενδοπεριφερειακής απομόνωσης και η ανάπτυξη επιχειρηματικότητας σε όλους τους τομείς παραγωγής.

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις:

- ✓ Αύξηση της οδικής ασφάλειας
- ✓ Βελτίωση της βατότητας του οδικού δικτύου
- ✓ Αύξηση της ταχύτητας και συντόμευση των χρόνων διαδρομής
- ✓ Μείωση του κόστους μεταφοράς των εμπορευμάτων
- ✓ Βελτίωση της πρόσβασης των επισκεπτών σε τουριστικές περιοχές.
- ✓ Ευκολότερη και ταχύτερη προσπέλαση των κατοίκων στα μεγάλα αστικά κέντρα και στους μεταφορικούς άξονες.
- ✓ Άρση της ενδοπεριφερειακής απομόνωσης
- ✓ Βελτίωση της ενδοεπικοινωνίας στους νέους δήμους αλλά και την διαδημοτική επικοινωνία.

Μέτρο 4.11: Ενίσχυση των κοινωνικών υποδομών υγείας - πρόνοιας - εκπαίδευσης στην ύπαιθρο

Συνοπτική περιγραφή - στόχοι:

Το Μέτρο 4.11 θα συμβάλλει στην βελτίωση του επιπέδου των υπηρεσιών της δημόσιας εκπαίδευσης και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας στην ύπαιθρο.

Το μέτρο θα χρηματοδοτήσει:

- ✓ Στον τομέα της υγείας έργα εκσυγχρονισμού της κτιριακής υποδομής και του ιατρομηχανολογικού και ξενοδοχειακού εξοπλισμού των μονάδων πρωτοβάθμιας περίθαλψης (κέντρα υγείας, περιφερειακά ιατρεία), Στον τομέα της πρόνοιας υποδομές παιδικής προστασίας και υποδομές κέντρων κοινωνικής υποστήριξης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες.
- ✓ Στον τομέα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης βελτίωση των υποδομών και του τεχνολογικού εξοπλισμού με την κατασκευή ή βελτίωση αιθουσών διδασκαλίας, τεχνολογικών εργαστηρίων (πληροφορικής, φυσικοχημείας) και βιβλιοθηκών. Τελικός στόχος του Μέτρου είναι η βελτίωση της -ποιότητας ζωής των κατοίκων της υπαίθρου, η δημιουργία ενός ελκυστικού περιβάλλοντος διαβίωσης, και σε ότι αφορά τις δράσεις του μέτρου στον τομέα της υγείας, αναβάθμιση των υπηρεσιών που είναι διαθέσιμες για τους επισκέπτες της Περιφέρειας

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις:

- ✓ Αναβάθμιση της ποιότητας εκπαίδευσης με την κάλυψη των αναγκών τόσο σε αίθουσες διδασκαλίας όσο και με την προμήθεια της αναγκαίας υλικοτεχνικής υποδομής
- ✓ Λειτουργία σύγχρονου περιφερειακού δικτύου παροχής υπηρεσιών υγείας υψηλής ποιότητας που θα καλύπτει τις ανάγκες των κατοίκων και των επισκεπτών.
- ✓ Λειτουργία δομών κοινωνικής πρόνοιας και παιδικής προστασίας υψηλής ποιότητας
- ✓ Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας

Μέτρο 4.12: Ανάδειξη φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος

Σύντομη περιγραφή - στόχοι:

Το μέτρο θα συμβάλλει στην βελτίωση των περιβαλλοντικών υποδομών και την προστασία των ευαίσθητων παράκτιων και εσωτερικών οικοσυστημάτων της Περιφέρειας.

Οι απαιτήσεις της Οδηγίας 60/2000/CE θα ακολουθηθούν σχετικά με τους υδάτινους πόρους.

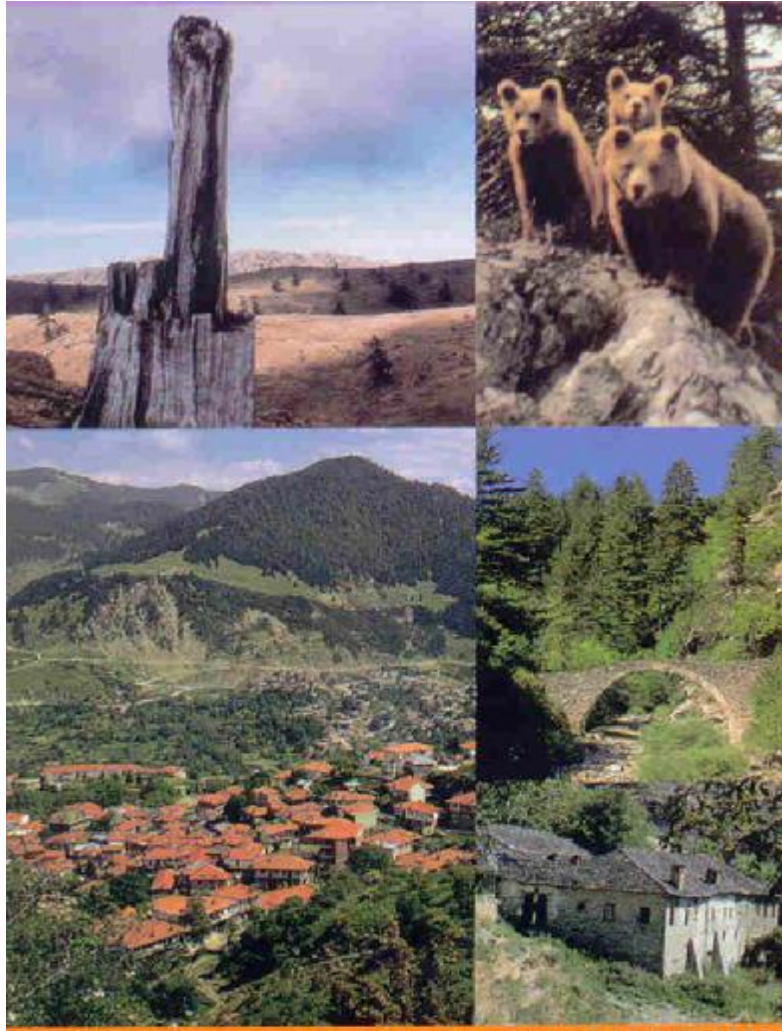
Το μέτρο θα χρηματοδοτήσει:

- ✓ Έργα βελτίωσης των εγκαταστάσεων υδροληψίας και επεξεργασίας νερού (δράσεις που περιλαμβάνουν άντληση υπογείων υδάτων δεν είναι επιλέξιμες)
- ✓ Έργα αναπλάσεων -διαμορφώσεων περιοχών της υπαίθρου
- ✓ Έργα διαχείρισης του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος
- ✓ Έργα χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού.

Αναμενόμενα αποτελέσματα και επιπτώσεις

- ✓ Η προστασία και ανάδειξη του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος
- ✓ Προστασία του υδάτινου δυναμικού και ορθολογικότερη αξιοποίηση του
- ✓ Η βελτίωση των περιβαλλοντικών υποδομών
- ✓ Επίλυση των προβλημάτων ύδρευσης
- ✓ Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

- ✓ Αύξηση τουριστικού ρεύματος
- ✓ Ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

5.1 ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ (ΓΕΝΙΚΑ)

Η ραγδαία ανάπτυξη του «μαζικού» τουρισμού από την δεκαετία του '70 και η κάθοδος των αστικών μαζών του οικονομικά ανεπτυγμένου Ευρωπαϊκού βορρά προς τις ακτές του νότου και της Μεσογείου ανέτρεψε την προηγούμενη τουριστική ισορροπία της χώρας. Η κατάκτηση του δικαιώματος διακοπών των εργαζομένων, η ανάπτυξη των αερομεταφορών και η παράλληλη πτώση των τιμών των ναύλων, η κακώς ευνοούμενη εμπορευματοποίηση, η χειραγώγηση και ολιγοπωλιακή οργάνωση της τουριστικής ζήτησης και προσφοράς ως προπωλούμενων «πακέτων» τουριστικού προϊόντος διαφόρων ανταγωνιστικών προορισμών, οδήγησε σε: έντονες πιέσεις τουριστικών ροών προς τα ήδη διαμορφωμένα τουριστικά κέντρα – πόλους έλξης. Πιέσεις αναζήτησης νέων πόλων σε «δυνάμει» περιοχές, πιέσεις μείωσης των τιμών καταλυμάτων και προσφερόμενων υπηρεσιών, για την δημιουργία ανταγωνιστικών τουριστικών πακέτων.

Και στις τρεις περιπτώσεις οι πιέσεις οδήγησαν σε ανεξέλεγκτες τάσεις ανάπτυξης μέσα και γύρω από τους υπάρχοντες πόλους αλλά και σε νέες περιοχές (ακτές, νησιά, άλλους πόλους έλξης), και συνάμα σε υποβάθμιση των πόρων, φυσικών και πολιτιστικών, καθώς και των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Η τουριστική εικόνα της χώρας τις δεκαετίες 70-80 διαμορφώθηκε με βάση την ζήτηση του μαζικού τουρισμού για ήλιο και θάλασσα. Η διαφοροποίηση του προϊόντος ως προς τον προορισμό «Ελλάδα» δόθηκε μέσω μιας ομογενοποιημένης εικόνας «τυπικού ελληνικού τρόπου ζωής», βασισμένης σε υπεραπλουστευμένα (= εύληπτα για τις μάζες) στοιχεία σκηνοθετημένου παραδοσιακού χωριού-μουσικής-φαγητών-ανθρώπων προτύπων κλπ. Το εντυπωσιακό είναι ότι η τουριστική αυτή εικόνα με την οποία προβλήθηκε η χώρα στο εξωτερικό επικράτησε τόσο, ώστε επηρέασε και την πραγματική διαμόρφωση της τουριστικής προσφοράς στο εσωτερικό. Έτσι επήλθε συν τω χρόνω απόλυτη «ταύτιση» της ελληνικής τουριστικής προσφοράς με την «εικόνα» της με αποτέλεσμα την ομογενοποίηση και αυτής, αδιακρίτως χώρου και τοπικότητας. Ο ίδιος τυποποιημένος παραδοσιακός χώρος – μουσική-φαγητό κλπ σε άπειρα κακέκτυπα της «εικόνας» επαναλαμβάνεται μέχρι σήμερα σε βαθμό υπερβολής σε όλο τον ελλαδικό χώρο, απρόσωπα, χωρίς συσχέτισμό και σύνδεση με την ιδιαιτερότητα και τα χαρακτηριστικά του κάθε τόπου.

Η ομογενοποίηση και η ποιοτική υποβάθμιση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος είχε ως αποτέλεσμα την μείωση της ανταγωνιστικότητάς του, που για μεγάλα χρονικά διαστήματα είχε βασιστεί μόνο στις τιμές. Με το χρόνο δημιουργήθηκαν νέες συνθήκες σε παγκόσμιο επίπεδο στις οποίες το τουριστικό προϊόν έπρεπε να προσαρμοστεί: η ανάδυση νέων τουριστικών αγορών και προϊόντων, η στροφή της ζήτησης σε νέες ειδικές μορφές τουρισμού, η διάδοση των οικολογικών κινημάτων, η συνειδητοποίηση των κινδύνων καταστροφής των φυσικών αποθεμάτων του πλανήτη, η ενσωμάτωση της αειφορικότητας στις πολιτικές ανάπτυξης, η αναζήτηση της πολιτισμικής ταυτότητας στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης.

Η ανάγκη αύξησης της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος τονίζεται ως στόχος της εθνικής τουριστικής πολιτικής σε όλα τα προγραμματικά πλαίσια από την δεκαετία του '80 και έπειτα. Για την επίτευξη του στόχου, οι κύριες κατευθύνσεις που τέθηκαν ήταν: η ποιοτική αναβάθμιση, ο εμπλουτισμός και η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, καθώς και η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού. Ειδικότερα τονίστηκε η έμφαση της έννοιας του πολιτισμού η οποία λειτουργεί οριζόντια, ως άξονας ανάπτυξης που χαρακτηρίζει και διαφοροποιεί το τουριστικό προϊόν. Συμπερασματικά, η ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα, το συγκριτικό πλεονέκτημα, την διαφοροποίηση στη βάση της ταυτότητας κάθε τόπου.

Διάγνωση προβλημάτων κατά τουριστική ενότητα

Από την ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης που προηγήθηκε, επισημάνθηκαν ορισμένα προβλήματα και αδυναμίες σε διάφορους τομείς. Συνοψίζονται παρακάτω τα κυριότερα από τα προβλήματα αυτά.

Τουριστική ανωδομή (καταλύματα)

Στο νομό Ιωαννίνων το σύνολο σχεδόν των κλινών συγκεντρώνεται στα Ιωάννινα, το Μέτσοβο, την Κόνιτσα και τα Ζαγοροχώρια και ειδικότερα στο Τσεπέλοβο, το Πάπιγγο, την Αρίστη και το Μονοδένδρι. Στα ορεινά του Νομού Ιωαννίνων οι συγκεντρώσεις των βοηθητικών καταλυμάτων περιορίζονται στα Ζαγοροχώρια και στην Κόνιτσα.

Τουριστική υποδομή

Γενικά στην Περιφέρεια Ηπείρου παρουσιάζονται μεγάλες ανισότητες ως προς το βαθμό τουριστικής ανάπτυξης και την ύπαρξη εγκαταστάσεων τουριστικής ανωδομής και υποδομής, παρά τον

μεγάλο πλούτο, την ποικιλία και διασπορά των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, που σε πολλές περιοχές παραμένει αναξιοποίητος. Τα κύρια αίτια γι' αυτό είναι το δύσβατο του εδάφους, η κακή προσπέλαση και η μεγάλη χρονοαπόσταση από οικιστικά κέντρα και μεταφορικούς κόμβους και άξονες.

Ιδιαίτερη προβληματική σε προσπελασιμότητα είναι η ορεινή ενδοχώρα, όπου παρατηρείται αδυναμία επικοινωνίας μεταξύ των υποενοτήτων του νομού Ιωαννίνων (π.χ. Βόρεια και Νότια Τζουμέρκα, Ανατολικό Ζαγόρι με Κεντρικό και Δυτικό). Η συμπλήρωση και βελτίωση των οδικών δικτύων και η εξασφάλιση καλής προσπελασιμότητας και διασύνδεσης των τουριστικών ενοτήτων, θα βοηθήσει στην διεύρυνση των τουριστικών κυκλωμάτων και διάχυση των τουριστικών ροών μέσα στο νομό.

Μια άλλη κατηγορία προβλημάτων αφορά τις αρνητικές επιπτώσεις στους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους από την τουριστική ανάπτυξη. Οι πιέσεις και οι συγκρούσεις χρήσεων γης αναμένεται να ενταθούν με την ολοκλήρωση των μεγάλων έργων μεταφορικής υποδομής (Εγνατία Οδός). Θα πρέπει επομένως να αντιμετωπιστούν έγκαιρα, τόσο με ρυθμίσεις και μέτρα στο εσωτερικό των τουριστικών ενοτήτων, όσο και κυρίως με την εκτόνωσή τους προς

νέες περιοχές με δυνατότητα ανάπτυξης. Η ανάπτυξη ειδικών μορφών και δραστηριοτήτων τουρισμού ενέχει τις προϋποθέσεις για την εκτόνωση αυτή, στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η τουριστική υποδομή στο Ν. Ιωαννίνων

Σε ορισμένα σημεία της τουριστικής ενότητας Ζαγοροχωρίων διαπιστώθηκε ανάπτυξη μεγαλύτερη από την επιθυμητή ως προς τον πληθυσμό και την φυσική χωρητικότητα, με προβλήματα συμφόρησης και κινδύνους υποβάθμισης των πόρων. Ο βαθμός ανάπτυξης στο Πάπιγγο έχει φθάσει στα όρια του κορεσμού, ενώ εμφανίζονται τάσεις υπερσυγκέντρωσης στην Αρίστη, στο Τσεπέλοβο και το Μονοδένδρι. Το πρόβλημα εντοπίζεται τόσο στον αριθμό των κλινών, κύριων και βοηθητικών καταλυμάτων, όσο και στον αριθμό των επισκεπτών που διακινούνται στην περιοχή οδικώς (ΙΧ, τουριστικά λεωφορεία).

Συμπεράσματα για την τουριστική υποδομή

Όπως ήδη αναφέρθηκε, τα μέτρα ρύθμισης και ελέγχου των περιοχών αυτών θα πρέπει να αναφέρονται σε κρίσιμα μεγέθη τουριστών και ημερήσιων επισκεπτών καθώς και στην αντίστοιχη ανωδομή και υποδομή (καταλύματα, εγκαταστάσεις εστίασης και αναψυχής, καταστήματα, χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων). Παράλληλα με τα μέτρα ρύθμισης και ελέγχου των περιοχών που παρουσιάζουν προβλήματα, ο σχεδιασμός και η προετοιμασία νέων περιοχών εκτόνωσης της τουριστικής δραστηριότητας, θα βοηθήσει στην άμβλυση των προβλημάτων.

Οι νέες δυνητικές περιοχές εκτόνωσης της τουριστικής δραστηριότητας στο Νομό των Ιωαννίνων είναι ως επί το πλείστον ορεινές, προβληματικές, δυσπρόσιτες και αναξιοποίητες (Τζουμέρκα, Κόνιτσα, Πωγώνι, Παραμυθιά). Η ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού θα συμβάλει στην δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης,

συμπληρωματικού εισοδήματος, στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου και την σταθεροποίηση των πληθυσμών των περιοχών αυτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6.1 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ

Μέσα από την αναζήτηση των δυνατοτήτων και των προϋποθέσεων για την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων στο νομό Ιωαννίνων, ένας από τους στόχους της παρούσας μελέτης είναι η ανάδειξη του συγκριτικού πλεονεκτήματός της για τον τουρισμό. Τα συστατικά στοιχεία που σηματοδοτούν την διαφοροποίηση του τουριστικού του προϊόντος βασίζονται κυρίως στα περιβαλλοντικά, τα πολιτιστικά και κοινωνικοοικονομικά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που αποτελούν την «ταυτότητα» της κάθε ενότητας του νομού και στο σύνολό τους την ολοκληρωμένη «εικόνα» του νομού. Η τουριστική ελκυστικότητα του νομού βασίζεται στην επιμέρους έλξη των τουριστικών της πόρων είτε σε μεμονωμένη θεώρηση (παραδοσιακός οικισμός, φυσικό περιβάλλον) είτε σε θεώρηση συνόλων (σύμπλεγμα παραδοσιακών οικισμών σε υψηλής ποιότητας περιβάλλον). Η θεώρηση κατά σύνολα (χωρικές ενότητες, πολιτισμικές, ιστορικές, περιβαλλοντικές κλπ.) έχει το πλεονέκτημα να αντιμετωπίζει με συνθετικό τρόπο ομάδες πόρων που έχουν την δυνατότητα να λειτουργήσουν συμπληρωματικά και να αποτελέσουν πόλους έλξης (ομάδες – πόλοι). Η αναζήτηση και δικτύωση ομάδων πόρων – πόλων συντελεί στην ανάδειξη της τοπικότητας, της ιδιαίτερης ταυτότητας των περιοχών – ενοτήτων και αποτελεί βάση για την συγκρότηση του τοπικού τουριστικού προϊόντος και της εικόνας του.

6.2 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Με την ανάπτυξη του τουρισμού διακοπών/αναψυχής τόσο στα δυτικά παράλια της Ηπείρου όσο και στην ενδοχώρα (αστικές περιοχές και ορεινά), προσφέρθηκαν αυξημένες ευκαιρίες στους ντόπιους επιχειρηματίες, μικρού και μεσαίου μεγέθους, να ικανοποιήσουν τη ζήτηση κυρίως με επενδύσεις σε μικρής κλίμακας έργα.

Επιπλέον, για την ικανοποίηση της κατηγορίας αυτής του τουρισμού αναπτύχθηκαν ιδιαίτερα οι υποδομές είτε τεχνικές (δίκτυα κοινής ωφέλειας, συγκοινωνιακά έργα κλπ.), είτε κοινωνικές και πολιτιστικές υποδομές, γεγονός που με τη σειρά του ωφέλησε διπλά τις τοπικές κοινωνίες γιατί αφενός αναπτύχθηκε περισσότερο ο εσωτερικός τουρισμός και αφετέρου η ανάπτυξη αυτή είχε ευεργετικότερες επιπτώσεις στους άλλους κλάδους της τοπικής οικονομίας.

Η εξέλιξη αυτή επέβαλε και ένα ισχυρότερο σύστημα ελέγχου και ρυθμίσεων για την αποφυγή των αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον από τη μια, και από την άλλη έναν καλύτερα οργανωμένο και αποκεντρωμένο διοικητικό μηχανισμό για τον συντονισμό των προγραμμάτων και των έργων των δημοσίων και των ιδιωτικών φορέων.

Τόσο ο μαζικός όσο και ο ατομικός και εναλλακτικός τουρισμός στην περιοχή μελέτης, συνέβαλαν στην ενίσχυση της πιο καθυστερημένης και υποανάπτυκτης Περιφέρειας της Ευρώπης. Η ενίσχυση του εισοδήματος και του βιοτικού επιπέδου ήλθε τόσο απ' ευθείας από τους επισκέπτες/τουρίστες, όσο και από τα μέτρα που αναγκάστηκε να λάβει η Πολιτεία, στα πλαίσια της περιφερειακής της αναπτυξιακής της πολιτικής για τον τουρισμό, όπως: επιχορηγήσεις για ανέγερση καταλυμάτων, δανειοδοτήσεις για ορισμένες μορφές

καταλυμάτων, ενίσχυση τοπικών πρωτοβουλιών για πολιτιστικές δραστηριότητες, και άλλα.

6.3 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΕΝ ΔΥΝΑΜΕΙ ΑΠΕΙΛΕΣ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η κατάσταση των περιβαλλοντικά αξιόλογων περιοχών οι οποίες και αποτελούν σημαντικούς τουριστικούς πόρους έχει χαρακτηριστεί ως «γενικά αρκετά καλή» ενώ συγχρόνως επισημαίνεται ότι έχουν αρχίσει οι περιοχές αυτές να δέχονται πιέσεις και απειλές για υποβάθμισή τους. Οι πιέσεις αυτές σε ορισμένες περιπτώσεις είναι σημαντικές. Συγκεκριμένα:

- ✓ Αρκετοί υγρότοποι παρουσιάζονται ευτροφικοί και στην περίπτωση αυτή απαιτείται περαιτέρω διεύρυνση προκειμένου να διευκρινιστούν τα αίτια υποβάθμισής τους.
- ✓ Οι ορεινοί όγκοι βρίσκονται σε καλή κατάσταση φυσικότητας. Δέχονται όμως απειλές από την υπερβόσκηση, την παράνομη υλοτομία και τη λαθροθηρία
- ✓ Γενικά πρέπει να αναφερθεί επίσης ότι πιέσεις που δέχονται οι ευαίσθητες και αξιόλογες περιοχές συνδέονται άμεσα με τις αναπτυξιακές δραστηριότητες

Στα πιο πάνω πρέπει να προστεθούν:

- ✓ Η έλλειψη και η μη ισόρροπη κατανομή επαρκών δημοσίων και ιδιωτικών πόρων για την προστασία και αξιοποίησή τους.
- ✓ Η έλλειψη ενοποίησης και δικτύωσης των αξιόλογων στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος, και ο μη συσχετισμός τους με τα πολιτιστικά δίκτυα σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.
- ✓ Αδυναμίες στην εφαρμογή πολιτικής χρήσεων και πολιτικής γης που να διασφαλίζει τα περιβαλλοντικά ευαίσθητα οικοσυστήματα και τα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, παρέχοντας ταυτόχρονα δυνατότητες παραγωγικής απασχόλησης στον τοπικό πληθυσμό.

- ▼ Έλλειψη συνειδητοποίησης από μεγάλη μερίδα πληθυσμού, της αξίας των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος του νομού, με αποτέλεσμα να ασκούνται πολλαπλές πιέσεις στους φυσικούς πόρους, που αν συνεχιστούν μπορεί να βλάψουν τη φέρουσα ικανότητά τους με συνέπεια να κινδυνεύσουν να απολέσουν τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα.

Στο Νομό Ιωαννίνων οι πιο ευαίσθητες περιοχές σε σχέση με τις υφιστάμενες και τις εν δυνάμει απειλές είναι οι εξής:

- ▼ Λίμνη Ιωαννίνων (ρύπανση)
- ▼ Το Μικρό και το Μεγάλο Πάπιγκο (τουριστική ανάπτυξη)
- ▼ Η χαράδρα του Αώου (διάνοιξη οδικού δικτύου, πιθανή υλοποίηση αναπτυξιακών σχεδίων)
- ▼ Το Οροπέδιο του Μονοδενδρίου (οδοποιία, εξόρυξη)

6.4 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα υπάρχοντα προβλήματα υποβάθμισης των φυσικών πόρων και να αποφευχθεί μελλοντικά η ένταση και ο πολλαπλασιασμός τους, προτείνεται από την χωροταξική μελέτη της Περιφέρειας Ηπείρου και συγκεκριμένα του Νομού Ιωαννίνων:

- ▼ Η αποτελεσματική περιβαλλοντική διαχείρισή τους με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη, ώστε να ελαχιστοποιούνται οι προκαλούμενες ανθρωπογενείς πιέσεις και συγχρόνως να προστατεύονται οι οικολογικά αξιόλογες περιοχές και να υπάρχει σεβασμός στη χωρητικότητα των οικοσυστημάτων των οποίων η ισορροπία δεν θα πρέπει σε οποιαδήποτε περίπτωση να παραβλέπεται.

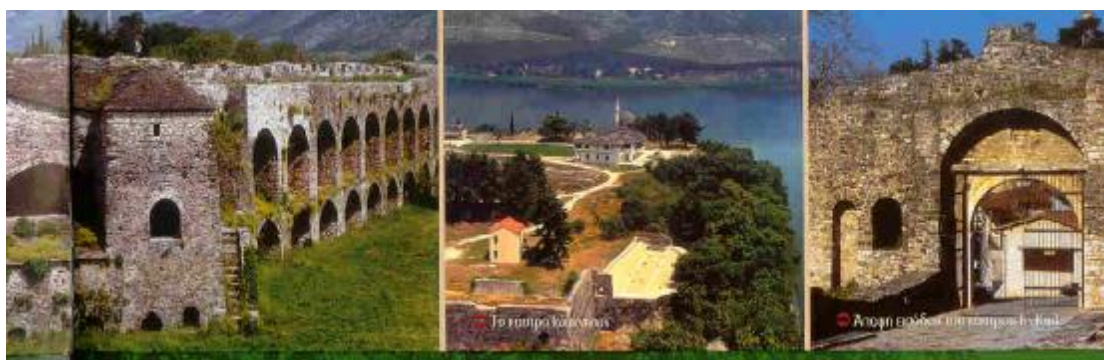
Η περιβαλλοντική διαχείριση θα πρέπει να συνδυαστεί με τη δημιουργία ήπιων παραγωγικών δραστηριοτήτων συμβατών με τις αρχές προστασίας του περιβάλλοντος, με τη συγκράτηση του πληθυσμού και με την πολιτιστική ανάπτυξη που είναι συμβατές με τις αρχές της αειφορίας και της διατήρησης της βιοποικιλότητας όπως αυτές προέκυψαν από τη Σύμβαση του Ρίο και της Agenda 21 της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Λόγω του μεγάλου πλήθους των υπό προστασία περιοχών επιβάλλεται ο καθορισμός προτεραιοτήτων στην εφαρμογή της βέλτιστης περιβαλλοντικής διαχείρισης.

Όσον αφορά τους υγροβιότοπους τα έργα προώθησης του οικοτουρισμού, κατασκευής υποδομών εξυπηρέτησης επισκεπτών αποτελούν ένα στοιχείο προβολής των υγρότοπων αλλά και πιθανή οικονομική στήριξη των διαχειριστικών προγραμμάτων.

Η δημιουργία μικρών τουριστικών καταλυμάτων θα υποστηρίξει την παρουσία περιηγητών στους υγρότοπους, καθώς και ήπιων παραγωγικών δραστηριοτήτων στα ορεινά φυσικά συστήματα.

- ✓ Επίσης βασικός στόχος είναι η προστασία, αναβάθμιση και αξιοποίηση των φυσικών πόρων του περιβάλλοντος με βάση την ορθολογική χωροθέτηση των νέων έργων στο νομό και τη λήψη απαραίτητων μέτρων με σκοπό την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων από την κατασκευή και λειτουργία των έργων

Δίκτυα υποδομών, υπηρεσιών

1. Μεταφορική Υποδομή

Η περιφέρεια της Ηπείρου χαρακτηρίζεται ως αποκομμένη σε σχέση με τον περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό χώρο. Η απομόνωση αυτή οπωσδήποτε οφείλεται στη γεωγραφική της θέση αλλά κατά ένα σημαντικό μέρος οφείλεται και στις υφιστάμενες μεταφορικές υποδομές.

Το υφιστάμενο οδικό δίκτυο και γενικά οι συγκοινωνιακές υποδομές σε συνδυασμό με την ορεινή γεωμορφολογία και τις δυσμενείς καιρικές – κλιματολογικές συνθήκες αποτελεί σοβαρότατο παράγοντα για την απομόνωση όλης της Περιφέρειας Ηπείρου από την Κεντρική Ελλάδα και τη Μακεδονία.

Με δεδομένο ότι υπάρχει έλλειψη δικτύου σταθερής τροχιάς στο νομό, το σοβαρότερο ρόλο καλείται να παίξει το οδικό δίκτυο. Εν τούτοις στο σύνολο του οδικού δικτύου υπάρχουν ικανά τμήματα όπου η κατάστασή τους χαρακτηρίζεται μέτρια έως κακή.

Οι επιβατικές μετακινήσεις είναι χερσαίες (οδικές μετακινήσεις) και γίνονται με δημόσια μεταφορικά συστήματα (ΚΤΕΛ, ταξί) . Όμως η σύνθεση και η ηλικία του στόλου των λεωφορείων των ΚΤΕΛ δεν προσφέρεται για παροχή ικανοποιητικού επιπέδου συγκοινωνίας ενώ ταυτόχρονα υπάρχουν και σοβαρά προβλήματα υποδομής (π.χ. σταθμοί).

Οι αεροπορικές μεταφορές εκτελούνται από το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων. Η σύνδεση Αθηνών – Ιωαννίνων τα τελευταία χρόνια εμφανίζει μία από τις καλύτερες πληρότητες. Επίσης εξετάζεται η δυνατότητα σύνδεσης του αερολιμένα με πόλεις της Ιταλίας, που θα αυξήσει σημαντικά την ελκυστικότητα του νομού ως τουριστικού προορισμού, κυρίως για Ιταλούς, αλλά όχι μόνο για αυτούς.

2. Λοιπή Τεχνική Υποδομή

A. Ενεργειακή υποδομή υπερτοπικής εμβέλειας

Το εθνικό δίκτυο διανομής ηλεκτρικής ενέργειας εκτείνεται σε όλη την περιφέρεια της Ηπείρου. Αποτελείται από δίκτυο υψηλής, μέσης και χαμηλής τάσης. Η ενέργεια που διανέμεται παράγεται από σταθμούς που λειτουργούν στην Περιφέρεια. Σήμερα λειτουργούν τρεις υδροηλεκτρικοί σταθμοί των οποίων η ετήσια παραγωγή ανέρχεται σε 566 GWh.

Υπάρχουν υπό κατασκευή ή αποπεράτωση άλλοι πέντε υδροηλεκτρικοί σταθμοί. Αναμένεται ότι με την λειτουργία των παραπάνω σταθμών η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας θα αυξηθεί κατά 750 GWh. Επίσης μέχρι το 2015 προβλέπεται να λειτουργήσουν

άλλοι οκτώ υδροηλεκτρικοί σταθμοί με υπολογιζόμενη συνολικά ετήσια παραγωγή 1818 GWh.

B. Υποδομές τηλεπικοινωνιών υπερτοπικής εμβέλειας

Από τα διαθέσιμα στοιχεία προκύπτει ότι η βελτίωση των τηλεπικοινωνιών αποτελεί νευραλγικό παράγοντα στην ανάπτυξη – γενική και τουριστική – του Νομού και της Περιφέρειας.

Η κατάσταση της τηλεπικοινωνιακής υποδομής αποδίδεται από τα μεγέθη που αφορούν τους δείκτες: 1) τον αριθμό τηλεφώνων ανά 100 κατοίκους, 2) τον αριθμό των τιμολογιακών μονάδων της περιφέρειας ως προς το μέσο όρο της χώρας, 3) τον αριθμό των τιμολογιακών μονάδων της περιφέρειας ετησίως ανά σύνδεση, 4) τον αριθμό των τιμολογιακών μονάδων ανά κάτοικο ετησίως.

Όλοι αυτοί οι δείκτες υπολείπονται των αντίστοιχων μέσων όρων της χώρας και οπωσδήποτε δεν απεικονίζουν την ακόμα πιο προβληματική κατάσταση που υπάρχει στα απομακρυσμένα από τα αστικά κέντρα, τμήματα του νομού.

Άλλες υπηρεσίες και προϊόντα τηλεπικοινωνιών είναι: 1) η υπηρεσία του ΟΤΕ (hellaspa) που εξυπηρετεί κυρίως τον τομέα επικοινωνίας δεδομένων, 2) η υπηρεσία του ΟΤΕ (hellascom) που εξυπηρετεί τον τομέα μεταβίβασης δεδομένων σε ψηφιακό περιβάλλον, 3) η κινητή τηλεφωνία, 4) υπάρχουν 4 internet providers, 5) τηλεϊεδοποίηση, υπηρεσία του ΟΤΕ που καλύπτει κυρίως την περιοχή του Νομού Ιωαννίνων.

Πρέπει να επισημανθεί επίσης ότι στην ιεράρχηση των περιφερειών ως προς την αναγκαιότητα της γενικής βελτίωσης της τηλεπικοινωνιακής υποδομής, η Ήπειρος και πιο συγκεκριμένα ο Νομός Ιωαννίνων κατέχει τη δεύτερη θέση.

Γ. Αστικά λύματα

Βασικό πρόβλημα στον νομό, και σε όλη την περιφέρεια γενικότερα, αποτελεί η ανεξέλεγκτη διάθεση των απορριμμάτων με αποτέλεσμα να προκαλούνται σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.

Επιπλέον υπάρχει το γενικότερο πρόβλημα της δυσκολίας κοινωνικής αποδοχής για τη χωροθέτηση εκτάσεων για τη διάθεση των λυμάτων καθώς και η ανεπάρκεια σχεδιασμού και η έλλειψη συντονισμού των αρμόδιων φορέων.

Εξ άλλου οι περισσότεροι οικισμοί του νομού άνω των 2000 κατοίκων, δε βρίσκονται σε συμφωνία με τα προβλεπόμενα από την ελληνική και κοινοτική νομοθεσία ούτε ως προς τα δίκτυα αποχέτευσης ούτε ως προς τις Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων (ΕΕΛ).

Στα πλαίσια των προτεινόμενων δράσεων για τη διαχείριση των αστικών λυμάτων περιλαμβάνονται:

- ✓ Η ολοκλήρωση του δικτύου αποχέτευσης και ΕΕΛ που βρίσκονται στο στάδιο της κατασκευής καθώς και η επέκταση και αναβάθμιση των υφιστάμενων προκειμένου να πληρούν κατά κύριο λόγο την ισχύουσα νομοθεσία.

- ✓ Ο προγραμματισμός και η κατασκευή νέων δικτύων αποχέτευσης και ΕΕΛ σε οικισμούς άνω των 2000 κατοίκων σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από τη σχετική νομοθεσία.
- ✓ Η ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία Κέντρου Υποστήριξης των Βιολογικών καθαρισμών σε επίπεδο νομού με σκοπό την παροχή τεχνικής βοήθειας και υποστήριξης στους ΟΤΑ που διαθέτουν ή πρόκειται να κατασκευάσουν τέτοιες μονάδες.

Επιπλέον, σε μελέτη που συντάχθηκε από το ΥΠΕΧΩΔΕ στα πλαίσια της διαμόρφωσης σχετικής πρότασης με θέμα «Ολοκλήρωση υποδομών σε δίκτυα αποχέτευσης και εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων στη χώρα» προτείνεται για το Νομό Ιωαννίνων:

1. η κατασκευή τεσσάρων (4) χώρων Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) για τους οποίους έχει ήδη εγκριθεί η χωροθέτηση (περιοχές Ιωαννίνων, Μετσόβου, Κόνιτσα, Δελβινακίων)
2. η κατασκευή έξι (6) Σταθμών Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων (ΣΜΑ)
3. η κατασκευή ενός (1) Κέντρου Ανακύκλωσης Υλικών (ΚΑΥ).

6.5 ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Η σημερινή χωροταξική – αναπτυξιακή δομή της περιφέρειας δομείται σε κέντρα και άξονες. Τα κύρια κέντρα ανάπτυξης της Περιφέρειας είναι τα αστικά κέντρα των Ιωαννίνων και της Άρτας. Ο άξονας Άρτα – Ιωάννινα – Ηγουμενίτσα συγκεντρώνει τον κύριο όγκο στην (περιορισμένη) ανάπτυξη της περιφέρειας.

Δευτερεύοντα κέντρα ανάπτυξης αποτελούν οι πόλεις Κόνιτσα και Μέτσοβο, οι οποίες αποτελούν σημεία εισόδου στην περιφέρεια από την Αλβανία και την Κεντρική – Βόρεια Ελλάδα αντίστοιχα.

Προοπτικές και δυνατότητες διαγράφονται στην Περιφέρεια και στο νομό:

- ✓ Με τα τρία μεγάλα αναπτυξιακά έργα που ήδη υλοποιούνται: η Εγνατία Οδός, το λιμάνι της Ηγουμενίτσας και η σύνδεση Πρέβεζας – Ακτίου.

Τα έργα αυτά προβλέπεται να δημιουργήσουν νέους πόλους ανάπτυξης και να ενεργοποιήσουν τις αναπτυξιακές δυναμικές, ορισμένες από τις οποίες σήμερα βρίσκονται σε λανθάνουσα κατάσταση. Μετά την υλοποίηση των παραπάνω έργων, θα δημιουργηθεί ένα «αναπτυξιακό τρίγωνο» οριζόμενο από τα τρία αστικά κέντρα Ηγουμενίτσα – Ιωάννινα – Πρέβεζα, τα οποία θα λειτουργήσουν πλέον ως πρωτεύον δίκτυο πόλεων διαπεριφερειακής εμβέλειας, με έμφαση στις παραγωγικές δραστηριότητες του τριτογενή τομέα και ειδικότερα στον τουρισμό, τις μεταφορές και το εμπόριο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Σήμερα, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των παρατηρητών, ο τουρισμός αποτελεί την πρώτη βιομηχανία της Ευρώπης. Η βιομηχανία με τη μεγαλύτερη ανάπτυξη, τις περισσότερες νέες θέσεις εργασίας, τη μεγαλύτερη συμβολή στο εθνικό εισόδημα.

Στο γίνεσθαι αυτό η Ελλάδα κατέχει εξέχουσα θέση και ο ελληνικός τουρισμός διαθέτει τεράστιες δυνατότητες. Ο τουρισμός, με τα τόσα προβλήματα, έχει πετύχει σημαντικά βήματα. Είναι πλέον καιρός να αντιμετωπιστεί με περισσότερη σοβαρότητα, αφού διεθνώς περνά στην πρώτη γραμμή της οικονομικής δραστηριότητας.

Η Ελλάδα διαθέτει άφθονη μοναδικά ελκυστική πρώτη ύλη, που την έχει καταξιώσει στην παγκόσμια τουριστική αγορά. Ωστόσο, η πρώτη ύλη είναι μία απαραίτητη προϋπόθεση αλλά όχι επαρκής. Ο διεθνής ανταγωνισμός είναι εξαιρετικά οξύς.

Ο τουρισμός και γενικότερα η ταξιδιωτική βιομηχανία, έχουν παρουσιάσει μία πρωτοφανή ανάπτυξη τις τελευταίες δεκαετίες σε ολόκληρη την υφήλιο. Πράγματι, ενώ το 1950 οι διεθνείς αφίξεις ταξιδιωτών ήταν 25 εκατομμύρια περίπου, στο γύρισμα της χιλιετίας ξεπέρασαν τα 600 εκατομμύρια, ενώ οι προβολές του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού για το έτος 2010 ανεβάζουν το σχετικό αριθμό στο 1 δισεκατομμύριο περίπου. Βεβαίως, οι εκτιμήσεις αυτές αφορούν το διεθνή τουρισμό. Αν υπολογιστούν και οι μετακινήσεις τουριστών εντός των ορίων κάθε χώρας (εσωτερικός τουρισμός), οι συνολικές τουριστικές μετακινήσεις είναι πολλαπλάσιες.

Αντίστοιχους και, αναλογικά, εντονότερους ρυθμούς ανάπτυξης έχει να παρουσιάσει η τουριστική βιομηχανία στη χώρα μας, τόσο από πλευράς της τουριστικής ζήτησης όσο και της προσφοράς. Από

σχεδόν μηδαμινές εισροές διεθνών τουριστών προ 50 ετών, το έτος 2000 υπολογιζόταν ότι θα υπερβούν τα 13 εκατομμύρια. Ανάλογη ανάπτυξη έχει να παρουσιάσει και η τουριστική προσφορά, με την αλματώδη αύξηση των υπηρεσιών φιλοξενίας καθώς και μιας πλειάδας παρεμφερών υπηρεσιών όπως είναι οι υπηρεσίες της μεταφοράς, των τουριστικών ενδιάμεσων (τουριστικοί πράκτορες), της εστίασης και πολλών άλλων κλάδων υποστήριξης.

Παρόλα αυτά, τα προβλήματα είναι πολλά και κανείς δεν μπορεί να το αρνηθεί. Είναι ένας τομέας εξαιρετικά ευαίσθητος, που επηρεάζεται καθοριστικά από τους πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς κραδασμούς. Γι' αυτό απαιτεί μακροπρόθεσμη, σταθερή πολιτική. Το τρίπτυχο, αναβάθμιση, περιβάλλον και εκπαίδευση πρέπει να αποτελέσει τον άξονα της πολιτικής αυτής. Η ύπαρξη σειράς εξωτερικών –είτε βαθύτερων είτε συγκυριακών παραγόντων- από τη μία αλλά και σειράς ενδογενών, διαρθρωτικών, χρόνιων και γνωστών-άλυτων προβλημάτων από την άλλη, επιδρούν στην τουριστική ανάπτυξη αρνητικά.

Σ' αυτά περιλαμβάνονται:

- ✓ Ο καταλυτικός ρόλος της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 στην παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα και στη συμπεριφορά των τουριστών ταξιδιωτών, που δημιούργησαν ένα καίριο πλήγμα στις αερομεταφορές και στον τομέα των ταξιδιών. Ωστόσο οι συνθήκες φοβίας που δημιουργήθηκαν απλώς επιτάχυναν και ίσως μεγιστοποίησαν την ήδη υπάρχουσα κρίση στον τουρισμό.
- ✓ Ο πόλεμος στο Ιράκ.
- ✓ Η διασπορά του τουρισμού σε νέες αγορές, ανά τον κόσμο και πολλές ανακατατάξεις στη διεθνή τουριστική σκηνή.
- ✓ Ο σκληρός διεθνής ανταγωνισμός.
- ✓ Η μονοπωλιακή διάρθρωση της τουριστικής αγοράς.

- ✓ Το «σκληρό» ευρώ επέφερε οικονομική κρίση στην αγορά. Ενώ αρχικά αναμενόταν μικρή αύξηση της τουριστικής ζήτησης λόγω της ευκολίας σύγκρισης των τιμών και της απλοποίησης των διαδικασιών, στην Ελλάδα υπάρχει ο κίνδυνος της απώλειας κάποιων τουριστών, οι οποίοι θα προτιμήσουν προορισμούς εκτός ευρωζώνης, ώστε να ωφεληθούν οικονομικά από πιθανές μεταβολές των ισοτιμιών των νομισμάτων των χωρών αυτών.

Τα παρακάτω αφορούν την ελληνική πλευρά:

- ✓ Η έλλειψη σταθερής προγραμματισμένης και μακρόπνοης ελληνικής τουριστικής πολιτικής και στρατηγικής.
- ✓ Η έλλειψη ηγετών με εξειδικευμένες γνώσεις και πολιτική βούληση στα ηνία του τουρισμού, οι οποίοι θα αναγνώριζαν τον ρόλο του τουρισμού και θα ενίσχυαν την ελληνική τουριστική δραστηριότητα και επιχειρηματικότητα.
- ✓ Η έλλειψη αποτελεσματικού μηχανισμού αντιμετώπισης κρίσεων και εκτάκτων αναγκών και η απουσία εναλλακτικών «σεναρίων» έκτακτης ανάγκης.
- ✓ Η έλλειψη συντονισμού συναρμόδιων, για πολλά θέματα, υπουργείων και υπηρεσιών.
- ✓ Η πολυπλοκότητα διαφορετικών νομικών και θεσμικών πλαισίων που ενίοτε εμπλέκονται μεταξύ τους και παρεμποδίζουν ή αναιρούν το ένα το άλλο.
- ✓ Τα προβλήματα και οι ελλείψεις της δημόσιας υποδομής και της προσφοράς υπηρεσιών από τις δημόσιες υπηρεσίες.
- ✓ Τα οργανωμένα συμφέροντα, ο κομματισμός, οι πολιτικές σκοπιμότητες.
- ✓ Ο αργός ρυθμός εκσυγχρονισμού της χώρας.
- ✓ Οι κακές δημόσιες σχέσεις της χώρας στα τουριστικά θέματα.
- ✓ Η γραφειοκρατία και «παραγραφειοκρατία».

- ✓ Πλήθος προβλημάτων με χωροταξικά σχέδια, κτηματολόγιο, προστασία περιβάλλοντος.
- ✓ Συνεχής μείωση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.
- ✓ Η αδυναμία των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων να ανταποκριθούν στις εξελίξεις και να ενισχυθούν ουσιαστικά ώστε να ανταποκριθούν στον ανταγωνισμό.

Για να αντιμετωπιστούν όλα τα παραπάνω προβλήματα απαραίτητος είναι ο σχεδιασμός, η ανάπτυξη και το μάρκετινγκ ενός τουριστικού προορισμού που προϋποθέτει τη στενή συνεργασία των κυβερνητικών υπευθύνων, των επενδυτών, των αρχιτεκτόνων, των υπευθύνων ανάπτυξης και των οικονομικών αναλυτών. Απαιτεί επίσης οικονομολόγους, κοινωνιολόγους, αρχαιολόγους και άλλους επιστήμονες ως συμβούλους.

Αφού ολοκληρωθεί η καταγραφή του πλούτου και των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων του τουριστικού προορισμού που αποτελούν τα τουριστικά προϊόντα που μπορεί να προσφέρει η κοινότητα, το επόμενο βήμα είναι η ανάπτυξη μιας στρατηγικής μάρκετινγκ. Από τη στιγμή που ένας προορισμός δεν μπορεί να αντιπροσωπεύει το ίδιο πράγμα για όλους τους ανθρώπους, ένα σημαντικό στοιχείο της στρατηγικής μάρκετινγκ είναι το συνταίριασμα των τουριστικών προϊόντων της κοινότητας με τις αντίστοιχες αγορές.

Οι αγορές μπορούν να καθοριστούν με διάφορους τρόπους. Γνωρίζουμε τα διάφορα τμήματα της αγοράς σύμφωνα με τα δημογραφικά ή τα ψυχογραφικά χαρακτηριστικά. Όμως, το μεγαλύτερο μέρος της προσπάθειας θα πρέπει να εστιαστεί στον προσδιορισμό μερικών από τις αγορές που έχουν την δυνατότητα να

επισκεφθούν τον προορισμό και να αγνοηθούν τα λιγότερο υποσχόμενα τμήματα.

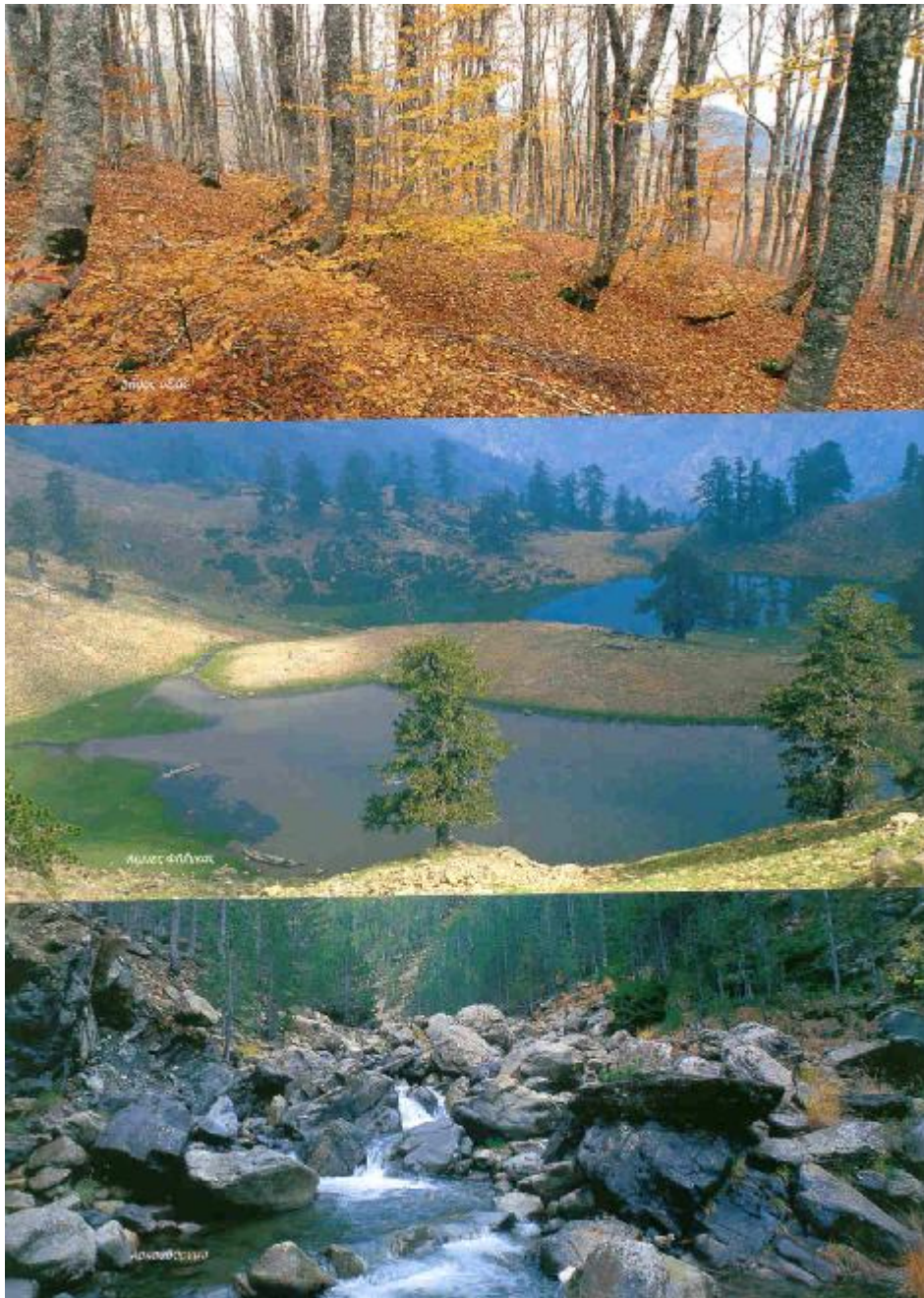
Είναι πολύ σπάνιο να υπάρχουν τόσοι πολλοί χρηματικοί πόροι, που να επιτρέπουν τη βιαστική και απρογραμμάτιστη προσέγγιση των αγορών. Γι' αυτό το λόγο είναι απαραίτητο:

- ✓ Να αναγνωριστούν οι αγορές-στόχοι.
- ✓ Να προσδιοριστούν οι παράγοντες υποκίνησης.
- ✓ Να αναπτυχθεί ένα πλάνο μάρκετινγκ με ξεκάθαρους στόχους προβολής.
- ✓ Να αναπτυχθεί μια διαφημιστική εκστρατεία καλά εστιασμένη στα τμήματα της αγοράς που στοχεύει η στρατηγική του μάρκετινγκ.
- ✓ Να προσδιοριστεί μια στρατηγική δημόσιων σχέσεων και μέσων μαζικής ενημέρωσης.
- ✓ Να προσδιοριστεί ένας προϋπολογισμός για την εφαρμογή του πλάνου μάρκετινγκ, και
- ✓ Να αναπτυχθεί ένα σύστημα αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας του πλάνου μάρκετινγκ και των αποδόσεων από τις επενδύσεις του μάρκετινγκ.

Ο νομός Ιωαννίνων έχει επιδείξει μια καλή τουριστική ανάπτυξη. Σ' αυτό βοήθησαν παράγοντες όπως η μακρόχρονη ιστορία του, το πλήθος των αρχαιολογικών ευρημάτων και αρχαίων περιοχών και γενικότερα τα αξιόλογα θέλγητρα είτε φυσικά είτε τεχνητά.

Επιπρόσθετα οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού που προσφέρονται προσελκύουν ολοένα και περισσότερους τουρίστες και βοηθούν στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Τα τελευταία χρόνια οι ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις και γενικότερα οι τουριστικές επιχειρήσεις οργανώνονται όσο το δυνατόν καλύτερα. Αυτό, σε συνδυασμό με τις συγκοινωνιακές διασυνδέσεις βοηθάει στην άριστη

και άμεση εξυπηρέτηση των πελατών. Όλα αυτά συμβάλλουν στην οικονομική ευημερία και κοινωνική ανάπτυξη του νομού και γενικότερα όλης της Ελλάδας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΚΛΙΝΕΣ 2001 ΚΑΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

1. ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	3.444 ΚΛΙΝΕΣ
A. ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΡΕΒΕΖΑΣ	2.155 ΚΛΙΝΕΣ
B. ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΚΒΟΛΩΝ ΑΧΕΡΟΝΤΑ	126 ΚΛΙΝΕΣ
Γ. ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΡΓΑΣ	1.163 ΚΛΙΝΕΣ
2. ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	2.088 ΚΛΙΝΕΣ
A. ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΕΡΔΙΚΑΣ – ΣΥΒΟΤΩΝ	1.516 ΚΛΙΝΕΣ
B. ΠΕΡΙΟΧΗ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	557 ΚΛΙΝΕΣ
Γ. ΠΕΡΙΟΧΗ ΦΙΛΙΑΤΩΝ – ΕΚΒΟΛΩΝ ΚΑΛΑΜΑ	15 ΚΛΙΝΕΣ
3. ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ ΣΟΥΛΙΟΥ	11 ΚΛΙΝΕΣ
4. ΠΕΡΙΟΧΗ ΦΙΛΙΠΠΙΑΔΑΣ – ΛΙΜΝΗΣ ΖΗΡΟΥ – ΛΟΥΡΟΥ	54 ΚΛΙΝΕΣ
5. ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΥ – ΑΡΤΑΣ	340 ΚΛΙΝΕΣ
6. ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ Ν. ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ - ΡΑΔΟΒΙΖΙΟΥ	58 ΚΛΙΝΕΣ
7. ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ Β. ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ	38 ΚΛΙΝΕΣ
8. ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΤΣΟΒΟΥ – ΒΑΛΙΑ ΚΑΛΝΤΑ	576 ΚΛΙΝΕΣ
9. ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΖΑΓΟΡΟΧΩΡΙΩΝ	417 ΚΛΙΝΕΣ
A. ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΑΓΟΡΙ	- ΚΛΙΝΕΣ
B. ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΖΑΓΟΡΙ	191 ΚΛΙΝΕΣ
Γ. ΔΥΤΙΚΟ ΖΑΓΟΡΙ	226 ΚΛΙΝΕΣ
10. ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ - ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΩΝ	240 ΚΛΙΝΕΣ
11. ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΩΓΩΝΙΟΥ	12 ΚΛΙΝΕΣ
12. ΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ - ΔΩΔΩΝΗΣ	2.137 ΚΛΙΝΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΚΛΙΝΩΝ	9.415 ΚΛΙΝΕΣ

Πηγή: ΞΕΕ (ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ, 2001),
Επεξεργασία στοιχείων

ΚΛΙΝΕΣ ΒΟΗΘΗΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ 2001 ΚΑΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ
ΕΝΟΤΗΤΑ

1. ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ Ν. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	1.338 ΚΛΙΝΕΣ
A. ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΡΕΒΕΖΑΣ	235 ΚΛΙΝΕΣ
B. ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΚΒΟΛΩΝ ΑΧΕΡΟΝΤΑ	869 ΚΛΙΝΕΣ
Γ. ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΡΓΑΣ	23 ΚΛΙΝΕΣ
2. ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ Ν. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	199 ΚΛΙΝΕΣ
A. ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΕΡΔΙΚΑΣ – ΣΥΒΟΤΩΝ	- ΚΛΙΝΕΣ
B. ΠΕΡΙΟΧΗ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	- ΚΛΙΝΕΣ
Γ. ΠΕΡΙΟΧΗ ΦΙΛΙΑΤΩΝ – ΕΚΒΟΛΩΝ ΚΑΛΑΜΑ	- ΚΛΙΝΕΣ
3. ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ ΣΟΥΛΙΟΥ	- ΚΛΙΝΕΣ
4. ΠΕΡΙΟΧΗ ΦΙΛΙΠΠΙΑΔΑΣ – ΛΙΜΝΗΣ ΖΗΡΟΥ – ΛΟΥΡΟΥ	- ΚΛΙΝΕΣ
5. ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΥ – ΑΡΤΑΣ	- ΚΛΙΝΕΣ
6. ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ Ν. ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ - ΡΑΔΟΒΙΖΙΟΥ	- ΚΛΙΝΕΣ
7. ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ Β. ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ	- ΚΛΙΝΕΣ
8. ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΤΣΟΒΟΥ – ΒΑΛΙΑ ΚΑΛΝΤΑ	- ΚΛΙΝΕΣ
9. ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΖΑΓΟΡΟΧΩΡΙΩΝ	202 ΚΛΙΝΕΣ
A. ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΑΓΟΡΙ	- ΚΛΙΝΕΣ
B. ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΖΑΓΟΡΙ	163 ΚΛΙΝΕΣ
Γ. ΔΥΤΙΚΟ ΖΑΓΟΡΙ	39 ΚΛΙΝΕΣ
10. ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ - ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΩΝ	133 ΚΛΙΝΕΣ
11. ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΩΓΩΝΙΟΥ	- ΚΛΙΝΕΣ
12. ΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ - ΔΩΔΩΝΗΣ	- ΚΛΙΝΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΚΛΙΝΩΝ	1.872 ΚΛΙΝΕΣ

Πηγή: Οδηγός ενοικιαζομένων καταλυμάτων 2001, Επεξεργασία
στοιχείων

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ü ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ Ε.Ο.Τ. (ΑΝΑΔΟΧΟΣ: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΜΑΛΛΑΣ, ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ)
- ü ΑΝΩΝΥΜΟΣ, «ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ» ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
- ü ΑΝΩΝΥΜΟΣ, «ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ» ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΧΡΗΜΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
- ü ΑΝΩΝΥΜΟΣ, «ΟΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ» ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΧΡΗΜΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
- ü ΑΝΩΝΥΜΟΣ, «ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ» ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
- ü ΚΟΚΚΩΣΗΣ Χ. – ΤΣΑΡΤΑΣ Π. (2001) «ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ», ΕΚΔΟΣΕΙΣ 'ΚΡΙΤΙΚΗ', ΑΘΗΝΑ
- ü ΜΑΥΡΟΔΟΝΤΗΣ Θ. (2001) «ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ», ΕΚΔΟΣΕΙΣ 'ΕΛΛΗΝ', ΑΘΗΝΑ
- ü ΡΟΥΠΑΣ Β. (1995), «ΑΡΧΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ» , ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΕΔΒ, ΑΘΗΝΑ
- ü ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ (ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ) «ΕΘΝΙΚΟΙ ΔΡΥΜΟΙ»
- ü ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ – Ε.Ο.Τ. «ΙΩΑΝΝΙΝΑ – ΜΙΑ ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΘΡΥΛΩΝ»
- ü ΚΕΝΤΡΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ – ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε.
- ü ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ – Ε.Ο.Τ. «Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, ΧΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ»
- ü ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ «ΟΡΕΙΒΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ Β. ΠΙΝΔΟΥ ΑΠΟ ΜΕΤΣΟΒΟ ΕΩΣ ΣΑΜΑΡΙΝΑ»

- ü ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ – Ε.Ο.Τ. «ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ»
- ü ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ – Ε.Ο.Τ. «ΣΠΟΡ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ»
- ü ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ – Ε.Ο.Τ. «ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, ΜΙΑ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ»
- ü..ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (2004) «ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

INTERNET

- ü www.pindosper.gr
- ü www.nomioan.gr
- ü www.ecotour-epirus.gr
- ü www.exypnoihartes.gr
- ü www.epirusa.gr
- ü www.greecetravel.com
- ü www.periferiakianaptixi.gr/nomoi/ioannina/erga.html
- ü www.in.gr/agro/ioannina
- ü www.all-hotels-in-greece.com
- ü www.ypan.gr